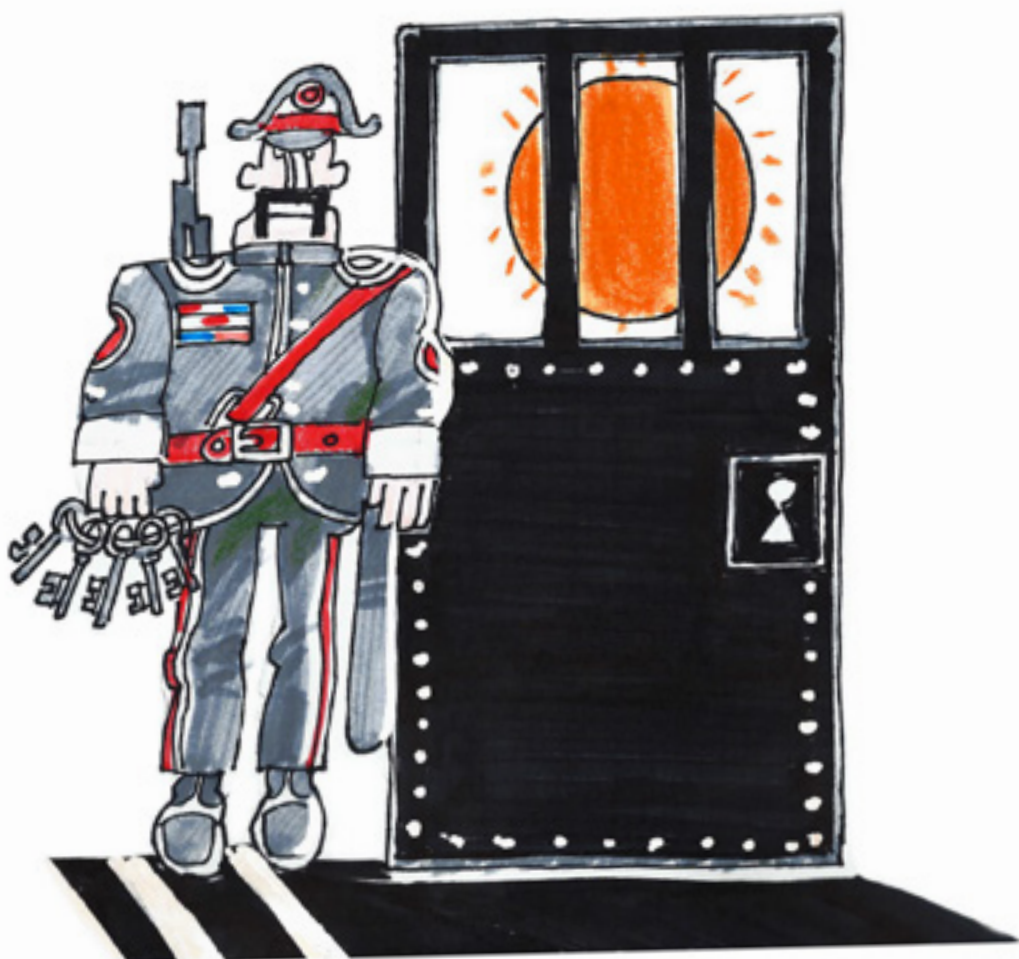

A SZAHAROV- DÍJASOK KÖNYVE

A SZAHAROV-DÍJASOK
KÖNYVE
2016

- 2016 Nádia Murád és Lámia Adzsi Bassár
- 2015 Ráif Badavi
- 2014 Denis Mukwege
- 2013 Malála Júszafzaj
- 2012 Naszrín Szotúdeh és Dzsaafar Panáhi
- 2011 arab tavasz (Mohamed Buazízi, Ali Ferzat, Aszmaa Mahfúz, Ahmed asz-Szanúszí és Razán Zajtúna)
- 2010 Guillermo Fariñas
- 2009 Memorial (Oleg Orlov, Szergej Kovaljov és Ljudmila Alekszejeva, a Memorial és az összes többi oroszországi emberi jogi aktivista nevében)
- 2008 Hu Csia
- 2007 Szalih Mahmúd Mohamed Oszman
- 2006 Aljakszandr Milinkevics
- 2005 „Asszonyok fehérben”, Hauwa Ibrahim, Riporterek Határok Nélkül
- 2004 Fehérorosz Újságírószövetség
- 2003 Kofi Annan ENSZ-főtitkár és az Egyesült Nemzetek teljes személyzete
- 2002 Oswaldo José Payá Sardiñas

2001 Izzat Gazzawi, Nurit Peled-Elhanan
és Dom Zacarias Kamwenho

2000 *¡BASTA YA!*

1999 Xanana Gusmão

1998 Ibrahim Rugova

1997 Szalíma Gazáli

1996 Vej Csing-seng

1995 Leyla Zana

1994 Taszlíma Naszrín

1993 *Oslobođenje*

1992 *Las Madres de Plaza de Mayo*

1991 Adem Demaçi

1990 Aung Szan Szú Csi

1989 Alexander Dubček

1988 Nelson Rolihlahla Mandela,
Anatolij Marcsenko (posztumusz)

Az idei, 2016-os év vége nem ad okot optimizmusra. Szünet nélkül hullnak a bombák a szíriai városokra és lakóikra, világszerte egyre több a lelkiismereti fogoly, és a populista propaganda az Unión belül is támadja a demokratikus értékeket.

Az Európai Parlamentnek állást kell foglalnia. A szellem szabadsága, a szenvedések és igazságtalanságok elleni kiállás szabadsága nevében megpróbál segíteni azoknak, akiket el akarnak hallgattatni. Teszi mindezt a rendelkezésére álló eszközökkel: néha a háttérben, néha pedig láthatóan, amikor minden évben odaítéli a Szaharov-díjat, és így egy-egy harcra ráirányítja a reflektorfényt. Az Európai Parlament tudja, hogy ez a díj nem bír varázserővel. Gondoljunk csak Razán Zajtúna szír emberi jogi aktivistára, a díj 2011. évi nyertesére – akiről azóta sincs hírünk – vagy a 2015. évi díjazott Raíf Badavira, akinek bátorsága világszerte csodálatot keltett. A szaúdi blogger és író ma is hazája egyik börtönében sínylődik azért, mert hangosan mondta ki azt, amiről sokan csak suttyogva mernek beszélni. Naszrín Szotúdeh iráni ügyvéd és honfitársa, Dzsaafar Panáhi rendező továbbra sem hagyhatják el országuk területét.

A 2016. év azonban megnyugtató hírekkel is szolgált. Lejla Junusz azeri emberi jogi aktivista és férje, Arif az Európai Parlament munkatársai lankadatlan támogatásának köszönhetően visszanyerte szabadságát. A szintén kitüntetett, kubai Guillermo Fariñas felhagyott az éhségsztrájkjal, és ellátogatott az Európai Parlamentbe. A Parlament gondosan követi a demokratikus folyamatokat, részletesen dokumentálja a háborúkat és válságokat, ezzel megakadályozza, hogy a hatalmat gyakorlók elhallgattassák a szabadság bajnokait.

Az Európai Parlament úgy határozott, hogy ebben az évben a díjjal két rendkívüli nő bátorságát és méltóságát díjazza. Nádia Murád Beszi Taha az Iszlám Állam (Dáis) terrorszervezet szexuális rabszolgatartásának túlélője, aki a népirtás áldozatává vált népének szószólójává lett. Honfitársával, Lámia Adzsi Bassárral együtt – aki szintén elszenvetted a Dáis dzsihádistáinak súlyos kegyetlenkedéseit, és aki a testén viseli a szabadságért és az elkövetők büntetlensége ellen folytatott küzdelme során szerzett bélyeget – az iraki jezidita vallási közösség zászlovívőivé váltak. Rajtuk keresztül a Parlament az úgynevezett Iszlám Állam áldozatául esett valamennyi nő, gyermek és férfi előtt tiszteleg, és támogatását nyújtja annak érdekében, hogy igazságot szolgáltassanak nekik.

Idén ismét az a megtiszteltetés ért minket, hogy a következő oldalakat a Szaharov-díj 2011. évi kitüntetettje, Ali Ferzat szíriai karikaturista illusztrálta. E rajzok arra emlékeztetnek minket, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága továbbra sem képezheti alku tárgyát.

A SZAHAROV-DÍJ

A „Szaharov-díj a gondolatszabadságért” az Európai Unió által az emberi jogok védelmében tett erőfeszítésekért adható legmagasabb szintű elismerés, melyet első alkalommal 1988-ban ítéltek oda Nelson Mandelának és Anatolij Marcsenkónak. A díjjal olyan személyeket, csoportokat és szervezeteket ismernek el, akik vagy amelyek kiemelkedő módon járultak hozzá a gondolatszabadság védelméhez. A díjon és az ahhoz kapcsolódó hálózaton keresztül az Európai Unió támogatást nyújt a díjazottaknak, megerősíti őket a választott ügyükért folytatott küzdelemben.

A díjat eddig másként gondolkodóknak, politikai vezetőknek, újságíróknak, jogászoknak, a civil társadalom aktivistáinak, íróknak, anyáknak és feleségeknek, kisebbségi vezetőknek, egy terrorellenes csoportnak, békeaktivistáknak, a kínzás betiltásáért küzdő aktivistának, egy karikaturistának, hosszú ideje bebörtönzött lelkiismereti foglyoknak, egy filmrendezőnek, az ENSZ-nek mint szervezetnek, valamint egy oktatáshoz való jogért küzdő gyermeknek ítelték oda. A díj elsősorban a véleménynyilvánítás szabadságát, a kisebbségek jogait, a nemzetközi jog tiszteletben tartását, a demokrácia elmélyítését és a jogállamiság érvényesítését támogatja.

Az Európai Parlament a Szaharov-díjat és a vele járó 50 000 euró összegű pénzadományt minden év végén ünnepélyes plenáris ülésen adja át Strasbourgban. Minden parlamenti képviselőcsoport javasolhat jelölteket, valamint az egyes képviselők is (amennyiben legalább 40 képviselő támogatja az általuk javasolt egyes jelölteket). A jelölteket a Külügyi Bizottság, a Fejlesztési Bizottság és az Emberi Jogi Albizottság együttes ülésén ismertetik, majd a teljes bizottságok képviselői szavazással három jelöltre szűkítik a listát. A díjazottról vagy díjazottakról minden évben a parlamenti képviselőcsoportok elnökeiből álló és a Parlament elnöke által vezetett Elnökök Értekezlete dönt, így a díjazott kiválasztása igazi összeurópai döntés.

ANDREJ SZAHAROV (1921–1989), a híres szovjet fizikus, emberi jogi aktivista és a reformokat támogató másként gondolkodó beleegyezett, hogy a gondolatszabadságért adományozott díjat róla nevezzék el, „az emberi jogok védelméért folytatott munkám fontos elismeréseként” ⁽¹⁾ – amint azt egy, az Európai Parlamentnek címzett levelében írta. Az ilyesféle díj adományozását „hasznosnak” ítélte, mivel „felhívja a figyelmet az emberi jogi problémákra, és ösztönzi azokat az embereket, akik sokat tettek e cél érdekében”. Az Európai Parlament a díj létrehozásának szándékát állásfoglalásban nyilvánította ki, melyet 1985 decemberében fogadott el.

Andrej Szaharov az atomfizika úttörő kutatója és a szovjet hidrogénbomba feltalálója volt. 32 évesen a Szovjet Tudományos Akadémia rendes tagjává választották, és megkapta a „nómenklatúra”, azaz a szovjet elit kiváltságait.

Az 1950-es évek végére azonban egyre jobban elkezdtek aggasztani a nukleáris kísérletek légköri következményei, valamint munkájának politikai és erkölcsi kérdései, hiszen az eredményei tömegpusztításhoz is vezethettek.

Politikai szemléletében 1967 jelentette a fordulópontot, amikor arra szólította fel a szovjet hatóságokat, hogy fogadják el az Egyesült Államok javaslatát a ballisztikus rakétaelhárító rendszerek fejlesztésének kétoldalú elutasításáról, amelyeket 1968-as, *Gondolatok a haladásról, a békés egymás mellett élésről és a szellemi szabadságról* című tanulmányában a világméretű nukleáris háború fő veszélyforrásaként írt le. A szovjet hatóságok elutasították kérését, és tanulmányának megjelenése után Andrej Szaharovot eltiltották valamennyi szigorúan titkos katonai kutatástól, és megfosztották kiváltságaitól.

1970-ben egyik alapítója volt a szovjet emberi jogi bizottságnak, és az emberi jogok, valamint a politikai perek áldozatai melletti kampány vált számára a legfontosabb kérdéssé. 1972-ben feleségül vette Jelena Bonner emberi jogi aktivistát. A kormány növekvő nyomása ellenére Szaharov hazájában nem pusztán a másként gondolkodók szabadon bocsátásáért küzdött, hanem a szovjet rezsim egyik legbátrabb bírálója lett, megtestesítve az alapvető jogok megtagadása elleni hadjáratot. A Nobel-békedíj Bizottság szavaival élve „az emberiség lelkiismeretének szóvivője volt”, ezért 1975-ben Nobel-békedíjat adományoztak neki. A szovjet hatóságok nem engedélyezték, hogy elutazzon a Nobel-díj átadására, de az ellenállását sem elnyomással, sem száműzetéssel nem tudták megtörni.

⁽¹⁾ Andrej Szaharov e kiadványban idézett leveleit az Európai Parlament Történeti Irattárában őrzik.

Miután nyilvánosan tiltakozott az 1979-es afganisztáni szovjet katonai beavatkozás ellen, 1980-ban Gorkijba, a zárt városba száműzték. Száműzetésében Szaharov a szovjet rendőrség szigorú felügyelete alatt élt, és kétszer is éhségstrájkot folytatott, hogy engedélyezzék felesége egyesült államokbeli szívműtétét. Jelena Bonnernek – akit 1984-ben szintén gorkiji száműzetésre ítélték – végül 1985 októberében engedélyezték, hogy gyógykezelésre az Egyesült Államokba utazzon. Az Európai Parlament támogatta a Szaharov házaspárt, és még az is felvetődött, hogy az ülésteremben egy helyet üresen hagynak Andrej Szaharov tiszteletére. Végül egy másik ötletet fogadtak el: az Andrej Szaharovról elnevezett díj alapítását. A díj elnevezésénél azért esett rá a választás, mert „Szaharov olyan európai polgár volt, aki megtestesítette a gondolat- és szólásszabadság eszméjét, és meggyőződése és lelkiismerete miatt úgy döntött, hogy lemond a rendelkezésére álló valamennyi anyagi előnyről és egyéb kitüntetésekről” – mondta Jean-François Deniau, a kezdeményezés előadója az Európai Parlament plenáris ülésén.

A díjat az Európai Parlament által 1985 decemberében elfogadott állásfoglalással hozták létre. Egy évvel később Mihail Gorbacsov, a peresztrojka és a glasznoszty szovjetunióbeli elindítója engedélyezte, hogy Andrej Szaharov és Jelena Bonner visszatérjen Moszkvába. Andrej Szaharov itt halt meg 1989 decemberében.

A nevét viselő díj 2013-ban volt 25 éves, immár negyedszázada támogatva az emberi jogokat, a határokon – az elnyomó rezsimek határain is – messze átnyúlva, hogy szerte a világon jutalmazza az emberi jogi aktivistákat és a másként gondolkodókat. Az emberi jogok e díjjal kitüntetett védelmezői drágán megfizettek az emberi méltóság iránti elkötelezettségükért: sokuktól elvették személyes szabadságukat, sokukat üldözték, kivégezték, fizikailag bántalmazták vagy száműzték. A díjazottak számos esetben nem vehették át személyesen az elismerést.

A 2012-ben kitüntetett Naszrín Szotúdeh sem tudott személyesen megjelenni a díj átadásakor. Az akkor az iráni evini börtönben fogva tartott Szotúdeh a néhai Andrej Szaharovnak címzett leveleiben filozófiai szempontból vizsgálta a másként gondolkodás jelentését, összehasonlítva saját ügyét és a Szaharov által képviselt ügyet.

„Őn rendkívüli módon volt képes nap mint nap megújítani az életét és az ellenállást. Amit elért, óriási győzelem volt minden szabadságharcos számára az egész világon. Kívánom, hogy akik utánunk jönnek, váltsák valóra az Ön meg nem valósult álmait.”

A SZAHAROV-DÍJ HÁLÓZATA a Szaharov-díj kitüntetettjeit és az Európai Parlament képviselőit foglalja magában. A hálózatot az Európai Parlament hívta életre 2008-ban, a díj alapításának 20. évfordulóján. Létrehozásával elismerték „a Szaharov-díjjal kitüntetetteknek mint a gondolatszabadság nagyköveteinek különleges szerepét”, és tagjai „megállapodtak, hogy a Szaharov-díjasok az Európai Parlamenttel közösen és annak égisze alatt fellépve az emberi jogi aktivisták támogatása érdekében az egész világon fokozzák közös erőfeszítéseiket”. A hálózat a parlamenti képviselőket, a díjazottakat és a civil társadalmat fogja össze, hogy növelje az együttműködést az emberi jogok területén, úgy Brüsszelben, mint nemzetközi szinten. A hálózat egyfajta kommunikációs csatornát biztosít ahhoz, hogy a díjazottak és a Parlament jobban tudjanak foglalkozni az emberi jogi sérelmekkel és kérdésekkel.

A díj alapításának 25. évfordulóján, 2013-ban a hálózat nyilatkozatot fogadott el, amelyben a hálózat tagjai együttesen és egyénileg is elkötelezték magukat amellett, hogy különféle intézkedésekkel támogatják és védik az emberi jogokat szerte a világon. A fellépések közé tartozik a gyermekekkel szembeni erőszak megszüntetéséért és a gyermekek oktatásának támogatásáért folyó nemzetközi kampány, valamint az Európai Parlamenttel együttműködésben 2015 májusában lebonyolított kampány a véleménynyilvánítás szabadságáért.

A Szaharov-díj hálózata 2016-ban szervezte – a 25. évforduló alkalmából kiadott nyilatkozatnak megfelelően – az első Szaharov-ösztöndíjprogramot az emberijog-védők következő generációjának támogatása céljából. Tizenhárom emberi jogi aktivista kapott lehetőséget szerte a világból, hogy emberi jogi képzésben vegyen részt Brüsszelben és az Európai Egyetemközi Központ az Emberi Jogokért és a Demokratizálódásért nevű velencei intézményben.

A hálózat tagjai rendszeresen tartanak Szaharov-előadásokat az EU különböző pontjain, hogy felhívják a figyelmet az emberi jogi ügyekre, és nyilvános vitát

indítsanak az európai fővárosokban. 2013 óta a hálózat tagjai Belgiumban, Írországon, Franciaországban, Olaszországban, Litvániában, Hollandiában, Máltán, Lengyelországban, Szlovákiában, Ausztriában, a Cseh Köztársaságban, Tanzániában és Nigériában tartottak Szaharov-előadást. Az előadásokat a Fehérorosz Újságírószövetség, az „Asszonyok fehérben”, Szalíma Gazáli, a Memorial, Aljakszandr Milinkevics, Denis Mukwege, Ahmed asz-Szanúsz, Ali Ferzat, Nurit Peled, Guillermo Fariñas és Hauwa Ibrahim tartotta.

A hálózat tagjai 2008-ban, 2011-ben, 2013-ban és 2016-ban konferencia keretében találkoztak. A Szaharov-díj hálózatának konferenciái vitafórumot biztosítanak az európai parlamenti képviselők, a díjazottak, az Európai Unió és más nemzetközi szervezetek képviselői, valamint a civil társadalom számára, és alapul szolgálnak az emberi jogok érdekében hálózat keretében való fokozott fellépéshez.

A hálózat legutóbbi tevékenységeiről bővebb információ a Szaharov-díj weboldalán található: europarl.europa.eu/sakharov.

NÁDIA MURÁD BESZI TAHA és LÁMIA ADZSI

BASSÁR az Iszlám Állam (IS) szexuális rabszolgatartásának túlélői, akik az IS nemierőszak-hadjáratát elszenvető nők szószólóivá váltak. A nyilvánosság előtt képviselik az Irakban élő jezidita közösséget, egy vallási kisebbséget, amely ellen az IS harcosai népiértő hadjáratot folytatnak.

2014. augusztus 3-án az IS lemészárolta valamennyi férfi lakost az iraki Szindzsár körzetben fekvő Kocsóban, Adzsi Bassár és Murád szülőfalujában. A mészárlást követően a nőket és a gyermekeket rabszolgává tették: minden fiatal nőt, köztük Adzsi Bassárt, Murádot és nővéreiket elhurcolták, több alkalommal eladták és megvásárolták, és szexrabszolgaként használták őket. A kocsói mészárlásban Murád elveszítette hat bátyját, valamint édesanyját, akit nyolcvan idősebb asszonnyal együtt szintén megöltek, miután úgy ítélték meg, hogy nincs szexuális értékük. Adzsi Bassárt szintén szexrabszolgaként használták hat nővérel együtt. A harcosok egymás közt öt alkalommal eladták, és arra kényszerítették, hogy bombákat és öngyilkos mellényeket készítsen Moszulban, miután az IS harcosai kivégezték fivéreit és édesapját.

Murádnak 2014 novemberében sikerült megszöknie egy szomszédos család segítségével, akik kicsempészték őt az IS által ellenőrzött területről, így eljuthatott előbb egy észak-iraki menekülttáborba, majd később Németországba. Egy évvel később, 2015 decemberében Murád saját tapasztalatairól szóló, nagy hatású beszédet mondott az ENSZ Biztonsági Tanácsa előtt, a szervezet történetének embercsempészzel foglalkozó első ülésén. 2016 szeptemberében ő lett az UNODC emberkereskedelem túlélőinek méltóságáért tevékenykedő első jószoigálati nagykövete, aki világméretű és helyi támogató kezdeményezésekben vesz részt annak érdekében, hogy felhívja a figyelmet az emberkereskedelem számtalan áldozatának szenvedéseire. 2016 októberében az Európa Tanács a Václav Havel emberi jogi díjjal tüntette ki.

Adzsi Bassár több alkalommal kísérelt meg szökést, mielőtt áprilisban családja segítségével – akik helyi csempészeket béreltek fel – végül sikerült elmenekülnie. A kurd határon való átjutása, valamint az iraki kormányerők ellenőrzése alatt álló területre történő menekülése során – nyomában az IS őt üldöző harcosaival – egy akna megölte két ismerősét, őt magát pedig megsebesítette, és majdnem megvakította. Szerencsére sikerült elmenekülnie, és végül orvosi kezelésre Németországba került, ahol újra találkozhatott túlélő testvéreivel. Felépülése óta Adzsi Bassár a jezidita közösség nehéz sorsával kapcsolatos figyelemfelhívással foglalkozik, és tovább segíti az IS rabszolgáivá és támadásai áldozataivá vált nőket és gyermekeket.

2016

NÁDIA MURÁD
ÉS LÁMIA ADZSI BASSÁR

RÁIF BADA VI fiatal szaúdi-arábiai blogíró és a gondolat és véleménynyilvánítás szabadságát védelmező aktivista, akit a szaúdi hatóságok bebörtönöztek.

A *Szaúdi Liberálisok*, később pedig a *Szabad Szaúdi Liberális Hálózat* elnevezésű, mintegy ezer regisztrált felhasználóval rendelkező internetes fórum alapítója és működtetője volt, mely fórumokon vallási és politikai vitákat folytattak a konzervatív országban. 2008-ban azonban hitehagyás gyanúja miatt – amely Szaúd-Arábiában halálbüntetéssel sújtható bűncselekmény – egy napra letartóztatták és kihallgatták. Ezt követően határozatlan időre megtiltották számára Szaúd-Arábia elhagyását, bankszámláit zárolták, feleségének családja pedig megpróbált válást kikényszeríteni. Egy keményvonalas imám *fatvát* adott ki ellene.

Badavi hősiesen folytatta mérsékelt liberális nézeteinek terjesztését. Írásaiban felszólalt többek között a gondolat és a véleménynyilvánítás szabadsága mellett, és síkra szállt a mások véleményére nyitott társadalomért. Azt is kijelentette, hogy egy teokratikus iga alatt nyögő arab társadalomban elég, ha egy szabadgondolkodó véleményt nyilvánít, és máris *fatvát* adnak ki ellene. Véleménye szerint ez a legnagyyszerűbb elmélet menekülésre készíti.

Badavi a szaúdi-arábiai liberalizmus hangjaként a weboldala végleges lezárása ellenére megmentett írásaiból összeállított könyv előszavában 2015-ben azt írta a börtönből, hogy az interneten és a hagyományos sajtóban megjelenő írásaival igyekezett felvilágosítani közösségét, legyőzni a tudatlanságot, megkérdőjelezni az egyházi személyek sérthetlenségét, támogatni a véleménynyilvánítás szabadságát, a nők, a kisebbségek és a szegények jogait Szaúd-Arábiában.

Badavit 2012-ben letartóztatták, és több pontban is vádat emeltek ellene, köztük hitehagyás miatt, bár ez ügyben egyetlen bíróság sem hozott ítéletet. 2013-ban elítélték olyan fórum működtetése miatt, amely istenkáromló hozzászólásokat és istenkáromló posztokat tartalmazott, hét év börtönbüntetésre és 600 korbácsütésre ítélték, majd 2014-ben újból 1000 korbácsütést, tíz év börtönbüntetést és egymillió riál (226 000 euró) pénzbírságot szabtak ki rá. 2015 januárjában kántáló tömeg jelenlétében 50 korbácsütést kapott egy dzsiddai mecset előtt, a 20 héten át végrehajtandó 1000 korbácsütés első részeként. Az első korbácsolást követően az öt megvizsgáló orvosok sebeit olyan mélynek találták, hogy szerintük újabb korbácsolást már nem élt volna túl. A nemzetközi felháborodás és az egészségét illető aggodalmak miatt a további korbácsolásokat egyelőre felfüggesztették, 2015 júniusában azonban a legfelsőbb bíróság helybenhagyta az ítéletét. A média minden formájának használatától eltiltották, a börtönből történő kiszabadulását követően pedig 10 évig nem utazhat külföldre.

Badavi felesége, Enszaíf Hajdar három gyermekükkel együtt 2013-ban névtelen halálos fenyegetések miatt elmenekült Szaúd-Arábiából, jelenleg Kanadában élnek. Ő képviselte férjét a strasbourgi díjátadó ünnepségen és a Szaharov-díj hálózatának konferenciáján 2016-ban Brüsszelben.

2015
RÁIF
BADAVI

DENIS MUKWEGE, a kongói demokratikus köztársasági orvos annak szentelte életét, hogy segítse az országban zajló háború során csoportos nemi erőszak és brutális szexuális bántalmazás áldozataivá vált nők és lányok tízezreinek testi és lelki felépülését.

1955-ben született Bukavuban, orvosnak tanult, és ő indította a nőgyógyászati rendelést a Kongói Demokratikus Köztársaság keleti részén fekvő Lamera kórházában, amelyet a háború 1996-os kitörésekor leromboltak. Mukwege visszamenekült Bukavuba, és sátrakban rendezett be kórházat, majd új szülészeti osztályt és műtőt is épített, de mindez megsemmisült 1998-ban, a második kongói háborúban.

A tántoríthatatlan Mukwege Panziban építette fel újra a kórházat, ahol rengeteget dolgozott és képezte a személyzetet annak érdekében, hogy kezeljék a nőket közellenségnek kikiáltó harcosok áldozatait. A kórház 1999. évi újranyitása óta több mint 40 000 nőt kezelt, és abban az évben fogadott első alkalommal nemi erőszak áldozatává vált, nemi szervében és combjaiban golyó okozta sérülésekkel érkező nőt. Néhány héten belül több tucat nő érkezett a kórházba, akik mind nemi erőszak vagy kínzás áldozatai voltak.

Mukwege nemzetközileg elismert szaktekintély a szexuális erőszak okozta patológiás és pszichoszociális sérülések gyógyításában. A vezetése alatt Panziban működő kórház lelki és testi gondozást nyújt, emellett a nőket abban is segítik, hogy megélhetésük érdekében új készségeket sajátítsanak el, a közösségük ugyanis sok esetben nem fogadja vissza őket. A lányokat segítik az iskolába való visszatérésben, és jogi segítségnyújtást kínálnak a jogorvoslatért folyamodóknak.

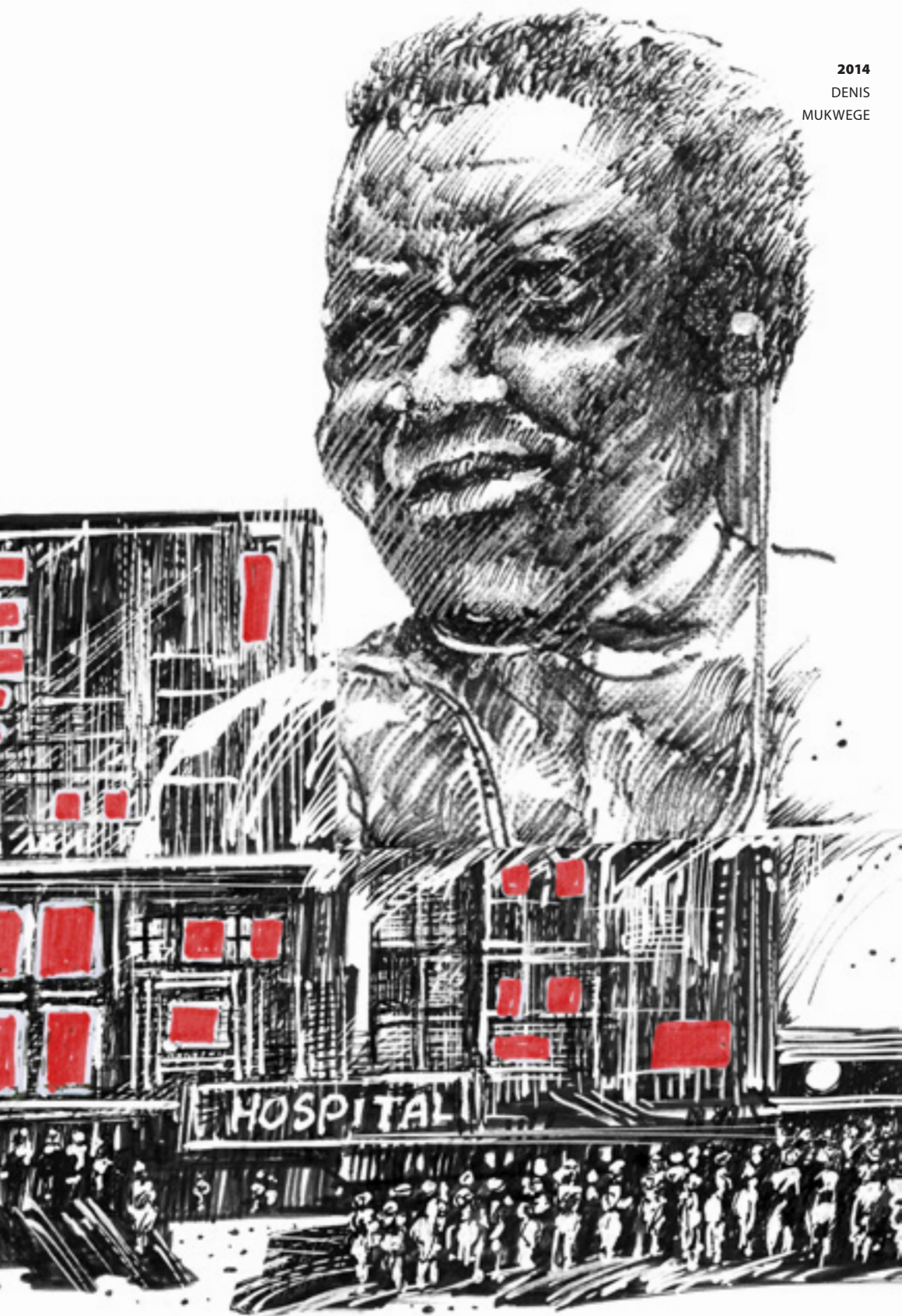
Mukwege ezen túlmenően fáradhatatlanul kampányol az áldozatul esett nők nevében, amióta a műtőasztalon egy fiatal nőben felismerte a panzi kórházban született kislányok egyikét, akinek a születésénél ő segédkezett. Döntő pillanat volt ez számára, amely arra indította, hogy a gyógyításon túl bel- és külföldön egyaránt szót emeljen a kongói természeti erőforrások megszerzéséért tomboló erőszak beszüntetése mellett. 2012-ben ő maga is áldozattá vált, amikor fegyveresek elfoglalták az otthonát, és lányaira fegyvert szegeztek. Testőrért és barátját megölték, de ő megmenekült, családjával Svédországba, majd Belgiumba menekült. 2013-ban tért vissza a Kongói Demokratikus Köztársaságba, amikor a napi egy dollárnál is kevesebből élő nők egy csoportja összefogott, hogy megvegye számára a hazaútra szóló jegyet.

Mukwege jelenleg a Panziban működő kórházban él, annak ellenére, hogy életét továbbra is veszély fenyegeti. Aktívan részt vesz az Európai Parlament és a Szaharov-díjasok hálózatának munkájában, például a konfliktusövezetből származó ásványokkal kapcsolatos parlamenti jogalkotási eljárásban, szenvédeleyesen követelve a konfliktusövezetekben élő nők és gyermekek életének védelmét.

2015-ben dokumentumfilm készült életéről és munkájáról *A férfi, aki a nőket gyógyítja – Hippokratész haragja* címmel. A filmet az Európai Parlament támogatásával az Európai Unió összes hivatalos nyelvén feliratozták.

2014
DENIS
MUKWEGE

MALÁLA JÚSZAFZAJ mindössze 15 éves volt, amikor 2012-ben a tálibok arcon lötték a pakisztáni Szvat-völgyben. Ezzel akarták megakadályozni, hogy ő és más lányok iskolába járjanak. Súlyos sebesüléseiből azonban felépült, és tovább folytatta a harcot.

2013-ban Malála lett a Szaharov-díj eddigi legfiatalabb kitüntetettje, aki díját „Pakisztán névtelen hőseinek” ajánlotta fel, és ezzel nyomatékosan kiállt a gyermekek oktatáshoz való jogának védelmében.

„Sok gyereknek nincs mit ennie, innia, de ki vannak éhezve az oktatásra is. Riasztó tény, hogy 57 millió gyermeket fosztanak meg az oktatástól... ez fel kell, hogy rázza a lelkiismeretünket” – mondta Malála 28 nemzet képviselője előtt a Parlament zsűfolt üléstermében, ahol a díj 25. évfordulós konferenciája alkalmából kivételesen szinte valamennyi élő Szaharov-díjas jelen volt. „Egy gyermek, egy tanár, egy toll és egy könyv képes megváltoztatni a világot.”

Malála 11 évesen kezdte küzdelmét az oktatásért, amikor névtelenül internetes naplót írt egy, a tálib uralom alatt a Szvat-völgyben élő iskolás lány mindennapjairól. A tálibok 2009-ben minden leányiskolát bezárattak, miközben a pakisztáni hadsereg támadta őket a terület ellenőrzéséért. Malálának családjával együtt el kellett menekülnie ostromlott szülővárosából, iskoláját pedig lerombolták. Amikor a biztonsági helyzet javulását követően visszatértek otthonukba, Malála és édesapja, Zijáuddín – aki egy lányiskolát működtetett – a fenyegetések ellenére továbbra is kiállt a lányok oktatása mellett. Malála egy adományból iskolabuszt vásárolt, és ezen a buszon utazott éppen, mikor meglőtték, két másik lányt pedig megsebesítettek a tálibok által vállalt támadás során.

Malála most elkötelezetten kampányol a lányok oktatása mellett, a Malála Alapítvány társalapítója, és tagja a fiatalok oktatása válságbizottságának, amelyet az ENSZ globális oktatásért felelős különmegbízottja, Gordon Brown hozott létre, aki úgy becsülte, hogy a jelenlegi ütem szerint 2086-ra, nem pedig a millenniumi fejlesztési célokban megígért 2015-re jut minden lány iskoláztatáshoz. „Az iszlám megengedi a lányoknak, hogy iskolába járjanak. Nemtől függetlenül minden ember feladata és kötelessége, hogy oktatásban részesüljön és tudást szerezzen” – fogalmaz Malála.

Az ENSZ „Első az oktatás” globális kezdeményezése keretében Malála születésnapját, július 12-ét, Malála-napnak jelölte ki, amely platformul szolgál a gyermekek számára, hogy kiállhassanak az oktatáshoz való jogukért.

Malála Júszaftaj 2014-ben megosztott Nobel-békedíjat kapott „a gyermekek és fiatalok elnyomása ellen és a gyermekek oktatáshoz való jogáért folytatott küzdelméért”, így ő lett minden idők legfiatalabb Szaharov-díjasa és egyben legfiatalabb Nobel-díjasa.

NASZRÍN SZOTÚDEH iráni emberi jogi ügyvéd azon kevesek közé tartozott, akik bátran vállalták a feltételezésük szerint elcsalt választások elleni 2009-es tömegtüntetéseken való részvétel miatt letartóztatott tiltakozók jogi védelmét, mielőtt 2010-ben őt is letartóztatták.

Amikor 2012-ben megkapta a Szaharov-díjat, az iráni nemzetbiztonság veszélyeztetésének vádjával kiszabott hatéves börtönbüntetését töltötte Irán hírhedt evini börtönének egyik magánzárkájában, és hetedik hete tartott éhségsztrájkot, amellyel a férjét és kislányát az igazságszolgáltatás részéről erő nyomásgyakorlás ellen tiltakozott.

Legyengült állapota ellenére erőt tudott gyűjteni ahhoz, hogy figyelemre méltó üzenetet küldjön az Európai Parlamentnek, amelyet barátja, kollégája és ügyfele, a Nobel-díjas Sirin Ebádi olvasott fel a díjátadó ünnepségen. „Az emberi jogok és e jogok biztosításának módjai terén sok előrelépés történt, de e jogok érvényesítése mégis nagyrészt a kormányok szándékától függ: azokétól, akik a legdurvábban sértik meg az emberi jogokat.” Az emberi jogok védelmezőinek és a politikai foglyoknak Sotóúdeh a következőt üzent: „Önökhöz hasonlóan én is tudom, hogy a demokrácia előtt még hosszú és nehéz út áll.”

2013 szeptemberében az iráni hatóságok váratlanul, indoklás nélkül szabadon bocsátották, de a büntetését nem semmisítették meg, így továbbra sem hagyhatja el Irán területét, így nem veheti át a Szaharov-díját sem. 2013 decemberében mindazonáltal Sotóúdeh Teheránban találkozott a hat év után először Iránba látogató európai parlamenti küldöttséggel. A találkozó – amelynek során elsősorban a politikai foglyok helyzetével foglalkozott, és a büntetőbírók helyett forradalmi bíróságokon lefolytatott perek átláthatatlanságát kifogásolta – felzúdulást váltott ki az iráni keményvonalasok körében, akik Sotóúdehet és Dzsaafar Panáhit lázítással vádolták. Szabadulása óta Sotóúdeh újra aktivistaként védi a savtámadásoknak áldozatul esett nőket,

2012
NASZRÍN
SZOTÚDEH

a vallási kisebbségeket, és folytatja az emberi jogi kampányokat, többek között a halálbüntetés eltörléséért. Az iráni hatóságok többször is ideiglenes őrizetbe vették.

Szotúdeh rövid időre vissza tudott térni ügyvédi hivatásához, amelynek gyakorlásáért évekig küzdött, és elsőként halálbüntetésre ítélt kiskorúakat védett. A hatéves börtönbüntetés mellett tíz évre eltiltották az ügyvédi hivatás gyakorlásától és az utazástól. Megtámadta az ügyvédi hivatástól való eltiltást kiszabó forradalmi bíróság joghatóságát, de 2014 októberében az iráni ügyvédi kamara is felfüggesztette három évre, meggyőződése szerint a befolyásos hírszerzési minisztérium nyomásának engedve.

Szotúdeh ettől kezdve minden munkanapon tüntetett a „másként gondolkodás jogáért” és a „munkához való jogért” a kamara teheráni központja előtt. Bár a hivatalos iráni sajtó nem foglalkozott a tiltakozásával, más aktivisták és az emberi jogi sérelmek áldozatai közül sokan csatlakoztak hozzá. A kamara végül 2015 júniusában kilenc hónapra mérsékelte a felfüggesztését, így Szotúdeh befejezte a tiltakozást, de támogatóival együtt ismételt követelte a felfüggesztés teljes visszavonását. A csökkentést a kapott támogatásnak tulajdonította – az Európai Parlament támogatását is beleértve, hiszen a képviselők határozottan tiltakoztak az eltiltása ellen –, és haladéktalanul kérte ügyvédi működési engedélyének visszaállítását.

Szotúdeh Iránban kíván maradni, hogy az országon belül harcoljon a reformokért.

DZSAAFAR PANÁHI nemzetközi díjakkal kitüntetett iráni
filmrendező, akit 20 évre eltiltottak a filmkészítéstől.

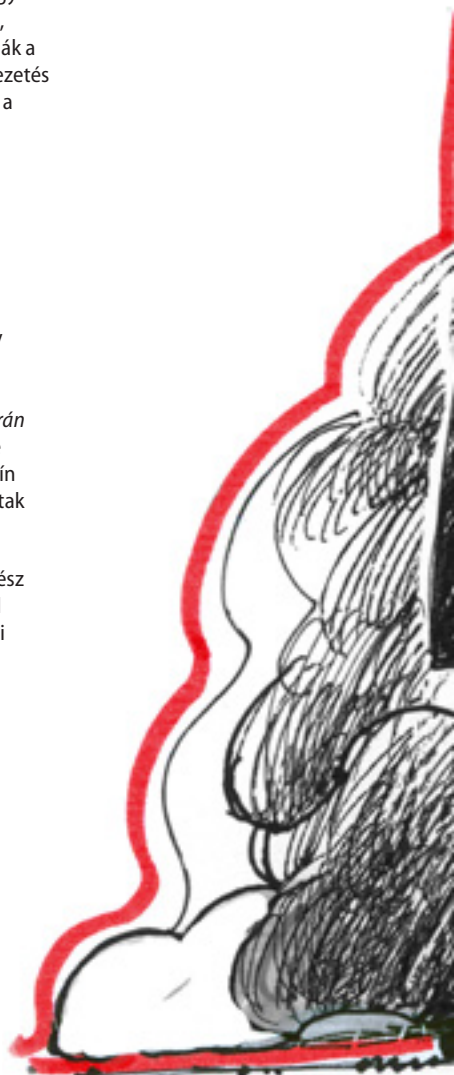
Az iráni ellenzék szókimondó támogatója, Ahmadinezsád volt elnök bírálója, aki hatéves börtönbüntetést kapott az „Iszlám Köztársaság elleni uszításért”, bár az ítéletet még mindig nem hajtották végre: egyelőre nem börtönözték be, de ez bármikor bekövetkezhet. Panáhit 2010-ben tartóztatták le, amikor titokban filmet forgatott az iráni Zöld Mozgalom 2009-es sikertelen felkeléséről. Bár a nemzetközi tiltakozások és egy éhségsztrájk hatására három hónap után szabadon engedték, azonban börtönbüntetésre ítélték, és eltiltották a filmkészítéstől, az utazástól és attól is, hogy a sajtónak nyilatkozzon.

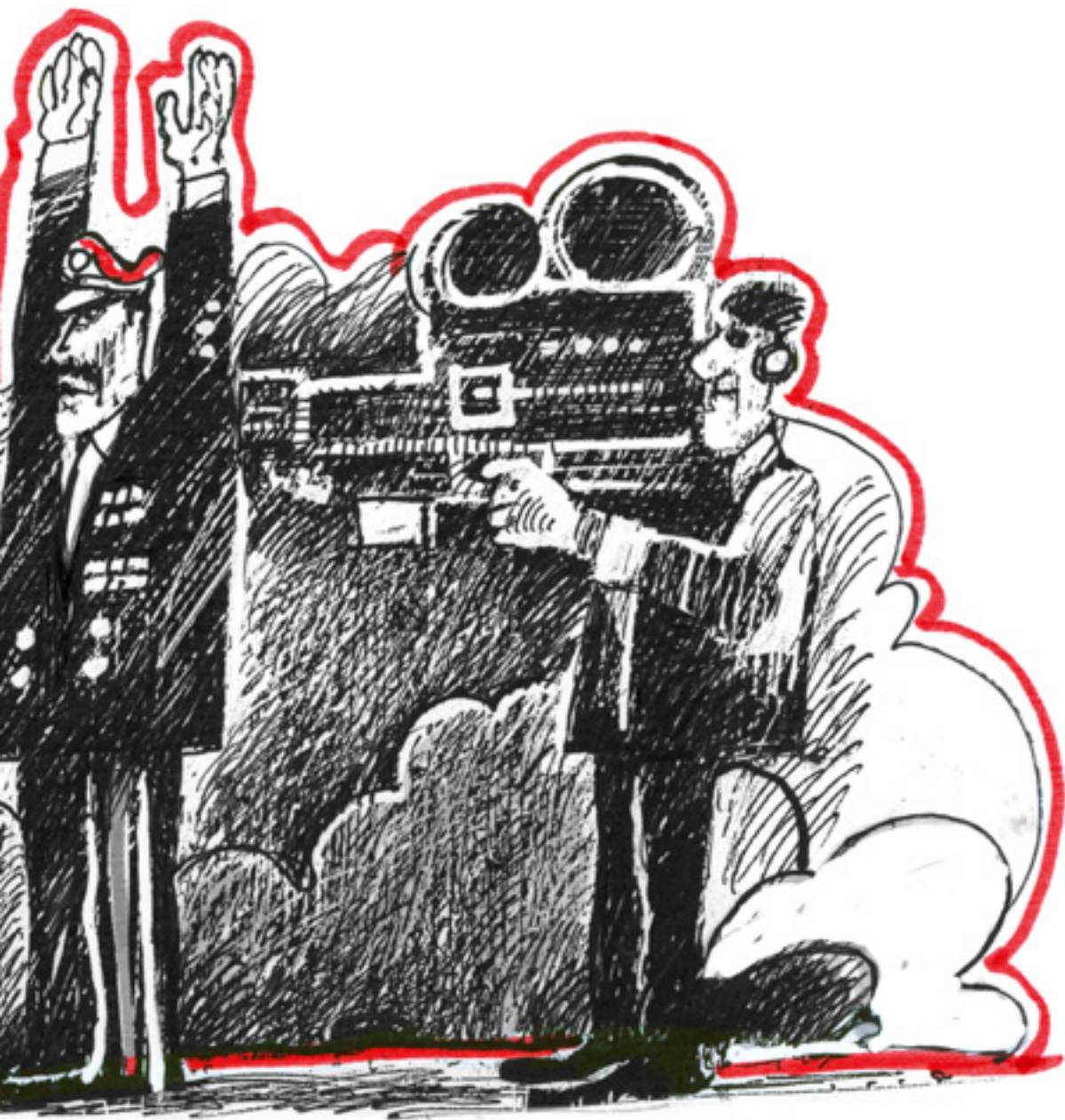
A 2013-ban Iránba látogató európai parlamenti küldöttségnek elmondta, hogy vallomását és ügyvédje felszólalásait nem vették figyelembe a tárgyalása során, és az ítéletet már előzetesen meghozták. Figyelmeztette a küldöttséget, hogy mivel az egész világ az Iránnal megkötendő nukleáris megállapodásra figyel, feledésbe merültek az emberi jogi kérdések, és úgy vélte, hogy amint feloldják a szankciókat, Iránban növekedni fog az elnyomás. Panáhi szerint az új iráni vezetés csak a külügyekben alkalmazza rugalmasságát, a belügyekben nem, a sajtó, a foglyok és a kulturális élet pedig folyamatos nyomás alatt áll.

Egy 2014-es interjúban – dacolva a tilalommal – a munkától való eltiltásáról úgy fogalmazott, hogy úgy érzi, mintha csak azért engedték volna ki egy kis börtönből, hogy egy még nagyobbba vessék.

Ennek ellenére háromszor is megszegte a filmkészítésre vonatkozó tilalmat. 2011-ben teheráni otthonában leforgatta az *Ez nem egy film* című alkotását, melyben ő maga ül a konyhaasztalnál és ügyvédjével beszélget, várva, hogy érte jöjjenek és börtönbe vigyék. 2014-ben a *Pardé* című filmmel tért vissza, amely egy forgatókönyvről szól, aki egyedül él tengerparti házában a kutyájával, behúzott függönyök mögött. Panáhi 2015-ben kezdett *Taxi Teherán* című díjnyertes filmjének forgatásába, amelyben Teherán utcáin közlekedve taxisofőrként beszélget utasaival, köztük egy másik Szaharov-díjossal, Naszrín Sztotúdehhel. Panáhi filmjei humanista és realiztikus életszemléletükkel váltak ismertté.

Panáhi nem tartja magát politikus személynek, csupán olyasvalakinek, aki kész leleplezni az igazságtalanságot. Felszólalt az iráni cenzúra ellen, és kritikával illette Róhání elnököt, amiért nem tartotta be az ezzel kapcsolatos választási ígéreteit, valamint elindította a *Lépésről lépésre* kampányt, amelynek célja a halálbüntetés eltörlése Iránban.

MOHAMED BUAZÍZI (1984–2011) volt a tunéziai jázminos forradalom kiváltója, aki ösztönzést adott az arab tavaszként emlegetett, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában 2011-ben végigsöprő, demokráciát követelő mozgalomnak.

A szegény környezetből származó, keményen dolgozó Buazízi 10 éves kora óta családjá fő eltartójaként gyümölcsöt árult a piacon. 19 éves korában otthagyta az iskolát, hogy finanszírozni tudja fiatalabb testvérei taníttatását.

26 évesen, 2011. január 4-én halt meg, miután felgyújtotta magát, így tiltakozva az ellen a rendszer ellen, amely megakadályozta, hogy tisztességes megélhetést szerezzen magának. Buazízinek számos alkalommal kellett zaklatást elszenvednie a tunéziai rendőrségtől: megbírságotlák, elkobozták az áruját és a mérlegét, és a legutolsó alkalommal a földre is leteperték. A családja szerint nem a szegénység, hanem a megaláztatás vezetett oda, hogy felgyújtsa magát, miután igazságtételt kért, de elutasították. Buazízi üzemanyagot locsolt magára, és Szidi Búzid kisváros kormányzósági épülete előtt felgyújtotta magát. A szegényebb családoknak ingyen gyümölcsöt osztogató, népszerű Buazízi sorsa sokakat megérintett, tette gyorsan terjedő tiltakozásokat váltott ki, és a legkülönbözőbb társadalmi helyzetű tunéziaiak vonultak az utcákra a korrupt kormány, a nagy munkanélküliség és szabadságuk korlátozása ellen.

Buazízi, bár kínok közepette, tetőtől talpig bekötözve, de még életben volt, amikor az 1987 óta hatalmon lévő Zín al-Ábidín ben Ali elnök tekintélyelvű rezsimjének bukása megkezdődött.

Buazízi halála után tíz nappal Ben Ali kénytelen volt lemondani és elhagyni az országot, miközben tüntetők vonultak végig Tunisz utcáin – sokan közülük Buazízi képet hordozva.

Családjának az nyújt vigaszt, hogy halála nem volt hiábavaló, hiszen tette népi forradalmat robbantott ki, amely Tunéziában és az arab világ más részein is alapjaiban rázta meg az önkényuralmi rendszereket. Az arab fiatalok számára világossá vált, hogy az igazságtalanság, a korrupció és az önkényuralom láttán hangot adhatnak csalódottságuknak, és harcolhatnak méltóságukért.

Az arab tavasz megrekedt, és a hozzá fűződő korai optimizmus elapadt, néhány vívmányt vissza is vontak, de kiindulópontja, Buazízi Tunéziája a halálos kimenetelű terrortámadások és biztonsági fenyegetések ellenére elszántan halad a demokrácia és a gondolatszabadság felé vezető úton.

ALI FERZAT Szíria legismertebb politikai satíráírója és karikaturistája, az arab világ egyik legismertebb kulturális személyisége. 2012-ben a *Time* magazin őt is beválasztotta a *világ 100 legbefolyásosabb embere* közé.

Az 1941-ben Hamában született Ferzatnak több mint 15 000 karikatúrája jelent meg szíriai és nemzetközi újságokban, és olyan diktátorok kifigurázásáért nyert díjakat, mint az Irakot, illetve Líbiát uraló Szaddám Huszein és Moammer Kadhafi. Munkásságával a véleménynyilvánítás szabadságának határait próbálgatta Szíriában, amikor az ország rettegett biztonsági erőit vette célba. Amikor az arab tavasz 2011-ben elérte Szíriát, egyre nyíltabban bírálta a kormány tagjait, különösen pedig Bassár el-Aszad elnököt, a rezsim ellen tüntető szíriaiak pedig az ő karikatúráit lengették az utcákon.

Miután egyik karikatúráján azt ábrázolta, ahogy el-Aszad a menekülő Moammer Kadhafi líbiai diktátor száguldó autóját próbálja stopposként leinteni, a damaszkuszi Omajjád téren álarcos férfiak megtámadták és összeverték, szándékosan eltörték a kezét, és azt kiabálták, hogy tartsa tiszteletben el-Aszad elnököt, és engedelmeskedjen feljebbvalóinak. A veréstől eszméletét veszített Ferzatot egy autóba tuszkolták, végigvonszolták az utcán, majd kilökték az utcára, és sorsára hagyták.

Ali Ferzat felépült, és nemcsak a kezét tudja újra használni, hanem a félelmen is sikerült átlépnie, hogy szavai és művészete révén a rezsim egyik legszókimondóbb kritikusává váljon. Számos díjjal kitüntették, és ő az Arab Karikaturisták Szövetségének elnöke.

Mivel 2011-ben kuvaiti kezelése miatt nem tudott részt venni a Szaharov-díj átadó ünnepségén, a díjat a Szaharov-hálózat 2012-ben az Európai Parlamentben tartott nyilvános vitája keretében vette át, ahol az Európai Parlament elnökével és az arab tavasz más díjazottaival eszmecsere folytattak a szíriai forradalomról és a demokrácia arab tavasz utáni jövőjéről. Szaharov-díjasként 2012-ben az Európa Tanács Demokrácia Világfórumának első ülésén is felszólt.

2015-ben Ferzat tartotta a nyitóbeszédet a Szaharov-díj hálózatának Szíriáról szóló vitáján az Európai Parlamentben, és ebben kiemelte a Szíriában harcoló csoportok regionális „szponzorainak” szerepét, és a harcok beszüntetése érdekében a nemzetközi nyomásgyakorlás fontosságát.

Ehhez a könyvhöz ő készítette az illusztrációkat a Szaharov-díjjal kitüntetett társairól, ugyanazzal az egyedi, művészi és humanista éleslátással és tollvonásokkal, amelyekkel kiemelkedő módon szolgálja a mindenkit megillető emberi jogok ügyét.

ASZMAA MAHFÚZ egyiptomi emberi jogi aktivista és az Április 6. ifjúsági mozgalom egyik alapítója.

Amikor a tunéziai forradalom szikrája 2011 elején Egyiptomban is lángra kapott, Mahfúz szembeszállt az aktivisták elleni, Hoszni Mubarak elnök által elrendelt kemény fellépéssel, és online közösségi oldalakon keresztül felhívást intézett az egyiptomiakhoz, hogy a Tahrír téren békés tüntetéssel követeljék a nekik járó szabadságot, méltóságot és emberi jogokat. Többmillió nézettséget elérő videója villámgyorsan terjedt az interneten, és hasonló videók sorát ihlette, aminek eredményeképpen 2011. január 25-től több százezren foglalták el a Tahrír teret, hangosan követelve, hogy Hoszni Mubarak fejezze be Egyiptom harminc éve tartó kormányzását, míg végül Mubarak 2011. február 11-én lemondott a hatalomról.

A Szaharov-díj elfogadásakor Mahfúz a díjat a forradalom hősei előtti tisztelgésként értékelte. „Ezt a díjat valamennyi, az életét feláldozó egyiptomi fiatal kapja” – mondta az Európai Parlamentben, majd hozzátette: „Nem fogjuk elárulni őket, folytatjuk az általuk megkezdett utat, és biztosak akarunk lenni abban, hogy álmuk valóra fog válni”.

Aszmaa Mahfúz 2011. októberben a Mubarak elnök bukása után hatalomra került katonai vezetők rágalmozásának vádjával letartóztatták. 2012. márciusban távollétében elítélték, de a fellebbviteli bíróság 2012. májusban érvénytelenítette az ellene hozott ítéletet. Amikor azonban Mohammed Murszi iszlamista elnök 2013-as eltávolítását és a hadsereg által támogatott ideiglenes kormányt követően 2014-ben Egyiptom a hadsereg korábbi vezetőjét, Abdelfattáh asz-Sziszit választotta meg az ország elnökének, Mahfúz egyre növekvő zaklatásnak, fenyegetésnek és megfigyelésnek lett kitéve. A hatóságok kemény fellépése következett, amely kezdetben a Muzulmán Testvériség ellen irányult. A fellépést később kiterjesztették a kritikát megfogalmazókra és a január 25-i forradalom elismert vezetőire, az egyiptomi bíróság pedig 2014 áprilisában betiltotta az Április 6. ifjúsági mozgalmat, amelyhez Mahfúz is tartozott. A mozgalom három

vezetőjét – Ahmed Máhert, Mohamed Ádilt és Ahmed Dúmát – három év börtönbüntetésre ítélték, többek között illegális tiltakozás vádjával.

2015-ben Aszmaa Mahfúz belépett az új, *Bidája* (kezdet) elnevezésű mozgalomba. A *Bidája* alapítóival együtt 2015 májusában vizsgálat indult ellene állítólagos „államrend megdöntésére való bujtogatás” miatt, és utazási tilalommal sújtották.

Az 1934-ben született **AHMED ASZ-SZANÚSZI** Líbia világnézeti okokból leghosszabb ideje bebörtönzött foglya volt, mára pedig a líbiai megbékélés elkötelezett támogatója lett.

Asz-Szanúszit 1970-ben halálra ítélték a Moammer Kadhafi diktátor elleni puccskísélet miatt, aki 1969-ben mozdította el trónjáról Idrisz, Líbia első és egyetlen királyát. Asz-Szanúszit összesen 31 évet töltött börtönben. Börtönbüntetése során megkínózták, és kilenc évig egy olyan kicsi magánzárkában volt bezárva, ahol felegyenesedni se tudott. Halálbüntetését 1988-ban megváltoztatták, végül több tucat más politikai fogollyal együtt 2001-ben engedték szabadon a hírhedt Abu Szálím börtönből.

Asz-Szanúszit úgy jellemezte a Kadhafi-rezsimet, mint 42 év folyamatos szenvedést, elnyomást és korrupciót, amely megsemmisítette a líbiai identitást. Elmondása szerint azért törekedett Kadhafi megbuktatására, hogy az emberek választhassanak a királyság és az alkotmányos köztársaság között, mert Szíriában és Irakban már tapasztalta, milyen pusztítást okoz az országokban a katonai uralom. Meggyőződése, hogy a katonai diktatúrák természetében eleve benne van az emberi jogok megsértése és az emberek elnyomása.

Miután a NATO által támogatott népfelkelés 2011-ben megdöntötte Kadhafi uralmát, asz-Szanúszit lett a politikai foglyokért felelős tag az Átmeneti Nemzeti Tanácsban, amely a 2012-es választásokig Líbia kormányzását de facto ellátta.

Köztiszteltetben álló törzsi vezetőként asz-Szanúszit lett a líbiai föderalista mozgalom lelke, a törvénytelenység és instabilitás közepette, amikor felfegyverzett csoportok versengtek a hatalomért. A régió 3000 küldöttje 2012-ben a Kireneikai Átmeneti Tanács vezetőjévé választotta. Ez a jogi és katonai erővel nem rendelkező tanács a régió magas fokú önállósága mellett foglalt állást.

Míg Líbia a belső harcok miatt letért a demokráciához vezető kezdeti útról – sőt, az országnak ma már két kormánya is van, Tripoliban, illetve Tobrukban –, az ország keleti részén pedig az Iszlám Állam egyre jobban megveti a lábát, asz-Szanúszit a befogadó megbékélési folyamatot pártolja mint a békéhez vezető egyetlen utat. Ellenzi a további katonai beavatkozást, viszont támogatja, hogy népszavazás döntsön a leendő líbiai állam formájáról.

A maga részéről központi szövetségi kormányt és a három líbiai tartomány: Tripolitánia, Barka (Kireneika) és Fezzán független kormányzását tartja elképzelhetőnek. Határozottan támogatja az 1951. évi alkotmány visszaállítását, amelynek alapján Idrisz király alkotmányos monarchiája idején legnagyobbbrészt a föderalizmus volt a norma. Bár a király unokaöccsének fia, nem pártolja a monarchiához való visszatérést.

Asz-Szanúszit kapcsolatba lépett az Európai Parlamenttel, a Szaharov-díj hálózatával és más nemzetközi szervezetekkel, hogy a nemzetközi közösségtől kérje Líbia megsegítését a jogállamiságot és népeinek emberi jogait garantáló intézmények kiépítéséhez.

RAZÁN ZAJTÚNA szír újságíró és emberi jogi ügyvéd, akit Damaszkusz külvárosában, egy lázadók kezén lévő területen 2013. december 9-én elraboltak. Még mindig nem került elő, elrablásáért semmilyen szervezet nem vállalta a felelősséget, tartózkodási helye ismeretlen. Zajtúna az őt ért fenyegetések ellenére bátran elítélte a damaszkuszi rezsime és a lázadó harcosok által egyaránt elkövetett emberi jogi jogsértéseket. Vele együtt elrabolták férjét és egy másik aktivistát, Váil Hamádát is, továbbá két kollégáját, Nazím al-Hamádi költőt és ügyvédet, valamint Szamíra al-Halíl korábbi politikai foglyot, az általa alapított két csoport – a jogsértéseket dokumentáló központ, valamint a helyi fejlesztéseket és kis projekteket támogató hivatal – dómái irodájából.

Zajtúna a szíriai forradalom egyik legjelentősebb és leghitelesebb civil aktivistája. Elrablását a szíriai véleményezőök a szíriai polgári erők és szélsőségesek közötti megosztottság meghatározó epizódjaként értékelik, olyan eseményként, amely végzetes csapást mért a szíriai forradalomra.

Zajtúna családja nemzetközi segítséget kért, hogy megtalálják őt és kollégáit. „Mi, az emberi jogi aktivista, ügyvéd, és író és mindenekelőtt emberi lény Razán Zajtúna családja, több mint három hónappal azután adjuk ki e nyilatkozatot, hogy Zajtúnát szánt szándékkal elrabolták – amelyért senki nem vállalta a felelősséget, senki nem adott ki közleményt, vagy nyújtott be követelést – azzal a nyilvánvaló céllal, hogy időt nyerjenek, és elnyomják lányunk és kollégái szabad hangját, hallgatásra kényszerítsék, és megakadályozzák őket a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásában” – jelentette ki a család 2014 áprilisában közzétett nyilatkozatában.

Az aktivisták és politikusok – köztük Schulz elnök is – a világ minden tájáról kérték a szabadon bocsátásukat. „Az Európai Parlament nevében felszólítok azonnali szabadon bocsátásukra ... Razán Zajtúna életét amiatt fenyegette a rezsime és a lázadó csoportok, amit ő maga megtestesít: bátor fiatal nő, aki nem alkuszik, és nem lankad a demokráciáért és a szabad Szíriáért folytatott békés harcban.”

2014-ben az Európai Parlament összefogott a nem kormányzati szervezetekkel, az európai közvéleménnyel és más Szaharov-díjasokkal, hogy a #FreeRazan kampánnyal szabadon bocsátását követelje. Családja az Európai Parlamentben és a Szaharov-díj hálózatának emberi jogi fellépéseiben nyomatékosította a Zajtúna által képviselt elveket.

Razán Zajtúna a Szaharov-díj odaítélésének idején, 2011-ben rejtőzködve élt, miután állambiztonsági ügynökök razziát tartottak a házában. Szíriát azonban ezután sem volt hajlandó elhagyni.

Zajtúna a Szaharov-díjjal járó összeget egy tanktámadásban megsérült aktivistatársa életének megmentésére fordította.

A kubai GUILLERMO FARIÑAS a pszichológia doktora, független újságíró és politikai másként gondolkodó, aki már 23 alkalommal folytatott éhségsztrájkot annak érdekében, hogy békés politikai változások menjenek végbe Kubában, és megvalósuljon a véleménynyilvánítás szabadsága.

2006-ban hét hónapos éhségsztrájkjal hívta fel a világ figyelmét az internet kubai cenzúrázására, ami súlyos egészségügyi problémákhoz is vezetett nála.

Ez sem riasztotta vissza, így a bebörtönzött Orlando Zapata gyanút keltő halálát követően, 2010 februárjában Fariñas ételt és italt elutasító, 134 napon át tartó sztrájkba kezdett, amellyel a sokéves bebörtönzés miatt betegségben szenvedő politikai foglyok szabadon bocsátását követelte. Ezzel az éhségsztrájkjával csak azután hagyott fel, hogy a kubai kormány bejelentette 52 politikai fogoly szabadon bocsátását. Fariñas nem kapott engedélyt Kuba elhagyására, hogy az Európai Parlamentben részt vehessen a 2010. évi Szaharov-díj díjátadó ünnepségén. Végül a 2013. évi Szaharov-díj díjátadóján szólalt fel az Európai Parlamentben, miután a kubai kormány enyhített a kubaik utazási korlátozásain, és az „Asszonyok fehérben” mozgalom tagjai európai parlamenti látogatásukról visszatértek az országba.

„Nem azért vagyok ma itt, mert alapvetően megváltozott volna a helyzet, hanem a modern világ realitásai tették lehetővé, hogy itt lehessenek, és mindenekelőtt a kubaik egyre erősödő polgári ellenállása, amely arra kényszerítette a rendszert, hogy akképpen járjon el, ahogyan *A párdúc* című filmben a legendás Don Fabrizio herceg mondja: »Változtass meg valamit, hogy semmi se változzon.«” – mondta Fariñas a díj átvételekor. Fariñas azóta a Szaharov-díj hálózatának aktív tagja.

2015-től újra Fariñas látja el a *Foro Antitotalitario Unido* koordinátori feladatait, a mozgalmat egyesítette az ellenzéki ernyőszervezettel, az *Unión Patriótica de Cuba*val (UNPACU), és szóvivőként ő képviseli az UNPACU-t. Fariñas utóbb kilépett az ellenzéki tömörülésből, miután nézeteltérései támadtak a többi vezetővel az USA és Kuba közötti diplomáciai kapcsolatok 2014. decemberben bejelentett és 2015-ben megkezdett helyreállítása kérdésében. Fariñas szerint ez a fejlemény árusulás a kubai demokratákkal szemben, amivel Obama amerikai elnök megszegte az „Asszonyok fehérben” vezetőjének, Berta Solernek és neki tett 2013-as ígéretét, miszerint a Kubával kapcsolatos lépésekről minden esetben egyeztetni fog a civil társadalommal és a békés ellenzékkel.

Fariñas 2015-ben aláírásgyűjtést indított, hogy összegyűjtse a kubai alkotmány értelmében szükséges 10 000 aláírást ahhoz, hogy a Raul Castro kormánya által 2018-ra meghirdetett választásokra vonatkozó új választási törvény tartalmazza a meglévő politikai mozgalmak elismerését és legalizálását, a minden kubai polgárt – a külföldön élőket is – megillető választójogot és választhatóságot és a nemzetközi választási megfigyelők részvételét.

Tevékenysége miatt az utóbbi években megfenyegették, hogy megölik vagy elmeegógyintézetbe zárják, úgy megverték, hogy kórházba került, és többször is letartóztatták és fogva tartották, többek között a szintén Szaharov-díjas kubai másként gondolkodó, Oswaldo Payá temetésén.

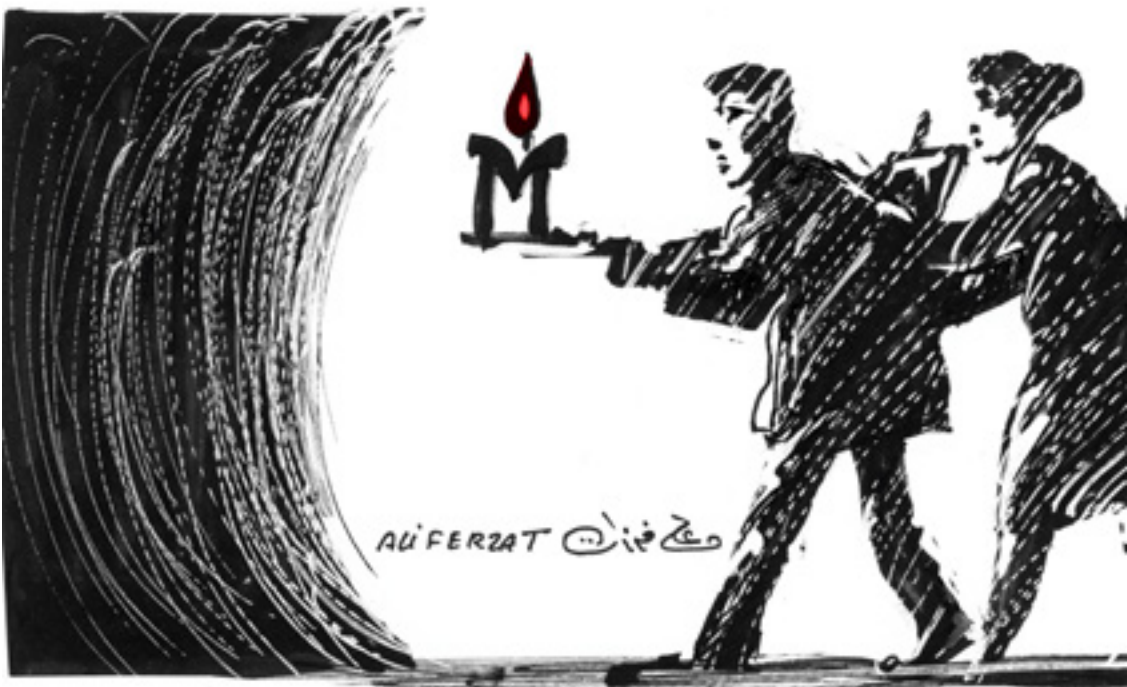

2009-ben a **MEMORIAL** és az összes többi oroszországi emberi jogi aktivista nevében Oleg Orlov, Szergej Kovaljov és Ljudmila Alekszejeva vehette át a Szaharov-díjat.

A Memorial 1988-ban alakult meg a Szovjetunióban, kezdetben azzal a céllal, hogy nyilvánosságra hozza a sztálini uralom alatt történt tömeges elnyomást, valamint kutatások és rendezvények révén megőrizze az áldozatok emlékét – ez a küldetése a mai napig aktuális. A Szovjetunió felbomlása után a szervezet a szovjet utódállamokban létrehozott alegységek és partnerszervezetek révén nemzetközivé vált. A Memorial céljai azóta kibővültek, és ma már az Oroszországban és a volt szovjet tagköztársaságokban elkövetett emberi jogi jogsértések megfigyelése, illetve az ilyen jogsértések áldozatainak nyújtott támogatás és jogi segítségnyújtás is közéjük tartozik. A szervezet alapítói között volt Andrej Szaharov, aki egyben – Ljudmila Alekszejeva mellett – a Moszkvai Helsinki Csoport társalapítója is volt.

Oleg Orlov 1994 óta a Memorial egyik vezetője, és a Memorial nemzetközi szervezetének igazgatósági tagja. Bizonyítékokat gyűjtött a kelet-ukrajnai emberrablásokról az oroszbarát szeparatisták és az ukrán erők közötti harcban, amely gyakorlat a véleménye szerint hasonló a Csecsenföldön évtizedeken át vívott két háború során a Memorial által dokumentált – és Orlov által személyesen is elszenvedett – emberrablásokhoz.

Szergej Kovaljov, az orosz Memorial hosszú ideje hivatalban lévő elnöke arról ismert, hogy 1995-ben sikerült tárgyalások útján elérnie mintegy 2000 személy szabadon bocsátását, akiket csecsen lázadók a budjonnovszki

kórházban tartottak fogva, és ez volt az egyedüli olyan alkalom, amikor egy terrorcselekmény nem a túsok tömeges legyilkolásával ért véget Oroszországban. Kovaljov azzal vádolja Oroszországot, hogy beavatkozik Ukrajna belügyeibe, és szítja a konfliktust a keleti országrészben.

A Memorial sok tagja és közeli munkatársa az évek során fenyegetések, emberrablások és gyilkosságok áldozata lett. A Memorialt 2014-ben az orosz hatóságok „külföldi ügynökként” vették nyilvántartásba egy olyan jogszabály elfogadását követően, amely lehetővé teszi a hatóságok számára a külföldi támogatásban részesülő nem kormányzati szervezetek „külföldi ügynökként” való nyilvántartását, azok beleegyezése nélkül. Mint azt Kirill Korotejev, a Memorial vezető ügyvédje a Parlament Emberi Jogi Albizottsága előtt megfogalmazta, Oroszországban a „külföldi ügynök” a „kém” jelenti. 2014 szeptemberében az igazságügyi minisztérium pert indított a Memorial ellen arra hivatkozva, hogy annak alapokmánya és szervezete ellentétes a nemzeti jogszabályokkal. A per a szervezet megszüntetésével is végződhetett volna. 2015 januárjában azonban a bíróság a Memorial javára döntött, és elutasította a minisztérium keresetét. 2014 tavaszán a Memorial moszkvai szervezete (Memorial Emberi Jogi Központ) megtámadta a külföldi ügynökek való minősítését, de elvesztette a pert. 2015-ben és 2016-ban a Memorial szentpétervári, jekatyerinburgi, rjazani és komi szervezeteit is külföldi ügynökek minősítették. Natalia Szokolova, a Memorial ügyvezető igazgatója pesszimista a Memorial jövőjét illetően: „A jelenlegi helyzetben sajnos nem sok reményünk maradt arra, hogy jogi személyként tovább tudjunk működni, és ha mégis megpróbáljuk, nem tudni, meddig fog tartani. Sokan közülünk azonban még így sem adják fel a harcot, és a rendelkezésre álló összes jogi eszközzel tovább küzdenek azért, hogy az egyesülés szabadsága egyszer valóra váljon.”

Ljudmila Alekszejeva azon bátrak egyike, akik folytatják a harcot az oroszországi szabadságért. A Moszkvai Helsinki Csoport vezetőjeként megalapította, hogy „külföldi ügynökként” regisztráltassa a csoportot, és inkább külföldi támogatások nélkül folytatja emberi jogi munkáját.

Az 1927-es születésű Alekszejeva egyike a szovjet idők azon kevés másként gondolkodóinak, akik még mindig tevékenykednek a modern Oroszországban, és a másként gondolkodók számára biztosított tisztességes eljárásért folytatott kampányainak köszönhetően vált ismertté. 2012-ben Alekszejeva lemondott a civil társadalommal és az emberi jogokkal foglalkozó elnöki tanács tagaságáról; családott volt, mert a tanácsnak nem volt valódi befolyása az ország emberi jogi helyzetére. 2015-ben azonban úgy döntött, hogy újra bekapcsolódik a tanács munkájába, hogy a külföldi ügynökökről szóló – az egyre növekvő számú nem kormányzati szervezetre irányuló – új törvény végrehajtásának vizsgálatával, továbbá a bíróságok működésével és az emberi jogok börtönökben való megsértésének számos esetével foglalkozzon.

A Memorial képviselői és Ljudmila Alekszejeva a Szaharov-díj hálózatának aktív résztvevői és az Európai Parlament tárgyaló partnerei. A Memorial legutóbb 2016 májusában vett részt „A Szaharov-díj hálózata az erősebb emberi jogi fellépésekért” című konferencián.

Kína egyik legismertebb, köztiszteletben álló demokráciapárti aktivistája, **HU CSIA** folyamatos felügyelet alatt él, rendszeresen szenved el önkényes fogva tartást, állandó fenyegetések, verések és zaklatások érik, ami már olyan szintre fokozódott, hogy úgy érzi, élete és családja is veszélyben van.

Hu Csia emberi jogi és környezetvédelmi aktivista is, aki foglalkozni mert az AIDS-szel kapcsolatos kérdésekkel, amikor a HIV/AIDS Kínában még tiltott téma volt, és a feltételezett eseteket sokszor „államtitokként” kezelték. Számos alkalommal felszólított a Tienanmen téri tömegmészárlás hivatalos kivizsgálására, valamint az áldozatok és családjaik kárpótlására, ezért a Tienanmen téri gyilkosságok június 4-i évfordulója körül, 2004 óta – amikor virágokat vitt a térre – minden évben házi őrizetet rendelnek el vele szemben.

2007-ben az Európai Parlament Emberi Jogi Albizottsága előtt konferenciahívás útján bátran felhívta a figyelmet arra, hogy a kínai nemzetbiztonság egymillió embert üldözött az emberi jogokért való küzdelmük miatt, és sokukat börtönbe, munkatáborokba vagy elmeorvosintézetbe zárta. Kezdeményezte, hogy 2008, a pekingi olimpia éve legyen az emberi jogok éve Kínában. Ennek következményeként Hu Csiát 2007. december 27-én letartóztatták és „az államhatalom felforgatására való felbujtással” vádolták meg. 2008. április 3-án három és fél éves börtönbüntetésre ítélték, és egy évre megfosztották politikai jogaitól.

Amikor a huszadik évfordulón bejelentették, hogy ő nyerte a Szaharov-díjat, az állambiztonság emberei nyomást gyakoroltak közvetlenül Hu Csiára és szüleiére, hogy utasítsa vissza a díjat. Hu Csia bátorságot tanúsítva elfogadta a díjat, amelyre Kína számára fontos díjként tekintett. Akkori felesége, a 2007-ben szintén Szaharov-díjra jelölt Ceng Csin-jan videoüzenetet küldött a díjátadó ünnepségre (amelyen Hu Csia nem tudott részt venni). Ebben kijelentette, hogy a férjének adományozott Szaharov-díj megerősítést jelent a kínai emberi jogi jogvédők számára az emberi jogok érvényesítésének hosszú és fáradságos útján, amely célért ők és családtagjaik rendkívül magas árat fizetnek.

Az Európai Parlament elnökéhez címzett, 2012. júliusi levelében Hu Csia kifejezte, hogy a díj „rendkívüli elismerést” jelent, amely „ösztönzést nyújtott számomra, és nagymértékben javított a börtönben velem szemben tanúsított bánásmódon”. 2011 júniusában szabadon bocsátották, de továbbra is Kínában maradt, hogy belülről folytassa az elnyomás hangos bírálását. Elítélte Hszi Csin-ping elnök aktivistákkal szembeni állandó fellépéseit, amelyek szerint az azt jelzik, hogy a rendszer idegesen próbálja fenntartani hatalmát a demokrácia egyre erősödő hullámaival szemben.

A kínai emberi jogi aktivistákat védelmező jogi tanácsadók informális csoportja, a „mezítlábas ügyvédek” mozgalom koordinátoraként Hu Csia arra figyelmeztetett, hogy Kína új terrorizmusellenes törvénytervezete a terrorizmussal megvádolt személyek esetében korlátozni fogja az ügyvédhez való jogot, egy olyan országban, ahol „a kormánypropaganda miatt, ha azt mondják, terrorista vagy, akkor az vagy”.

SZALIH MAHMÚD MOHAMED OSZMAN szudáni ügyvéd már több mint 20 éve biztosított ingyenes jogi képviseletet azok számára, akiket önkényesen tartanak fogva, kínoznak meg vagy akiknek súlyosan megsértik az emberi jogait Szudánban, amikor az Európai Parlament 2007-ben egyhangú döntéssel neki ítélte oda a Szaharov-díjat.

„Dárfúrból származom, a Marra-hegységben születtem. Sok éve dolgozom ügyvédként a szudáni Dárfúrban. Munkám miatt letartóztattak és megkínoztak. A dárfúri milícia saját családtagjaimat is megkínozza és elűzte otthonukból. Munkám során sok-sok éven át ezeket képviseltem, akiknek a segítségemre volt szükségük a bíróságon. Több ezer megkínzott embert láttam; több száz szexuálisan bántalmazott nővel és fiatal lánnyal találkoztam” – mondta Szalih Ozsman az Európai Parlamentben a díj átvételekor.

A hatóságok őt magát is sokszor őrizetbe vették, de bűncselekmény elkövetésével soha nem vádolták meg. Feljegyezte, hogy milyen bűncselekmények történtek, amióta a Marra-hegységben 2003-ban kitört a háború, amikor az afrikai etnikum megkülönböztetés miatt fellázadt az arab többségű kormány ellen, és az arab miliciák megtorlásával szembesültek.

Ozsman tevékenyen részt vesz a Dárfúrban folyamatosan zajló harcok által otthonuk elhagyására kényszerített több millió dárfúri védelmében. A harcok 2015-ös fokozódása nyomán már 4 milliónál is többen szorulnak humanitárius segélyre. Ozsman hangsúlyozza, hogy a háborút kiváltó okok – beleértve a földkijáratásokat és a politikai marginalizációt – nem csupán megoldatlanok maradtak, de még tovább fokozódtak azzal, hogy nem sikerült teljesíteni a nemzeti jogszabályok nemzetközi normákkal való összeegyeztetése iránti igényeket, illetve biztosítani az igazságszolgáltatás függetlenségét.

Ozsman, aki 2005 és 2010 között a szudáni parlament ellenzéki képviselője volt, a Nemzetközi Büntetőbíróság rendíthetetlen támogatója, hiszen „megfelelő afrikai igazságszolgáltatási rendszerek hiányában az afrikaiaknak nincs hová fordulniuk igazságszolgáltatásért és jogorvoslatért”. Ozsman támogatja a háborús bűnök miatti vádemelést Omar al-Basír szudáni elnök ellen, akinek 2015-ben is sikerült elkerülnie, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság őrizetbe vegye.

Ozsman tovább folytatja az emberi jogi sérelmek egyre növekvő számú dárfúri áldozatának biztosított ingyenes jogi tanácsadást. Részt vesz a Szaharov-díj hálózatának emberi jogokért folytatott munkájában, és rendszeresen szót emel a kínzás és a büntetlenség ellen. 2016 májusában részt vett az Európai Parlament által Brüsszelben szervezett, „A Szaharov-díj hálózata az erősebb emberi jogi fellépésekért” című konferencián.

2007

SZALIH MAHMÚD
MOHAMED OSMAN

ALJAKSZANDR MILINKEVICS a fehéroroszországi

demokratikus ellenzéki szervezet, a Szabadságért Mozgalom vezetője, aki „vette a bátorságot, hogy ellenszegüljön az utolsó európai diktatúrának” – ahogyan az Európai Parlament akkori elnöke, Josep Borrell Fontelles a Szaharov-díj 2006-os átadásakor fogalmazott.

A természettudós Milinkevicset 2005 októberében az Egyesült Demokratikus Ellenzék közös elnökjelöltjének választották. Milinkevics kiállt Fehéroroszország valóban demokratikus jövője mellett, és a tekintélyelvű Lukasenko elnök valós alternatívájaként mutatkozott be; ez utóbbi győzelmét választási csalás miatt bírálta az ellenzék az országban és külföldön egyaránt. Miután Milinkevics kétségbe vonta a választási eredmény tisztaságát, különböző ürügyekkel letartóztatták, de soha nem helyezték vád alá.

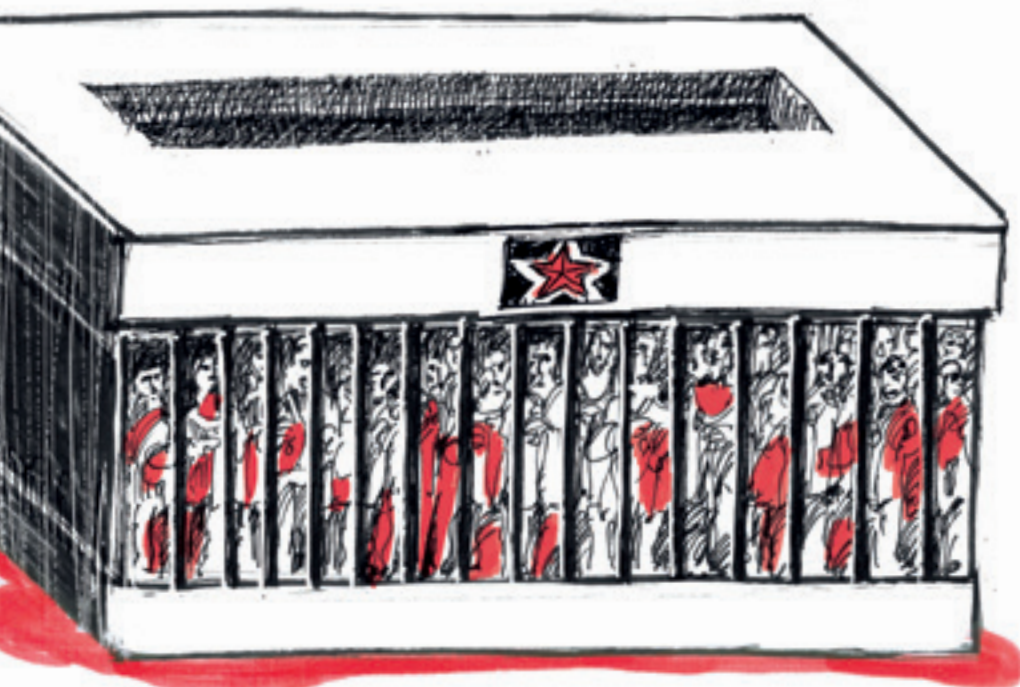
Milinkevics nem indult a 2010. évi elnökválasztáson, mivel véleménye szerint a választási törvényben nem születtek olyan módosítások, amelyek lehetővé tették volna, hogy tisztességes, szabad és nyílt választásokat lehessen tartani Fehéroroszországban. Miután a választások megerősítették Lukasenko hatalmát, Milinkevics bírálta az emberi jogok helyzetének további romlását Fehéroroszországban.

A Fehéroroszországgal foglalkozó parlamenti szervek rendszeresen konzultálnak Milinkevicssel mint Szaharov-díjazottal és az ellenzék vezetőjével, aki részt vett a Szaharov-díj hálózatának rendezvényein, a hálózat konferenciáin és a nyilvános vitákon. A hálózat Litvániában tartott eszmecserején az „Asszonyok fehériben” képviseletében megjelent Berta Soler, a nemzeti hatóságok és az Európai Parlament, illetve a litván parlament képviselői előtt Milinkevics elítélte, hogy a hatóságok folytonosan megfélemlítik és megalázzák a fehéroroszországi emberi jogi jogvédőket. Kijelentette, hogy támogatja Fehéroroszország mélyebb európai integrációját, valamint a fehérorosz hatóságokkal folytatott kritikus és konstruktív párbeszédet.

A párbeszéd volt a központi eleme Milinkevics felszólalásainak a hálózat nyilvános vitáin és az Európai Parlamentben tartott meghallgatásokon is. Szorgalmazta, hogy az EU foglalkozzon többet Fehéroroszországgal, hogy az ország lakossága nagyobb szabadságban élhessen. Milinkevics szerint Fehéroroszország gazdasági segítségre való rászorultsága eszközként szolgálhat ahhoz, hogy az országot – többek között az emberi jogokról szóló – párbeszédre kényszerítsék az EU-val.

Ahogy közeledett a posztszovjet időszak ötödik, 2015. októberben esedékes elnökválasztása Fehéroroszországban, Milinkevics kijelentette, hogy neki, de lehetőleg inkább egy nála fiatalabb politikusnak el kellene indulnia a választásokon, hogy megpróbálja megtörni Lukasenko hatalmát. Végül, 2015 áprilisában úgy döntött, nem indul a választáson, és nem is támogat egyetlen jelöltet sem.

Az „ASSZONYOK FEHÉRBE” (Damas de Blanco) spontán szerveződött mozgalommá 2003-ban Kubában, a fekete tavasz néven ismert, demokratikus aktivistákkal szembeni kíméletlen leszámolás során letartóztatott 75 férfi feleségeinek és hozzátartozóinak összefogását követően. Az asszonyok utcai demonstrációkat szerveztek, és számos alkalommal levélben kérték a kubai hatóságoktól a fogvatartottak szabadon bocsátását, de válasza sem méltatták őket. Az asszonyok nem adták fel, és kitartó tiltakozásaik nem maradtak eredmény nélkül: 2011-ig a fekete tavasz összes fogvatartottját szabadon engedték.

A rendíthetetlen asszonyok tovább folytatták a kubai demokráciáért és emberi jogokért vívott harcukat, és ma ők alkotják az egyetlen olyan csoportot a kommunista országban, amelynek engedélye van arra, hogy egy meghatározott területen heti felvonulásokat rendezzen. A fehérbe öltözött asszonyok a kubai elnyomásnak áldozatul esett szeretteik fényképével és a béke jelképéül szolgáló kardvirággal a kezükben minden vasárnap végigmennek a havannai Miramar Ötödik sugárútján a Szent Rita templomban tartott mise után, némán és szilárdan dacolva a fenyegetésekkel, sértésekkel, támadásokkal és gyakori letartóztatásokkal.

Az asszonyok 2013-ban végre személyesen is átvehették a 2005-ben számukra odaítélt Szaharov-díjat. Berta Soler, a mozgalom elnöke és a mozgalom két tagja, Belkis Cantillo Ramirez és Laura Maria Labrada Pollán – aki a mozgalom egyik közkedvelt alapító tagjának, a 2011-ben elhunyt Laura Pollánnak a leánya – elhagyhatták Kubát, miután enyhítették a polgárokra vonatkozó szigorú utazási korlátozásokat, és beszédet mondhattak az Európai Parlament előtt, amely elismerte bátorságukat és az emberi jogok ügye melletti elkötelezettségüket. Berta Soler a Szaharov-díjat védőpajzshoz hasonlította, amely a Kubába való visszatérésükkor védelmet nyújt majd az asszonyoknak.

Nem sokkal a Szaharov-díj ünnepélyes átadóünnepsége után az „Asszonyok fehérben” és további másként gondolkodók – többek között a 2010. évi díjazott Guillermo Fariñas – létrehozták a Kubai Emberi Jogok Nemzetközi Platformját.

Az Európai Parlamentben és a hálózat eseményein Berta Soler képviselte az asszonyokat, és kitartóan kérte az EU-t – amely 2014-ben tárgyalásokat kezdett Kubával egy kétoldalú politikai megállapodásról –, hogy a Kubával kötendő esetleges megállapodásokban minden esetben szabja feltételül az emberi jogok biztosítását. Az „Asszonyok fehérben” 2015-ben kijelentette, hogy úgy érzi, az Egyesült Államok részéről a szigetre látogató politikusok egyre kevésbé veszik őket figyelembe, amikor lépéseket tesznek az USA és Kuba közötti diplomáciai kapcsolatok helyreállítására.

Az „Asszonyok fehérben” újból megerősítette Berta Soler vezetői pozícióját a csoport 2015-ben meghirdetett választásán, amelyre azért került sor, mert a tagok közül néhányan bírálták a vezetést.

Az „Asszonyok fehérben” a kubai hatóságok elnyomásának egyik leggyakoribb célpontja lévén továbbra is letartóztatásokat, veréseket és kínzásokat szenved el.

HAUWA IBRAHIM emberi jogi ügyvéd egy muszlim családban született a Nigéria északi részén található Hinnah faluban. Itt szívta magába azokat az értékeket, amelyek megerősítették elszántságát, köztük anyja meggyőződését, miszerint az oktatás az egyedüli kiút a szegénységből. Amikor 10 évesen férjhez akarták adni, Ibrahim elmenekült a szülői háztól, és egy bentlakásos lányiskolába ment, hogy továbbtanulhasson. Komoly érdeklődése és az igazság szenvedélyes keresése a jogi tanulmányokhoz vezette. Ő lett az első női ügyvéd Gombe állam Yamaltu/Deba kerületében, mára pedig messze földről keresik jogi tanácsadásért.

Amikor 1999-ben Nigéria tizenkét északi államában bevezették a sariát, ezzel kétségbe vonták az alapvető emberi jogok védelmét, különös tekintettel a nők jogaira. Hauwa Ibrahim úttörő jelentőségű jogi praxist indított: nőket és gyerekeket képviselt, akiket házasságtörés miatt halálra kövezésre, illetve lopás miatt a saria alapján végtagcsonkításra ítélték. Több mint 150 ügyben nyújtott ingyenesen védelmet, és ezzel megmentette Amina Lawal, Safiya Hussaini, Hafsatu Abukabar és mások életét.

2010-től 2013-ig a Harvard Divinity School tudományos munkatársa és vendégelőadója volt. 2014 májusában Nigéria elnöke a Boko Haram terroristacsoport által Észak-Nigériában elrabolt több mint 200 diáklány ügyével foglalkozó elnöki tényfeltárási bizottság tagjává nevezte ki. Hitelességére és az emberi méltóság iránti elkötelezettségére támaszkodva Ibrahim nemzetközi támogatást kért az Európai Parlamenttől és az amerikai kongresszustól az elrabolt lányok megoldatlan tragédiájának kezeléséhez. Továbbra is kiáll amellett, hogy határozottabb fellépésre van szükség a nőkkel szembeni erőszak, a mélyszegénység és a lehetőségek hiánya ellen, hogy mérsékelni lehessen a fokozódó vallási szélsőségeket.

Saját tapasztalataiból kiindulva Ibrahim határozottan azt vallja, hogy az oktatás a jövő kulcsa, és a lányok oktatása elvezet a család és ezen keresztül a közösség, illetve a társadalom oktatásához.

Szaharov-díját egy olyan alapítványba fektette, amely a Nigéria északi részén élő gyermekeknek biztosít oktatási lehetőséget azzal, hogy megteremtí a továbbtanuláshoz szükséges anyagi háttérrel. Hauwa Ibrahim aktív résztvevője a Szaharov-díj hálózata gyermekjogi kampányának, Szaharov-előadásokat tart, és részt vesz az európai parlamenti vitákban, ahol személyes életútjával ad ösztönzést közönségének. Ibrahim 2015-ben al-Hasszán bin Talál herceg meghívására a nők egyenjogúságával és a társadalmi igazságosság kérdéseivel foglalkozott a Jordán Hásimita Királyság Nyugat-Ázsia–Észak-Afrika Intézetében (WANA). A jordániai Ammanban működő Vallásközi Tanulmányok Királyi Intézetében a vallások közötti párbeszéd témájával foglalkozik. 2016-ban előadást tartott a Szaharov-díjasok találkozójának megnyitóján az Európai Egyetemközi Központ az Emberi Jogokért és a Demokratizálódásért nevű velencei intézményben.

A RIPORTEREK HATÁROK NÉLKÜL franciaországi székhelyű nemzetközi civil szervezet, amely az információszabadságért harcol világszerte.

A Riporterek Határok Nélkül (RHN) mindenkor a véleménynyilvánítás és az információ szabadságát tekinti a világ legfontosabb szabadságának és minden demokrácia alapjának. A szervezet úgy véli, hogy „ha az újságírók nem rendelkeznek a tények közlése, a visszaélések bejelentése és a nyilvánosság figyelmeztetése szabadságával, hogyan tudnánk szembeszállni a gyermekkatonáság problémájával, megvédeni a nők jogait vagy megőrizni környezetünket?”

Az RHN világszerte folyamatosan nyomon követi és bírálja az információszabadság elleni támadásokat, küzd a cenzúra és az információszabadságot korlátozó törvények ellen, erkölcsi és pénzügyi támogatást nyújt az üldözött újságírók és családjaik számára, valamint anyagi támogatást kínál a háborús tudósítók számára biztonságuk fokozása érdekében. A cenzúra megkerülésére a honlap időnként olyan cikkeket közöl, amelyeket a származási országukban betiltottak, teret nyújt olyan újságoknak, amelyeket hazájukban nem engednek megjelenni, és fórumot kínál a hatóságok által elhallgattatott újságírók számára. Az újságírók gyilkosainak és megkínzóinak bíróság elé állítása érdekében az RHN hálózata 2002 óta jogi segítséget és bíróság előtti képviselést biztosít az áldozatoknak. A szervezet minden évben két díjat oszt ki, a Riporterek Határok Nélkül Díjat, valamint a Netizen díjat,

elismeréssel és tisztelettel adózva a világ minden táján tevékenykedő bloggerek, újságírók és média előtt.

Az RHN évente kiadja a sajtószabadságra vonatkozó globális indexet. A 2015-ös index 180 országra terjed ki, és arra hívja fel a figyelmet, hogy az előző évben mennyit romlott az információ szabadsága szerte a világon. „A háborúk, a nem állami szereplőktől eredő, egyre növekvő fenyegetés, a tüntetéseken látott erőszak és a gazdasági válság hatására a sajtószabadság mind az öt kontinensen visszaszorult.” Ennek szélsőséges példaként említi a közel-keleti, ukrainai, szíriai és iraki konfliktusokat, ahol „a harcoló felek kivétel nélkül félelmetes információs háborút vívnak, amelyben a média is célponttá vált, támadások érték vagy el is hallgattatták”. Az RHN indexében kiemeli azokat a fontos tényezőket, amelyek a sajtószabadság helyzetének romlását előidézték, többek között olyan nem állami csoportok, mint a Boko Haram és az Iszlám Állam, az egyházi cenzúra politikai célú használata, az uniós tagállamok között mélyülő szakadék és az információ ellenőrzését egyre inkább kezükben tartó önkényuralmi rendszerek.

A Szaharov-díjjal kitüntetett RHN segített más díjazottakat abban, hogy találkozzanak egymással, és népszerűsíti a Szaharov-díj hálózatának kezdeményezéseit. Aktívan szerepet vállal a Szaharov-díj hálózatának emberi jogi kezdeményezéseiben, és 2015-ben részese volt az Európai Parlament véleménynyilvánítás szabadságáért folytatott kampányának.

A több mint ezer sajtómunkást képviselő **FEHÉROROSZ ÚJSÁGÍRÓSZÖVETSÉG** (FÚSZ) látja el a rendkívül nehéz körülmények között dolgozó újságírók védelmét, akik gyakran válnak megfélemlítés, zaklatás, büntetőjogi felelősségre vonás és száműzetés áldozatává.

A fehérorosz diktátor, Alexander Lukasenko hatalomra lépése után egy évvel, 1995-ben alakult FÚSZ kezdettől fogva a független sajtó legfontosabb szövetségének számít Fehéroroszországban. A FÚSZ célja, hogy minszki székhelye és öt regionális alegysége közreműködésével a lehető legnagyobb mértékben tárgyilagos, valósághű, átfogó és időszerű információkkal lássa el a fehérorosz lakosságot, törekedve a magas színvonalú, etikus újságírásra.

A FÚSZ eltökélten küzd a sajtószabadságért egy olyan országban, ahol a médiatörvény megengedi a hatóságoknak a túl kritikusnak ítélt sajtóorgánumok bezárását, és a büntető törvénykönyvben még mindig külön cikkek foglalkoznak a magas rangú tisztviselők rágalmazásának büntetésével. A külföldi médiának működési engedélyt kell szereznie, tudósítóikat zaklatja az állambiztonság, a független média pedig gazdasági diszkriminációnak van kitéve. A FÚSZ 2014-ben elítélte a növekvő jogi elnyomást, amikor több tagjával szemben bírságokat szabtak ki és büntetőjogi vádakot emeltek, egy esetben hazaárulásért is.

A FÚSZ most mindenekelőtt a 2015-ben hatályba lépett tömegtájékoztatási törvényt további korlátozásokkal kiegészítő módosítások ellen küzd, mivel ezek megkönnyítenék a kormány számára egyes weboldalak betiltását. A FÚSZ a nemzetközi sajtószervezetek támogatásával egy olyan rendelkezés megsemmisítésén is dolgozik, amely megtiltja a szabadúszó újságíróknak, hogy az országból tudósítsanak, és ezzel megsérti az európai sajtószabadság normáit.

Zsanna Litvina, a FÚSZ egyik alapítója és régóta hivatalban lévő elnöke 2015-ben leköszönt. A vezetőség tagjaként azonban továbbra is aktív részese marad a FÚSZ tevékenységének. Hazájában legendás újságírói pályafutást tud maga mögött, amelybe beletartozott a Szabadság Rádió minszki irodájának vezetése, valamint a rövid életű, de példamutatóan független, belarusz nyelvű FM 101.2 rádióállomás elindítása és vezetése. Litvina megalakítása óta, 20 éve állt a FÚSZ élén.

A Fehérorosz Újságírószövetség eddigi helyettesét, Andrej Basztunyecet választotta új elnökéül. Az ügyvéd Basztunyec munkáját négy helyettes, Szvjatlana Kalinkina, Mihail Jancsuk, Aljakszandr Sztarijkevics és Alina Szuravec támogatja.

A FÚSZ aktívan részt vesz a Szaharov-díj hálózatának munkájában. 2015-ben közreműködött az Európai Parlamentnek a véleménynyilvánítás szabadságáért indított kampányában, 2016-ban pedig részt vett az Európai Parlament által Brüsszelben szervezett „A Szaharov-díj hálózata az erősebb emberi jogi fellépésekért” című konferencián.

A 2003-as Szaharov-díj **EGYESÜLT NEMZETEKNEK** történő odaítélésével az Európai Parlament az ENSZ békéért, emberi jogokért és alapvető szabadságokért kifejtett tevékenységét méltatta.

A Szaharov-díj különösen az Egyesült Nemzetek dolgozóit tüntette ki, akik fáradhatatlanul és gyakran nehéz körülmények között dolgoznak a világbékéért. A díj odaítélése egyben megemlékezés Sergio Vieira de Mello-ról, az Egyesült Nemzetek emberi jog főbiztosáról, az ENSZ legnagyszerűbb tisztviselői egyikéről, aki Kofi Annan iraki különmegbízottjaként másokkal együtt a bagdadi ENSZ-főhadiszállás elleni támadásban hunyt el 2003 augusztusában.

Az Egyesült Nemzetek, a világ egyetlen ilyen jellegű globális szervezete nemcsak a béke fenntartásán vagy helyreállításán dolgozik, védi az emberi jogokat és biztosítja a nemzetközi igazságszolgáltatás kereteit, hanem emellett olyan nemzetközi problémákkal is foglalkozik, mint a 2015 utáni fejlesztési menetrend, a jelenlegi menekültválság, a nemzetközi terrorizmus és az éghajlatváltozás. Mint arra Kofi Annan figyelmeztetett, ez utóbbi súlyos hatásai miatt idővel „az élők még megirigyelhetik a holtakat”.

Az Egyesült Nemzetek és Kofi Annan 2001-ben a Nobel-békedíjat is közösen nyerte el. Kofi Annan az Egyesült Nemzetek hetedik főtitkára volt. A ghánai diplomata 1997 és 2006 között töltötte be ezt a tisztséget, és ő volt az első, aki az ENSZ személyzetéből emelkedett főtitkári rangra. Az emberi jogok, a jogállamiság, a millenniumi fejlesztési célok és Afrika állhatatos támogatója volt, és arra törekedett, hogy a civil társadalommal, a magánszférával és egyéb partnerekkel megteremtett kapcsolatok révén közelebb hozza az ENSZ-t a világ népességéhez.

2005-ben *A szabadság magasabb fokán* címmel jelentést terjesztett az ENSZ Közgyűlése elé, amelyben felvázolta az ENSZ átfogó és kiterjedt reformjára vonatkozó elképzeléseit. Ez elvezetett többek között a korábbi Emberi Jogok Bizottsága helyébe lépő, új Emberi Jogi Tanács 2006. márciusi létrehozásához, amelynek célja az alapvető jogok támogatásával és védelmezésével, illetve az emberi jogok elleni vétő főbűnösökkel szembeni fellépéssel foglalkozó ENSZ-szervek megerősítése.

Miután 2007-ben másodszor is letöltötte ötéves ENSZ-főtitkári megbízatását, Kofi Annan több szervezet, köztük saját alapítványa, a Kofi Annan Alapítvány munkájában vett részt, globális és afrikai vonatkozású területeken egyaránt. Jelenleg ő vezeti a független világszintű vezetőkből álló, a béke és az emberi jogok ügyét szolgáló Idősek Tanácsa (The Elders) nevű szervezetet, amelyet 2007-ben Nelson Mandela hívott össze.

OSWALDO JOSÉ PAYÁ SARDIÑAS (1952–2012) kubai másként gondolkodó elsősorban a Varela-terv alapítójaként ismert, amely azt követelte, hogy tartsanak népszavazást a polgári szabadságjogokat, a szabad, többpárti választásokat, valamennyi politikai fogoly szabadon bocsátását, valamint a gazdasági és társadalmi reformokat garantáló jogszabályokról Kubában.

A már ifjúkora óta aktív reformerként tevékenykedő Oswaldo Payát üldözték és számos alkalommal elítélték Castro politikájának és igazságtalanságainak bírálataért, de ez sem tartotta vissza őt attól, hogy 1988-ban megalapítsa a Keresztény Felszabadítási Mozgalmat, amely mára az egyik legjelentősebb ellenzéki mozgalom lett Kubában.

1997-ben kidolgozta az ambiciózus Varela-tervet, benne az első jogi lépésekkel – a véleménynyilvánítás és a gyülekezés szabadságával és az összes politikai fogoly szabadon bocsátásával – annak érdekében, hogy Kuba lakossága szabadon részt vehessen az ország politikai és gazdasági életében. Bár kubaiak ezrei támogatták, Payá Varela-tervét a kubai hatóságok egy olyan ellenkezdeményezéssel akadályozták meg, amely állandósította a kubai állam szocialista berendezkedését, és ezt a hatóságok állítása szerint népszavazás is jóváhagyta. A 2003-as „fekete tavasz” során a Varela-terv számos aktivistáját vetették börtönbe, de Payá nem adta fel.

2008-ban törvényjavaslatot nyújtott be a nemzeti közgyűlésnek a politikai elítéltek amnesztiájáról, 2010-ben pedig meghirdette a *Foro Todos Cubanos* elnevezésű fórumot.

Payá ugyan sosem került börtönbe, de családját többször is halálosan megfenyegették. 2012. július 22-én, vitatott körülmények között egy autóbalesetben életét vesztette Kubában. Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke kijelentette, hogy meggyőződése szerint „az Oswaldo Payá által képviselt szellemiség tovább él, mivel munkája és elkötelezettsége a kubai aktivisták egész generációját inspirálta, akik követik a példáját a politikai szabadság és az emberi jogok előmozdításában”.

A Keresztény Felszabadítási Mozgalom újra és újra követeli halála körülményeinek tisztázását. Családja nem fogadja el azt a hivatalos jelentést, amely szerint a halálát okozó karambol közúti baleset volt. Lánya, Rosa María azt kérte az ENSZ Emberi Jogi Tanácsától és más nemzetközi szervezetektől, köztük az Európai Parlamenttől, hogy indítsanak pártatlan nemzetközi vizsgálatot édesapja halála körülményeinek kivizsgálására, és elítélte azt, ahogyan a titkosszolgálat tagjai zaklatják és fenyegetik családját. Payá családja 2013-ban az USA-ba költözött, elmondásuk szerint csak ideiglenesen.

2013-ban lánya képviselte a Szaharov-díj 25. évfordulója alkalmából az Európai Parlamentben rendezett konferencián, amelynek zárónyilatkozata felszólított „a 2002-ben Szaharov-díjjal kitüntetett Oswaldo Payá halála körülményeinek kivizsgálására”.

IZZAT GAZZAWI (1952–2003) palesztin író és tudós volt, aki írásaiban a palesztin területek izraeli megszállása által okozott konfliktusokról és szenvedésekről, valamint saját személyes tragédiájáról számolt be. Életére döntő hatással volt, hogy 16 éves fiát, Rámít 1993-ban meggyilkolta az izraeli hadsereg. Rámít saját iskolája udvarán ölték meg, amikor egy sebesült barátjának próbált segíteni. E szörnyűség ellenére Gazzawi kitartóan fáradozott az izraeliek és a palesztinok közötti kulturális és politikai párbeszéd megvalósításán.

Gazzawi menekült szülők gyermekeként született egy sokgyermekes családban, amely 1948-ban települt Ciszjordániába. Első darabját 13 éves korában írta. Angol és amerikai irodalomból szerzett diplomát, később pedig előadásokat tartott a birzeiti egyetemen. A palesztin írószövetség elnöke, regények és novellák szerzője, irodalomkritikus és az 1997-ben rendezett első palesztinai nemzetközi írókonferencia szervezője és elnöke.

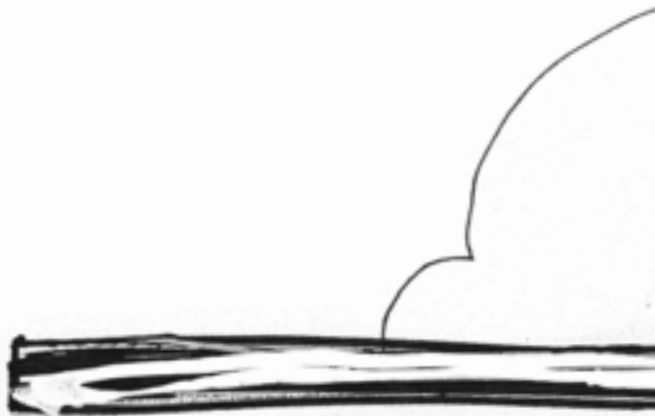
Gazzawi tagja volt a Palesztin Igazságosság és Béke Tanácsa végrehajtó bizottságának is. Politikai tevékenysége miatt az izraeli hatóságok számos alkalommal letartóztatták és megbüntették. A legsúlyosabb büntetésnek ebben az időszakban azt találta, hogy elválasztották családjától, hat gyermekétől, akik közül egyszerre csak kettőt láthatott, kéthetenként 30 percre.

Egy izraeli írókkal rendezett 1992-es jeruzsálemi találkozó – bár eleinte tartott tőle – fordulópontnak bizonyult számára. Ettől kezdve tekintett ugyanis izraeli kollégáira partnerekként egy olyan jövő felépítésében, amelyben a palesztinok és az izraeliek az élet minden területén egyenlőek lesznek.

2001-ben, a Szaharov-díj átadásakor az Európai Parlament elnöke, Nicole Fontaine elismeréssel adózott „az izraeli és a palesztin nép közötti béke és párbeszéd ügyéért vívott fáradhatatlan küzdelme előtt. Az Önben lobogó lángot a bebörtönzés, a cenzúra és – ami a legfájdalmasabb – tizenhat éves fia, Rámí tragikus elvesztése sem tudta kioltani”.

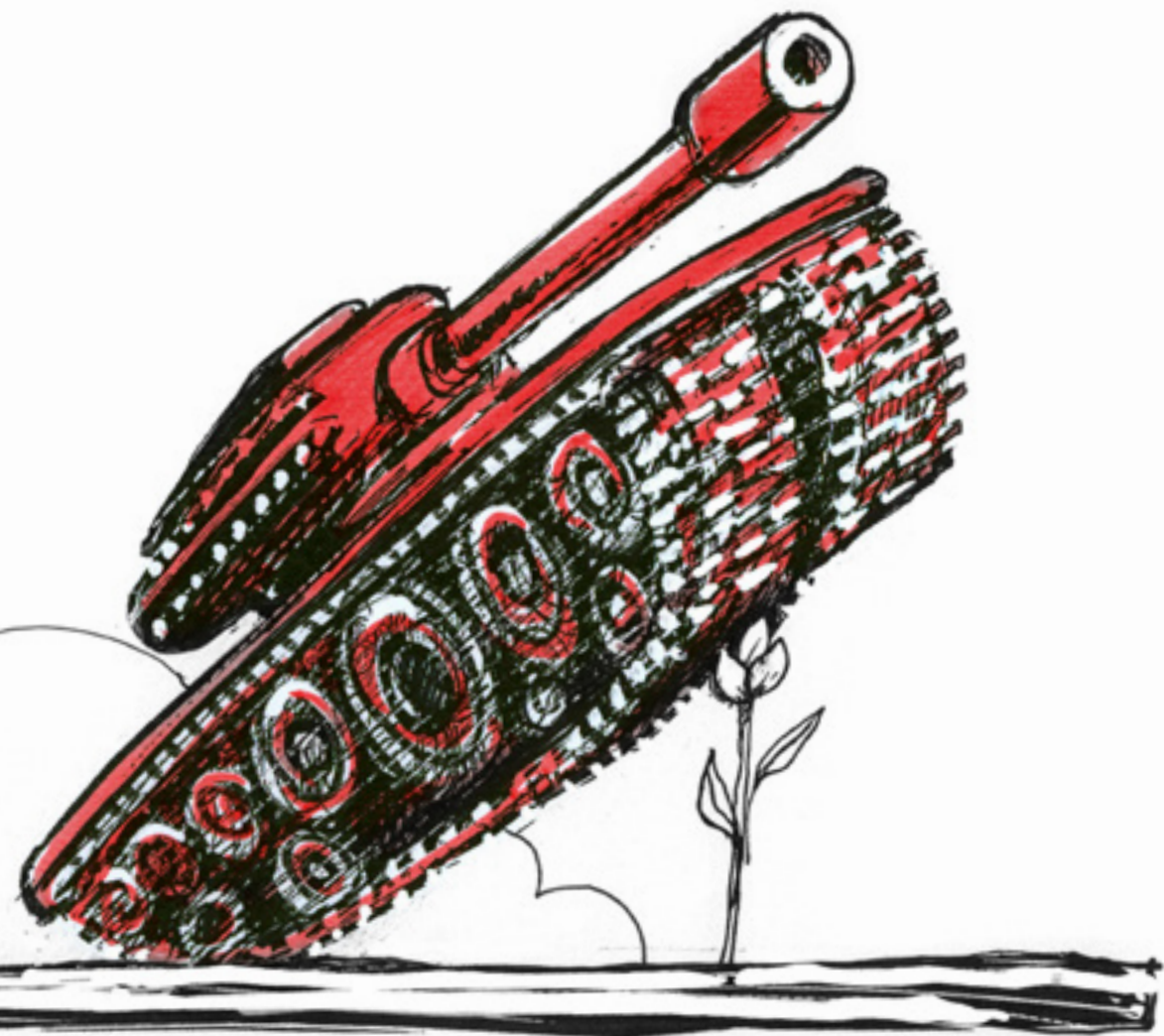
Az Európai Parlamentben tartott beszédében Gazzawi annak gyógyító erejéről beszélt, ha „képesek vagyunk megérteni egymás szükségleteit” ^(?).

^(?) A Szaharov-díj: 25 év – az Európai Parlament a gondolat szabadságáért, az Európai Parlament Irattára és Dokumentációs Központja, CARD OG-füzetek, 11. szám, 2013. november, 112. o.

Nem sokkal fia halála után Abraham B. Yehoshua izraeli íróval és Oliviero Toscani fényképésszel közösen nagy sikerű könyvet jelentetett meg *Ellenségek* (Enemies) címmel a palesztinok és izraeliek kapcsolatáról.

Izzat Gazzawi 2003. április 4-én halt meg.

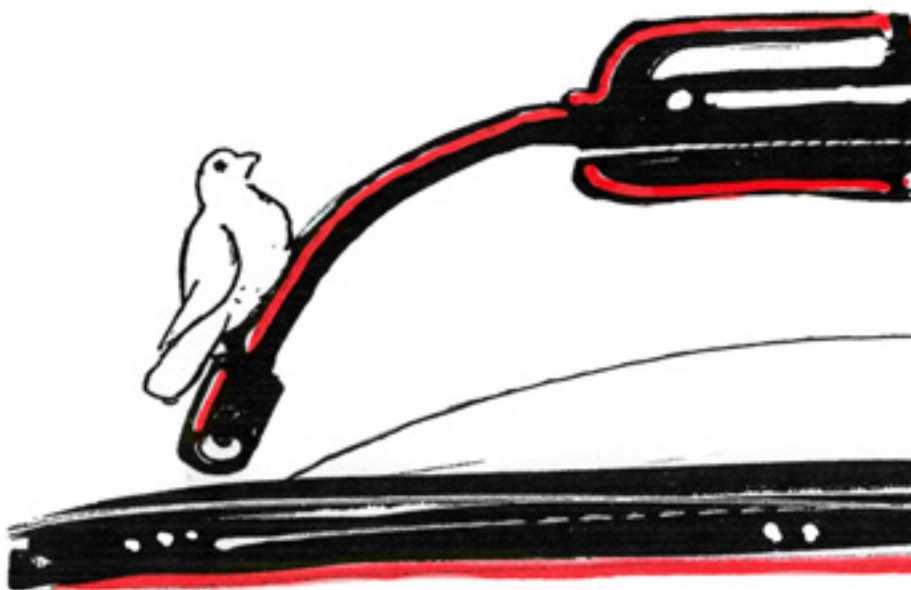

NURIT PELED-ELHANAN, egyetemi oktató és szerző, 1949-ben született Izraelben. 1997-ben 13 éves lányát, Szmadart egy palesztin öngyilkos merénylő bombája ölte meg Nyugat-Jeruzsálemben.

„A kislánynomnak azért kellett meghalnia, mert izraeli volt, és egy olyan fiatal ölte meg, akit az öngyilkossáig és a gyilkossáig hajszolt az őt palesztinként érő elnyomás és az elkeseredés. Mindketten Palesztina izraeli megszállásának áldozatai. Vérük most összekeveredett Jeruzsálem kövein, amelyek mindig is érzéketlenek voltak a vérről szemben” – mondta Peled-Elhanan lánya haláláról. Nurit Peled-Elhanan nem engedte, hogy az izraeli hatóságok, illetve a miniszterelnök részt vegyen a temetésen.

Nurit Peled-Elhanan, a pacifista és haladó szellemiségű kampánytevékenységéről ismert, híres Matti Peled tábornok leánya, az izraeli megszállás ellen és a palesztinok szabadságáért küzdők szimbólumává vált Izraelben.

Nurit Peled-Elhanan elkötelezett amellett, hogy megváltoztassa az izraeli társadalom és azon belül is különösen a fiatalok mentalitását. Legutóbb megjelent *Palesztina az izraeli tankönyvekben: ideológia és propaganda az oktatásban* (Palestine in Israeli school books: Ideology and propaganda in education) című művében felhívja a figyelmet az izraeli iskolákban zajló oktatásra, amely a jelek szerint a tolerancia és a sokszínűség helyett a rasszizmus felé hajlik. Nurit Peled-Elhanan erőteljesen bírálta a világ vezetőit – többek között George Busht, Tony Blairt és Ariel Saront –, mert szerinte „megfertőzték népüket a muszlimoktól való alaptalan félelemmel”.

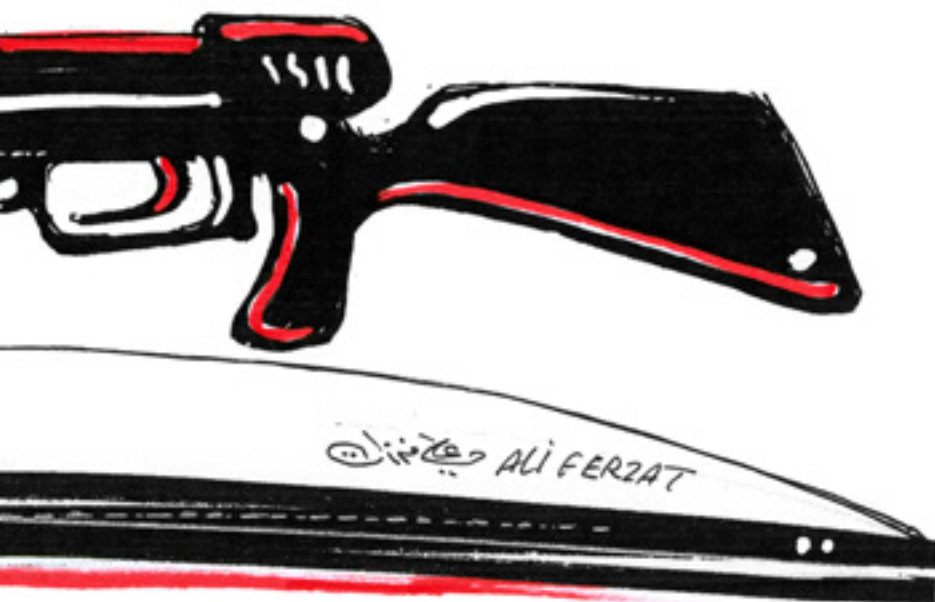

Nurit Peled-Elhanan a Palesztinával foglalkozó Russell-törvényszék egyik kezdeményezője. Ezt a nemzetközi népbíróságot 2009-ben hozták létre azzal a céllal, hogy kivizsgálja a harmadik felek szerepét és bűnrészségét az Izrael által a palesztinok ellen elkövetett nemzetközi jogi jogsértésekben.

Kiállt a palesztinok jogainak védelméért, és szorgalmazza az Izraellel szembeni „bojkott, megfosztás és szankciók” kampány támogatását mindaddig, amíg az ország eleget nem tesz a nemzetközi jognak, és tiszteletben nem tartja a palesztinok jogait.

Peled-Elhanan különösen a palesztin gyermekek és az oktatáshoz való joguk védelmében emelte fel a szavát, és határozottan közbenjárt az érdekekben a Szaharov-díj hálózat eseményein és az Európai Parlamenttel tartott találkozókra, még Izraelben is. A 2014-es gázai háború hatására Peled az Emberi Jogi Albizottságnak a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek helyzetéről szóló meghallgatásán érzelmektől túlárado, szenvedélyes beszédében azzal vádolta Izraelt, hogy Gázában népirtást követ el a palesztinok ellen.

Szaharov-díjas társaival, Szalíma Gazálival és Taszlíma Naszrínal együtt Peled egy véleményt is kiadott, amelyben az EU vezetőit és képviselőit arra szólította fel, hogy „aktívan és nyíltan bátorítsák a Palesztin Hatóságot a Nemzetközi Büntetőbírósághoz való csatlakozásra”.

DOM ZACARIAS KAMWENHO az angolai Lubango nyugalmazott érseke és békeaktivista, aki döntő szerepet játszott az angolai polgárháború 2002-es lezárásához vezető békefolyamatban.

Az 1934-ben Chimbundóban született Zacarias Kamwenhót 1961-ben szentelték római katolikus pappá, 1995-ben Lubango érseke lett.

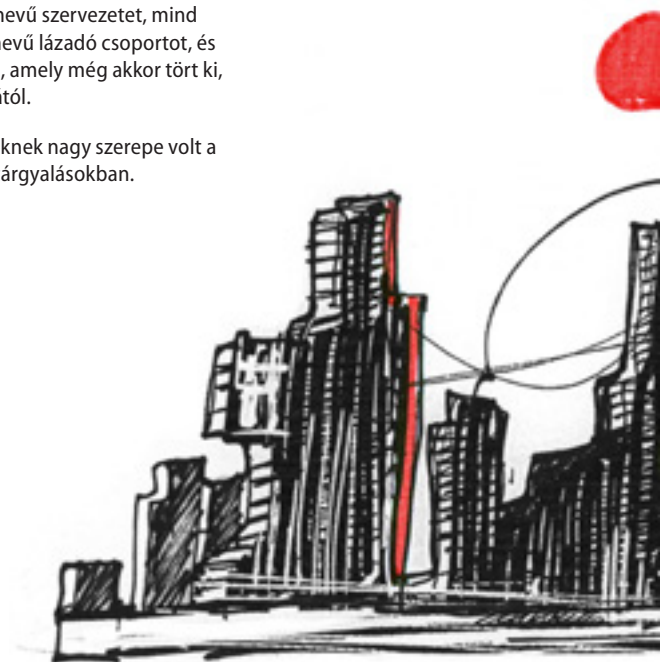
Kamwenho volt az egyik élharcosa annak a mozgalomnak, amely az 1990-es évek végére az ő és más egyházi és civil társadalmi vezetők erőfeszítéseinek köszönhetően az angolai nép körében egyre nagyobb támogatottságot szerzett a békéért és az emberi jogokért való harcnak és az „átfogó nemzeti megbékélésnek”.

Ő volt a 2000-ben alakult, Angola Békéjéért Felelős Ökumenikus Bizottság elnöke. Ez az ökumenikus testület fogta össze az Angolai és São Tomé-i Katolikus Püspöki Értekezletet (amelynek szintén elnöke volt), az Angolai Evangélikus Szövetséget és az Angolai Keresztény Egyházak Tanácsát.

Kamwenho közvetített a háborús felek között, hogy békét teremtsen az etnikai és ideológiai különbségek mentén folyó, 27 évig fel-fellángoló konfliktustól megtépázott országban, amely egyfajta helyettes harctérként szolgált a hidegháborúhoz Dél-Afrika, Kuba, a Szovjetunió és az USA nagyarányú részvételével. A háború több mint félmillió halálos áldozatot követelt, több millió embert űzött el a lakóhelyéről, elpusztította Angola infrastruktúráját, és fájdalmas károkat okozott a gazdaságnak és az intézményeknek.

Az Európai Parlament a 2001-es Szaharov-díj odaítélésével elismerte, hogy Kamwenho határozottan, elfogulatlanul és kitartóan szólalt fel az angolai béke, demokrácia és az emberi jogok érdekében, és félelmet nem ismerve bírálta mind a Népi Mozgalom Angola Felszabadításáért (MPLA) nevű szervezetet, mind pedig a „Teljes függetlenséget Angolának” (UNITA) nevű lázadó csoportot, és közvetített közöttük egészen a polgárháború végéig, amely még akkor tört ki, amikor Angola 1975-ben függetlenné vált Portugáliától.

Kamwenho érseknek és más vallási és polgári vezetőknek nagy szerepe volt a 2002-es tűzszünet elérésében és az ezt követő béketárgyalásokban.

2003-ban Kamwenho érsek lemondott az angolai és São Tomé-i püspöki értekezlet elnökségéről, de továbbra is aktívan munkálkodott egyházmegyéjében és az Angola békéjéért dolgozó ökumenikus bizottságban a demokrácia megvalósításáért, az alapvető szabadságok és az emberi jogok tiszteletben tartásáért, a jogállamiság megteremtéséért és a tartós nemzeti megbékélésért.

Amikor 2009-ben, 75 évesen elérte a nyugdíjkorhatárt, Kamwenho nyugalmazott érsek lett. Ennek ellenére tovább dolgozik a közösségben, foglalkozik a korrupcióval, az erkölcsi értékek hiányával és más, a háború örökségéből eredő problémákkal, emellett részt vesz a Szaharov-díj hálózatban.

A terrorizmus és politikai erőszak elleni **¡BASTA YA!** polgári kezdeményezést értelmiségiek, emberi jogi és politikai aktivisták, szakszervezeti és más civil társadalmi képviselők hozták létre 1999-ben a spanyolországi Baszkföldön.

A *¡BASTA YA!* – jelentése: „Elég volt!” – reakció volt az ETA baszk terroristacsoport által folytatott terrortevékenységre és más mérsékeltebb, de egyre inkább nacionalista és idegengyűlölő csoportok működése miatt az alapvető polgári szabadságjogokat és az emberi jogokat érő fenyegetésre, különösen a nem nacionalista elveket valló polgárok esetében.

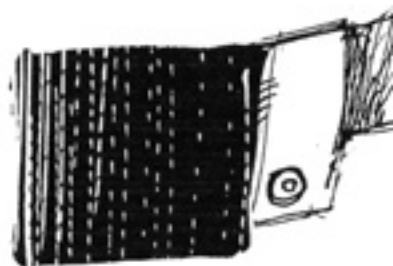
A *¡BASTA YA!* tagjai eltérő ideológiai háttérük ellenére mindannyian osztoznak mindenmű terrorizmus elutasításában, támogatják a terrorizmus és a politikai erőszak áldozatait, és védik a jogállamiságot, a spanyol alkotmányt és a Baszkföld autonómiáját kimondó státútumot.

A *¡BASTA YA!* 1999-ben és 2000-ben soha nem látott mértékű, országos szintű támogatottságot élvezett, ahogy erősödött az országos felháborodás az ETA ellen, amely akkoriban százakat ölt meg Spanyolország különböző részein, Baszkföldön pedig ezrek estek áldozatul a megfélemlítésnek, erőszakos cselekményeknek, zsarolásnak vagy az ellenük, családjuk és tulajdonuk ellen irányuló támadásoknak.

A mozgalom szembefordult a nacionalizmus minden formájával, egyúttal a baszkföldi hatóságokat is bírálta nacionalista politikájuk és megnyilvánulásaik miatt. A *¡BASTA YA!* 2000-ben San Sebastiánban két nagy demonstráció keretében ezeket vitt az utcára, akik a terrorizmus visszaszorításához megfelelő politikát és az alkotmány tiszteletben tartását követelték.

Az Európai Parlament ugyanebben az évben elismerte a *¡BASTA YA!* mozgalmat a baszkföldi emberi jogok, a demokrácia és a tolerancia ügyében folytatott aktív kampányáért. A *¡BASTA YA!* volt az első és eddig egyetlen Szaharov-díjazott az Európai Unió határain belülről. A díjjal nem csupán a *¡BASTA YA!* munkáját ismerték el, hanem a baszkföldi terrorizmusról nem csupán spanyol, de európai problémaként kezdtek beszélni. A *¡BASTA YA!* megszerezte a nemzetközi emberi jogi szervezetek támogatását, és más országok is felvették az ETA-t a terrorista csoportok jegyzékébe.

A *¡BASTA YA!* jellege az utóbbi években a spanyolországi helyzet alakulása nyomán megváltozott, miután az ETA 2011-ben bejelentette, hogy véglegesen beszünteti fegyveres tevékenységét.

ALUFERAT

A ¡BASTA YA! vezetői, köztük Fernando Savater szónívó, aki a Szaharov-díjasok hálózatának konferenciáin képviselte a szervezetet az Európai Parlamentben, 2007-ben a Spanyolország egységét támogató platform keretében létrehozták az *Unión Progreso y Democracia* elnevezésű politikai pártot.

A párt jelenleg képviselteti magát az Európai Parlamentben is. A ¡BASTA YA! kezdeményezés tagjai hisznek abban, hogy az eszméik és szellemiségük tovább él az emberi jogokért immár mások vezetésével folyó harcban.

XANANA GUSMÃO ⁽³⁾, ismert nevén „Timor Mandelája” vezette a Kelet-Timor függetlenségéért és önrendelkezéséért folytatott harcot. Ő volt a század első új nemzetének első elnöke, majd Kelet-Timor miniszterelnöke lett.

Gusmão politikai karrierje akkor indult, amikor lehetőség nyílt arra, hogy Kelet-Timor függetlenedjen az országot gyarmati uralom alatt tartó Portugáliától, végül azonban több mint két évtizednyi kemény harcba telt a független Kelet-Timor ⁽⁴⁾ megszületése, mivel az 1975-ben történt egyoldalú portugál kivonulás után néhány nappal Indonézia bevonult az országba, és erővel törte le az ellenállást. A megszállást követő erőszak a becslések szerint 200 ezer ember halálához vezetett, de az ellenállás tovább folytatódott.

A felvett nevén Kay Ralaként ismert Gusmão csatlakozott a Forradalmi Front a Független Kelet-Timorért (FRETILIN) szervezethez, melynek első nemzeti konferenciáján az ellenállás vezetőjévé és a Kelet-timori Nemzeti Felszabadítási Fegyveres Erők (FALINTIL) főparancsnokává választották.

Az ellenállás vezetőjeként Gusmão hívta életre a nemzeti egység politikáját, és később ennek sikere vezetett a Timori Ellenállás Nemzeti Tanácsának (CNRT) megalakulásához, ahol Gusmão-nak sikerült összefognia a különféle politikai és társadalmi csoportosulásokat.

Gusmão-t az indonéz erők 1992-ben foglyul ejtették, egy évvel azután, hogy Diliben egy megemlékezésen 250 embert mészároltak le, és ez végre felhívta a világ figyelmét a kelet-timori helyzetre. Szeparatizmus vádjával börtönözték be Indonéziában, ahol megtanulta Indonézia hivatalos nyelvét, az indonézt, emellett angol nyelvet és jogot is tanult. Verseket írt és képeket festett, ez utóbbiakat el is adta, hogy finanszírozza az ellenállást, amelynek továbbra is vezetője maradt.

A CNRT alelnökével, Jose Ramos Hortával együtt Xanana Gusmão arra törekedett, hogy békés megoldást találjon a konfliktusra, és ennek érdekében béketervet dolgozott ki, benne a Kelet-Timor jövőjéről szóló, ENSZ-felügyelet melletti népszavazással. A börtönben számos magas rangú személyiség felkereste, köztük például Nelson Mandela, valamint az ENSZ és az USA képviselői, mivel továbbra is ő volt az Indonéziával folyó háború befejezésének kulcsa.

A nagy nemzetközi nyomás hatására Gusmão-t végül éppen akkor bocsátották szabadon – a rá kiszabott 20 éves börtönbüntetésből hetet töltött le –, amikor az Európai Parlament neki ítélte az 1999. évi Szaharov-díjat, hogy elismerje mint a timori ellenállás vezetőjét és népe szabadságharcának jelképét.

Amikor kiszabadult – röviddel az 1999. augusztus 30-i népszavazást követően, amelyen Kelet-Timor lakosságának 80%-a a függetlenségre szavazott, ezáltal véget ért az indonéz megszállás, és megkezdődhetett az ENSZ vezetése alatt zajló átmeneti folyamat –, Gusmão kijelentette: „Mindent megteszek azért, hogy Kelet-Timornak és népemnek elhozzam a békét.”

2002 áprilisában elsőprő támogatottsággal Gusmão nyerte az első szabad elnökválasztást Kelet-Timorban. 2002. május 20-án Kofi Annan akkori ENSZ-főtitkár hivatalosan is kihirdette a Kelet-timori Demokratikus Köztársaság függetlenségét, és Gusmão 2007. májusig töltötte be az elnöki tisztséget.

⁽³⁾ Xanana Gusmão „Jose Alexandre Gusmão”-ról hivatalosan „Kay Rala Xanana Gusmão”-ra változtatta a nevét. A „Kay Rala” a Kelet-Timor függetlenségéért és önrendelkezéséért folytatott küzdelem során felvett neve volt, a „Xanana” pedig a fiatalokri beceneve.

⁽⁴⁾ Kelet-Timor neve 2002 óta Kelet-timori Demokratikus Köztársaság.

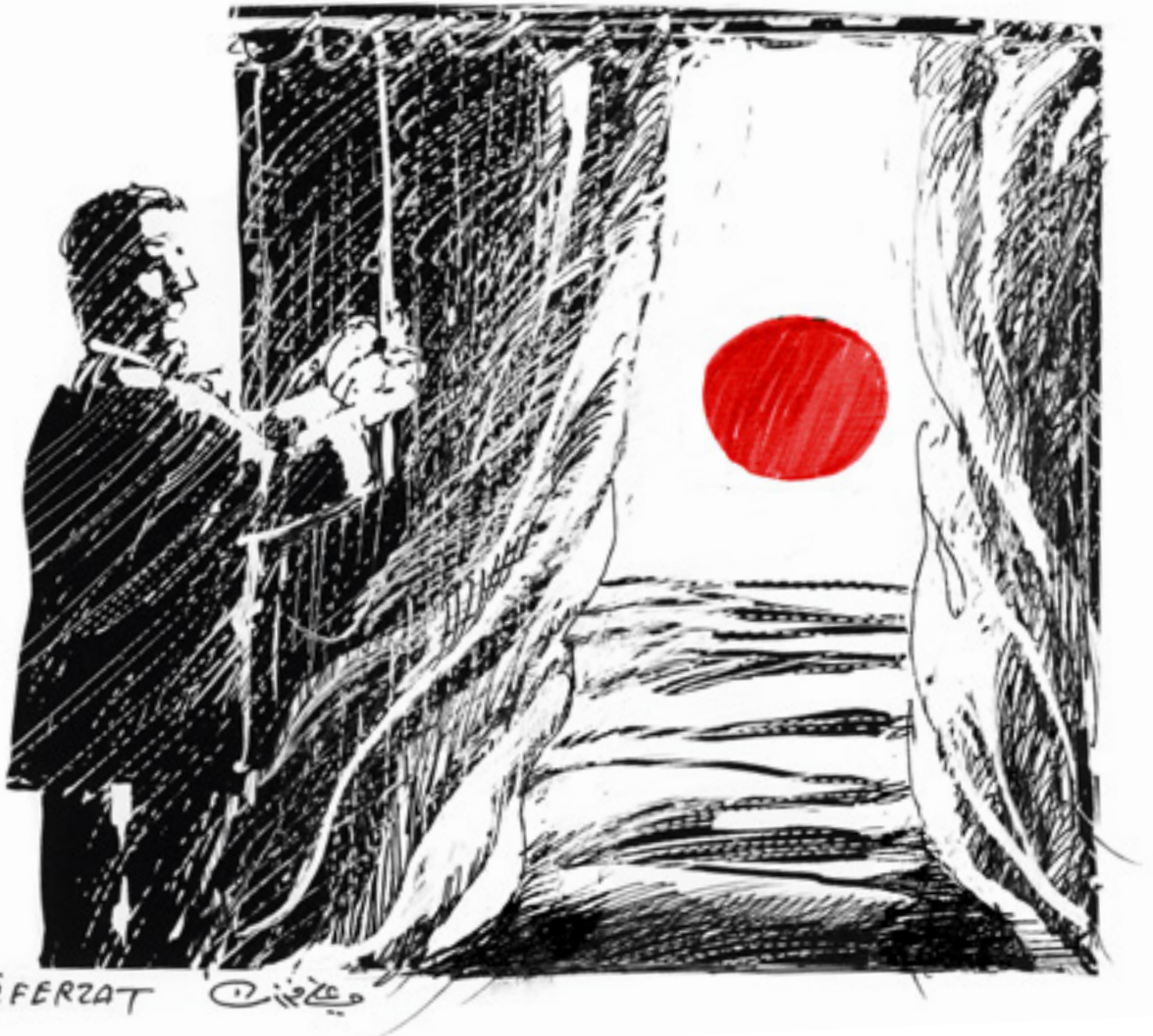
1999

XANANA

GUSMÃO

Miniszterelnöksége alatt, 2008-ban merényletet kíséreltek meg ellene, de túlélte. A vezetésről 2015. februárban mondott le, hogy helyet adjon a vezetők fiatalabb generációjának, így jelenleg a tervezési és stratégiai beruházási miniszteri pozíciót tölti be.

A Szaharov-díj hálózatának keretében kapcsolatban áll az Európai Parlamenttel.

IBRAHIM RUGOVA (1944–2006) író, tudós és politikus a koszovói albánok függetlenségéért folytatott békés harc elkötelezett híve volt. Ő volt Koszovó első elnöke.

A koszovói Crncében született az akkori Jugoszláviában, majd Prištinában és a Sorbonne-on tanult. Irodalmat tanított, tíz könyvet írt, és elnöke volt a Koszovói Írószövetségnek, mely a koszovói szerb hatalom ellen fellépő, erősödő albán etnikai ellenzéki középontjában állt. 1989-ben megalapította a Koszovói Demokratikus Ligát, az első olyan politikai pártot, amely közvetlenül szembeszállt a kommunista rendszerrel, miután Slobodan Milošević jugoszláv vezető visszavonta Koszovó autonóm régiói státusát, és szerb irányítást vezetett be. Rugova a fokozódó elnyomás hatására az egyoldalúan kikiáltott Koszovói Köztársaságot bejelentő politikai mozgalom élére állt. 1992-ben választották meg egy olyan köztársaság elnökévé, amelyet csak Albánia ismert el. Az ezt követő szerb ellenlépések hatására Koszovó albán lakossága számára a szerb rendszerrel párhuzamos oktatási, kórház- és adórendszert indított el.

Az ismertetőjelévé vált selyemsálat viselő, szelíd politikusban a belgrádi rezsim ellen fellépő albán ellenzék mérsékelt, intellektuális arcát látták az 1990-es években. 1998-ban másodszor is elnökké választották, bár időközben a szerb egységek és a koszovói felszabadító hadsereg (KLA) – egy albán gerillamozgalom – közötti fegyveres konfliktus kiszélesedett, ami előrehozta a nagyarányú jugoszláv katonai csapást.

Az Európai Parlament 1998-ban tüntette ki Rugovát a Szaharov-díjjal mint az erőszakkal szembeni békés ellenállás elkötelezett hívét. Rugova erről azt mondta: „Ez a díj számomra és az összes koszovói számára békés küzdelmünk és az általunk meghozott áldozatok elismerését jelenti.”

Szilárdan kitartott a szerb rezsimmel szembeni erőszakmentes ellenállás mellett, folyamatosan jelezve, hogy kész párbeszédet kezdeni Belgráddal, ami szembeállította fő politikai ellenfelével, a nacionalistább Adem Demaçival. A „balkáni Gandhi” a világ közvéleményét próbálta meggyőzni, amikor szorgalmazta, hogy a nemzetközi közösség kínáljon védelmet Koszovónak.

Rugova a koszovói albán tárgyalók vezetőjeként 1999. március 18-án aláírta a nemzetközi tárgyalásokon kidolgozott békeszerződést Rambouillet-ben, ám Belgrád vonakodása a megállapodás aláírása tekintetében a NATO-támadások megindításához vezetett. Amikor Koszovó az ENSZ igazgatása alá került, Rugova rövid, 1999-es olaszországi tartózkodása után visszatért a koszovói politikába, és a mostani Demokrata Párt élén álló KLA-vezetőkkel osztotta a hatalmon. Rugovát 2002-ben ismét elnökké választották, és egészen 2006-ban bekövetkezett haláláig ezt a tisztséget töltötte be. Tüdőrákban halt meg, mindössze néhány nappal a Koszovó végleges jogállásáról szóló tárgyalások tervezett megkezdése előtt.

Sokak számára ő volt a „nemzet atyja”.

SZALÍMA GAZÁLI algériai újságíró, író, nőjogi és demokráciapárti aktivista. Az algériai polgárháború alatt tanúsított bátor pacifista kiállása miatt a kormány és az iszlamisták egyaránt támadták, és a *La Nation* című algériai hetilapot, melynek főszerkesztője volt, a hatóságok megszüntették.

Gazáli, aki jelenleg „A nők egyenjogúságáért” egyesület elnöke, a nyolcvanas években kapcsolódott be először az algériai nőmozgalomba, többek között mint az „Európai és Maghrebi Nők” mozgalom alapítója és az általa alapított női folyóirat, a *NYSSA* főszerkesztője.

1994-től a tanárból újságíróvá lett Szalíma Gazáli szerkesztette a francia nyelvű algériai *La Nation* hetilapot, amely a legnagyobb példányszámú hetilap volt Algériában. 1996-os megszüntetéséig a *La Nation* volt az egyetlen lap, amely a kormányt és az iszlamista csoportokat egyaránt bírálta, és szót emelt a konfliktusban érintett felek közötti politikai párbeszédért, az emberi jogokért és a véleménynyilvánítás szabadságáért. Algériában 11 évig tartó, több tízezer ember életét követelő polgárháború kezdődött 1991-ben, az első többpárti választásokat követően, mert a függetlenséget megszüntették az iszlamisták győzelmétől való félelem miatt.

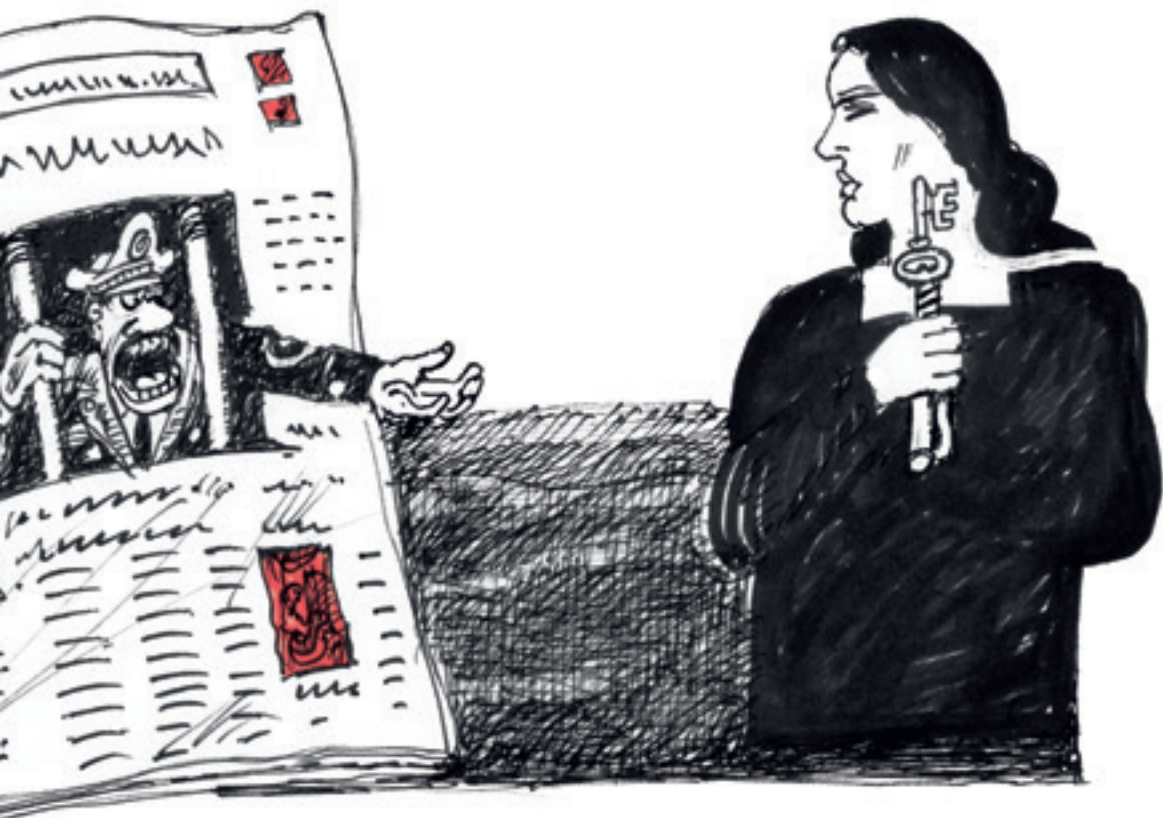
Gazáli egy Algériában „kicsinek és gyengének tűnő” emberi jogi közösség tagja volt, amikor az Európai Parlament 1997-ben elismerte a véleménynyilvánítás szabadsága védelmében való bátor kiállását és nőjogi munkásságát. A Szaharov-díj átvételekor Gazáli rávilágított arra, hogy a háborús évek után milyen drámai a helyzet Algériában, ahol férfiak, nők és gyermekek milliói élnek félelemben, mert „kettős terror veszi el tőlük az első számú szabadságot, az élet szabadságát”.

Gazáli 2011-ben, amikor az arab tavasz eseményei megrázták a környező országokat, online folyóiratként újraindította a *La Nation*-t, mert, amint írta, „nem lehetünk érzéketlenek az arab világ fiataljainak dinamizmusa előtt, akik méltóságukért és szabadságukért küzdenek. Nem nézhetjük közömbösen, ami az országunkban történik. Azt akarjuk, hogy az algériai nép boldog legyen, mert megérdemli. Erős intézményeket és hatékonyabb humán erőforrásokat akarunk, valódi demokráciát és jogállamiságot”.

Gazáli 2000 óta politikai szerepet is vállalt a *Front des Forces Socialistes* (Szocialista Erők Frontja) tagjaként, és a front történelmi vezetője, Hoszin Ait Ahmed tanácsadója. Szaharov-díjas társaival, Nurit Peleddel és Taszlíma Naszrinnal együtt egy véleményt is kiadott, amelyben az EU vezetőit és képviselőit arra szólította fel, hogy „aktívan és nyíltan bátorítsák a Palesztin Hatóságot a Nemzetközi Büntetőbírósághoz való csatlakozásra”.

Szalíma Gazáli együttműködik az Európai Parlamenttel és a Szaharov-díj hálózatával az emberi jogok, különösen a véleménynyilvánítás szabadsága védelmében.

VEJ CSING-SENG, a „kínai demokratikus mozgalom atyja”

száműzetésben él, de a kínai kommunista rezsim aktív ellenzéki vezetőjeként tevékenykedik.

Vej a szerzője a *Bátorság a kiálláshoz: levelek a börtönből és más írások* című műnek, amelynek darabjait eredetileg véccépapírra jegyezte fel a börtönben, és amelyet ma már több mint 12 nyelvre lefordítottak.

Kétszer ítélték összesen 29 év börtönre, és ebből több mint 18 évet le is töltött a demokráciát támogató tevékenységéért és írásaiért, többek között 1978-as, *Az ötödik modernizáció: A demokrácia* című úttörő esszéjéért. Az írást először aláírt tacepaóként tette közzé a pekingi „Demokrácia falán”, ahol munkások, művészek és értelmiségiek gyakorolták a véleménynyilvánítás szabadságát. Vej esszéje óriási feltűnést keltett: nemcsak azért, mert nyíltan támadta a kommunisták „népi demokratikus diktatúráját”, hanem mert valódi nevét is alá merte írni, és az elérhetőségeit is megadta.

Vej a saját maga által alapított és szerkesztett *Exploration* (Kutatás) c. underground magazinban 1979-ben megjelentette a *Demokrácia vagy új diktatúra?* című írását, amelyben az akkori kommunista vezetőt, Teng Hsziao-pinget új diktátornak nevezte. Három napon belül letartóztatták, és ellenforradalmi tevékenység vádjával 15 év börtönre ítélték. Először a halálsoron volt, később magánzárkában, ezt követően pedig szigorúan őrzött kényszermunkatáborokban egészen 1993-ig, amikor szabadon bocsátották, mivel Kína versenybe akart szállni a 2000. évi olimpiai játékok rendezési jogáért.

Vejt szabadulása után hat hónapon belül ismét letartóztatták, bíróság elé állították, és ellenforradalmi tevékenységért újabb 14 évre ítélték.

1996-ban, a Szaharov-díj átadó ünnepségének idején még börtönben volt. 1997-ben óriási nemzetközi nyomásra – köztük az akkori amerikai elnök, Bill Clinton közbenjárására – Vejt kiengedték cellájából és azonnal kitelepítették az USA-ba. Vej szerint őt magát nem szabadon engedték – száműzetése inkább újabb büntetés. Ma Washingtonból irányítja a Vej Csing-seng Alapítványt, a Tengerentúli Kínai Demokratikus Koalíciót (Overseas Chinese Democracy Coalition) és az Ázsiai Demokrácia Szövetséget (Asia Democracy Alliance), ezzel továbbra is tevékenyen és szilárdan kiáll a kínai demokrácia és az emberi jogok mellett.

Aktívan részt vett a Szaharov-díj hálózatainak konferenciáin, ahol szorgalmazta a bebörtönzött kínai emberi jogi jogvédők kiszabadulásának európai és nemzetközi támogatását.

LEYLA ZANA volt 1991-ben az első kurd nő, aki a választásokon bekerült a török parlamentbe, majd több mint 10 évet töltött börtönben kurdbarát politikai tevékenységéért. 2015 júniusában ismét történelmet írt azzal, hogy az első kurdbarát politikai párt tagjaként képviseletet nyert a török parlamentben, a béke és a kisebbségek befogadása programjával.

Az 1961-ben született Zana mindössze másfél évig járt iskolába, utána hagyománytisztelő édesapja kivette onnan. 14 évesen feleségül ment a nála 20 évvel idősebb Mehdi Zanához, aki Diyarbakir polgármestere lett, majd az 1980-as évek katonai kormányzása idején politikai fogoly volt. Leyla Zana két hónapra maga is börtönbe került, amikor az élére állt azon családtagok tiltakozásának, akik nem látogathatták börtönben lévő rokonaikat. Ekkor tanult meg törökül a börtönben lévő férjénél tett látogatások érdekében, mivel a biztonsági erők a kurd beszélgetést veréssel büntették. 23 évesen kezdte meg tanulmányait: három év alatt elvégezte az általános és középiskolát, majd kéretlenül is vezető szerepbe került.

Miután nagy többséggel beválasztották a török parlamentbe, 1991-ben, amikor a kurd nyelv nyilvános használata bűncselekménynek számított, az eskütételkor kurd nyelven mondta el a következő mondatot: „Eskümmel a török és a kurd nép közötti testvériséget szolgálom.” Emiatt megfosztották parlamenti mentelmi jogától, és 1994-ben „hazaárulás és a fegyveres Kurdisztáni Munkáspártban (PKK) való tagság” vádjával 15 év szabadságvesztésre ítélték. Az ítélet kihirdetésekor Zana így nyilatkozott: „A felsorolt vádak egyikét sem fogadom el. Ha igazak lennének, vállalnám a felelősséget értük, akár az életem árán is. A demokráciát, az emberi jogokat és a népek közötti testvériséget védtem. Továbbra is így fogok tenni, amíg csak élek.” Az Európai Parlament 1995-ben a kurd nép emberi jogaiért és méltóságáért folytatott békés harcának elismeréseként neki ítélte a Szaharov-díjat.

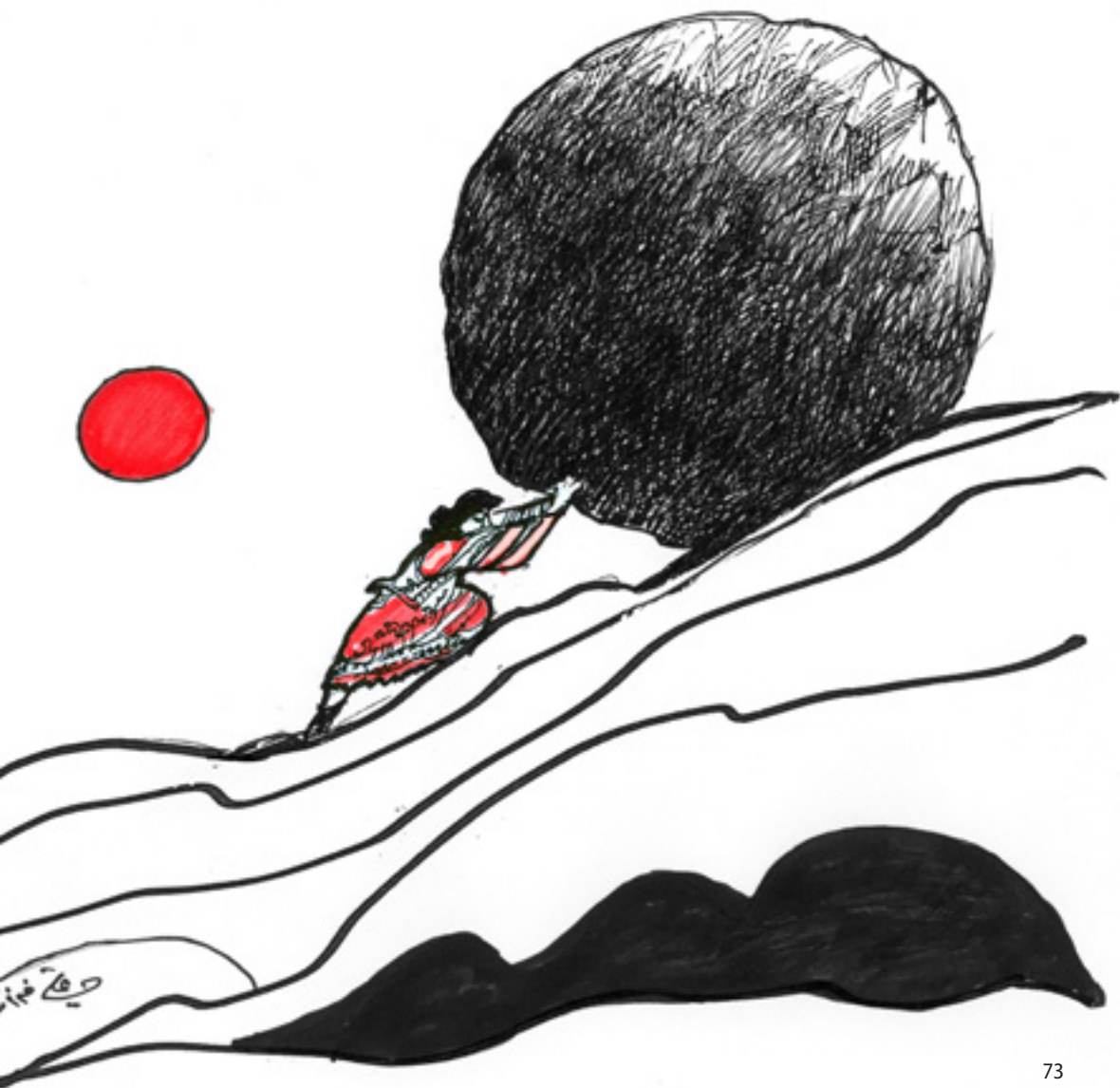
Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése nyomán és a nemzetközi nyomás hatására, amikor formásokra hivatkozva kiengedték a börtönből, Zana 2004-ben végre személyesen szólhatott a Parlamenthez.

Azóta többször indult bírósági eljárás ellene, de újabb börtönbüntetésre nem került sor. 2014-ben a legfelsőbb fellebbviteli bíróság úgy találta, hogy a PKK-ban való állítólagos tagságát alátámasztó bizonyíték „nem hiteles”.

2009-ben öt évre eltiltották bármilyen politikai pártban való tagságtól, de 2011-ben független képviselőként ennek ellenére újra megválasztották. Amikor 2014-ben letelt az eltiltása, Zana csatlakozott a Demokratikus Néppárthoz (HDP), amely a 2015. júniusi választásokon kurdbarát pártként elsőként tudta átlépni a parlamenti képviselőhöz szükséges 10%-os küszöböt.

Zana aktív részese volt a béketárgyalásoknak, amelyek folyamán a PKK vezetője, Abdullah Öcalan 2013-ban történelmi lépéssel arra hívta fel a PKK-t, hogy a konfliktus évtizedei után a fegyveres ellenállásról térjen át a demokratikus politikai küzdelemre. Mikor a 2015-ös új választások előkészületei során felbomlott a tűzszüneti egyezség, Zana sürgette, hogy vessenek véget az öldöklésnek.

A bangladesi sikerkönyvíró, **TASZLÍMA NASZRÍN** 1994 óta él száműzetésben, mert írásai és szekuláris nézetei miatt a vallási szélsőségesek elűzték hazájából.

Az 1962-ben Bangladesben született Taszlíma Naszrín a nők elnyomását bíráló erőteljes munkáiról és a vallási fundamentalizmus ellen irányuló kíméletlen bírálatairól ismert, és kényszerszáműzetése és a halálára felszólító fatvák sokasága sem tántorította el ügyétől. A díjnyertes író műveit a világ harminc nyelvére fordították le.

Orvosnak tanult, és nőgyógyászati osztályon dolgozott Bangladesben. *Lajja* című művének 1993-as megjelenése után iszlám szélsőségesek bírálták, és több százezren tüntettek könyvei ellen. Két hónapnyi rejtőzködés után 1994 végén Svédországba menekült. Száműzetésben élő világi humanistaként és emberi jogi aktivistaként felhagyott az orvoslással, és az írásra összpontosított. Gondolatai és eszméi miatt azonban egyes könyveit betiltották Bangladesben, őt pedig kitiltották Bengál területéről. 2011-ben kalkuttai előljárók által kiadott fatva miatt el kellett hagynia az általa második otthonának tekintett, Kelet-Indiában található Nyugat-Bengált is.

Amikor 1994-ben megkapta a Szaharov-díjat, már Európában – azon belül Franciaországban, majd Svédországban – élt száműzetésben. A díj átvételekor tartott beszédében azt mondta, a világ olyan részből jön, ahol elviselhetetlenek a társadalmi feszültségek és az emberek problémái, és íróként nem nézhet félre a napi szintű szenvedés és éhezés láttán.

Az író, aki a vallási szélsőségeség minden formája ellen szót emelt, együttműködik az Európai Parlamenttel és a Szaharov-díj hálózatával a véleménynyilvánítás és a vallás szabadságának ügyében, és szorgalmazta, hogy az iszlám fundamentalizmus térnyerésének ellensúlyozása érdekében támogassák a bangladesi szekuláris mozgalmakat.

Szaharov-díjas társaival, Nurit Peleddel és Szalíma Gazálival együtt Naszrín egy véleményt is kiadott, amelyben az EU vezetőit és képviselőit arra szólította fel, hogy „aktívan és nyíltan bátorítsák a Palesztin Hatóságot a Nemzetközi Büntetőbírósághoz való csatlakozásra”.

2015-ben a *Charlie Hebdo* elleni párizsi merénylet nyomán írásában nyilvánosan érvelt az iszlám vallás reformjának és modernizációjának szükségessége mellett. Taszlíma Naszrín kijelentette, hogy „a véleménynyilvánítás szabadságának elve önmagában semmi jóra nem vezet. Tudni kell, hogy a terroristák milyen mantrára ugranak, és mi készíti őket a fegyverkezésre. Fontos véget vetni a gyermekek irracionális vallási hittel való beoltásának otthon vagy olyan intézményekben, mint a medreszék vagy mecsetek”. 2016-ban részt vett az Európai Parlament által Brüsszelben szervezett, „A Szaharov-díj hálózata az erősebb emberi jogi fellépésekért” című konferencián.

Az **OSLOBOĐENJE** egy bosnyák napilap. Neve azt jelenti: felszabadulás. A lap mentőövet jelentett azok számára, akiket a volt Jugoszláviában kirobant háború idején az 1992 és 1996 közötti ostrom Szarajevóban ért. A lapot a háború alatt egy nap kivételével mindennap sikerült megjelentetni.

Az *Oslobođenje* bosnyákokat, boszniai szerbeket és boszniai horvátokat egyaránt alkalmazott. A háború kitörése után egyikük sem lépett ki a laptól, holott megtehették volna. Maradtak és küzdöttek azért, hogy fenntartsák városuk és országuk egységét és etnikai sokszínűségét, meghazudtolván a Nagy-Szerbiával kapcsolatos propagandát, amely szerint szerbeknek, horvátoknak és muzulmánoknak lehetetlen békében együtt élniük.

A háború végére a 75 bátor újságíró közül, akik naponta kockáztatták az életüket, ötöt megöltek, huszonötöt pedig megsebesítettek. Mindegyiküket érte személyes tragédia, sokszor szeretteik halála. Sokkolták őket a gyilkosságok, amelyekkel nap mint nap szembesülniük kellett.

Az *Oslobođenje* szerkesztőségét, amely Szarajevó egyik legveszélyesebb háborús övezetében volt, porig rombolták. A személyzet egy óvóhelyre költözött, régi Ladák motorjaiból áramfejlesztőt rögtönöztek, és mindennap orvlövészek golyói elől bujkálva mentek be dolgozni. A fegyveresek olyan közel voltak hozzájuk, hogy hallották őket egymással beszélgetni vagy énekelni.

„Minden igyekezetünk Bosznia-Hercegovina halála, megosztása, a térképről való nyomtalan eltörlése ellen irányult” – mondta Zlatko Dizdarević, az egyik akkori szerkesztő.

Az *Oslobođenje* munkatársai mindennapi munkájukat ellenállásuk szimbólumává tették. Amikor az újságkihordók már túl veszélyesnek ítélték, maguk az újságírók szállították ki az újságokat, és amikor az *Oslobođenje* 700 kioszkból álló boszniai hálózatát porig égették, a híreket tartalmazó oldalakat kivágták, elfaxolták, majd összeragasztották, hogy a támadás alatt álló más városok, mint például Mostar polgárai is elolvashassák azokat.

A World Press Review az *Oslobođenje* munkatársait 1993-ban az év nemzetközi szerkesztőivé választotta „bátorságukért, állhatatosságukért és az újságírás alapelvei melletti kiállásukért”. A későbbiekben még több más újságírói díjat is elnyertek.

2006-ban a lapot megvásárolta a város két legjelentősebb vállalkozása, és az új honlap most büszkén hirdeti, hogy bár a szervezet nagymértékben átalakult, „a szabadság és az igazságosság iránti elkötelezettsége szilárd maradt”.

A Szaharov-díj hálózatának konferenciáin az *Oslobođenjét* szerkesztője, Vildana Selimbegović képviselte, legutóbb 2016 májusában. Egyike volt azoknak a munkatársoknak, akik már a háború idején is a lapnál dolgoztak, és bár megviselték az események, továbbra is elkötelezetten végzi munkáját.

ALI FERZAT © 1993

A MADRES DE PLAZA DE MAYO (A Május téri anyák)

mozgalmat az argentin „piszkos háború” (1976–1983) idején eltűnt gyermekeiket kereső anyák indították, amikor a katonai rendszer politikai ellenfelei közül ezeket rabolt el, kínzott és gyilkolt meg, ellopta a foglyoktól született gyermekeket, és az áldozatoknak még a nyomait is kitörölte.

A diktatúra csúcspontján egyedül ezek az anyák – zömében apolitikus háziasszonyok – mertek tiltakozni, a rendszer bukását követően pedig ők követelték a vádemelést az érintett katonatisztek ellen, akik közül több százat bűnösnek is találtak. A mozgalom 1977. április 30-án indult, amikor 14 anya első alkalommal tiltakozott a Május téren (*Plaza de Mayo*), a Casa Rosada elnöki palota előtt. A feloszlató utasítások ellenére a bátor anyák páronként összekapaszkodva lassan körbe-körbe sétáltak a téren. A tiltakozáshoz hétről hétre egyre több anya csatlakozott, ahogy egyre nőtt az „eltűntek” száma a baloldali aktivisták és a velük való összeesküvéssel vádolt emberek körében.

Az anyák emblematikus fehér sáljkkal, kezükben gyermekeik fényképével, nevével és a visszatérésükre vonatkozó könyörgéssel, kezdték magukra vonni a nemzetközi figyelmet, ezért a rendszer megölette három alapító tagjukat, hogy leállítsa őket. 1977. decemberben Azucena Villaflor de Vincentit, Mary Ponce de Biancót és Esther Ballestrino de Careagát elrabolták, megkínzták, majd élve kidobták egy repülőgépből. Más anyákat megvertek és letartóztattak, de a békés tiltakozás folytatódott. Az anyák később az igazságszolgáltatást tették fő követelésükké, amikor a tömeges emberi jogi visszaélések, a gazdasági visszaesés és a Falklandi háború elvesztése 1983-ra együttesen véget vetett a katonai rezsimnek.

A *Madres de Plaza de Mayo* 1986-ban két részre szakadt, noha mindkét csoport tagjai között megtalálhatók a *Madres* alapítói. Az Alapító Vonal mindenekelőtt a jogalkotásra és a földi maradványok megkeresésére helyezi a hangsúlyt, ezzel szemben a radikálisabb politikai csoport, a Szövetség mindaddig nem hajlandó elismerni a tagok gyermekeinek halálát, amíg az összes bűnös bíróság elé nem kerül.

A Szövetség hevesen tiltakozott a diktatúra alatti visszaélések ügyében folyó tárgyalások berekesztése ellen, amikor a Parlament 1992-ben Szaharov-díjjal ismerte el a *Madres de Plaza de Mayo* mozgalmat.

Hebe de Bonafini, akit 1979-ben az osztatlan mozgalom vezetőjévé választottak, és ma is ő vezeti a Szövetséget, a Szaharov-díjat azon anyák gyermekei nevében fogadta el, akik „elsőként küzdöttek a szabadságért”. A *Madres* társadalmi kezdeményezései, többek között az *Universidad Popular Madres de Plaza de Mayo* finanszírozására használta fel a díjat, Bonafini pedig részt vett a Szaharov-díj hálózatának alapító konferenciáján 2008-ban.

Az anyák tovább folytatják csütörtöki felvonulásukat a Május téren, támogatóik tömegétől kísérve, míg továbbra is maradnak kérdések az eltűnt gyermekek sorsát illetően.

1992

LAS MADRES
DE PLAZA
DE MAYO

ADEM DEMAČI a koszovói függetlenségért folytatott harc jelképe.

Bár sok éven át felsővezetőként vett részt az országos politikában, hosszú ideig politikai fogoly is volt, aki összesen 28 évet töltött börtönben azért, mert szót emelt a koszovói albánokkal szembeni bánásmód ellen, és bírálta a kommunizmust a jugoszláv diktátor, Josip Broz Tito alatt.

Az 1936-ban a koszovói Priştinában született író első novellái még középiskolás korában jelentek meg. Irodalmat, jogot és pedagógiát tanult. 1953 és 1958 között mintegy húsz novellája és egy regénye (*Vérkígyók*) jelent meg, melyek a koszovói és albániai vérbosszúkkal foglalkoztak, és irodalmi hírnevet szereztek számára. Demaçit először az írásai miatt tartóztatták le 1958-ban. Ettől kezdve egészen 1990-ig életének jelentős részét börtönben töltötte a koszovói albánok alapvető jogaiért folytatott küzdelméért és azért, mert kimondta a keserű igazságot a kétféle koszovói albánnal szembeni szerb elnyomásról. Lelkiismereti fogolyként kivívta az emberi jogi közösség elismerését, és később már „a balkáni Mandela”-ként emlegették. Szabadon bocsátása után Adem Demaçi átvette az Emberi Jogok és Szabadságjogok Védelmének Tanácsa vezetését.

Az Európai Parlament 1991-ben Demaçinak ítélte a Szaharov-díjat a „tekintélyelvű, intoleráns rendszerrel” szembeni rendíthetetlen ellenállásáért. Demaçi a díjat a koszovói nép előtti tiszteletadásként fogadta, és kijelentette, hogy „a szólás szabadsága az első lépés a demokrácia felé vezető úton. Szabad szó nélkül nincs párbeszéd, párbeszéd nélkül nem lehet megtalálni az igazságot, az igazság nélkül pedig nem lehetséges a haladás”.

1996-ban szerepet vállalt a politikai életben: csatlakozott a Koszovói Parlamenti Párthoz, amelynek elnöke lett. A szerb rendszerrel szembeni nyílt tiltakozásra szólított fel arra hivatkozva, hogy az erőszakmentesség nem jelent passzivitást. Látható, de erőszakmentes tiltakozó kampányt indított a szerb uralom ellen, és a koszovóiakat arra kérte, hogy – pontosan ugyanabban az időben – egy percre mind álljanak meg az utcán. Az 1998-ra beütemezett választásokon a második legnagyobb koszovói párt vezetőjeként Demaçi nem volt hajlandó indulni fő riválisa, Ibrahim Rugova ellen, mert úgy érezte, nem lenne helyénvaló „politikai játszmákat játszani”, miközben a Koszovót érő támadások folytán egyre inkább kiszélesedik a Szerbiával való fegyveres konfliktus.

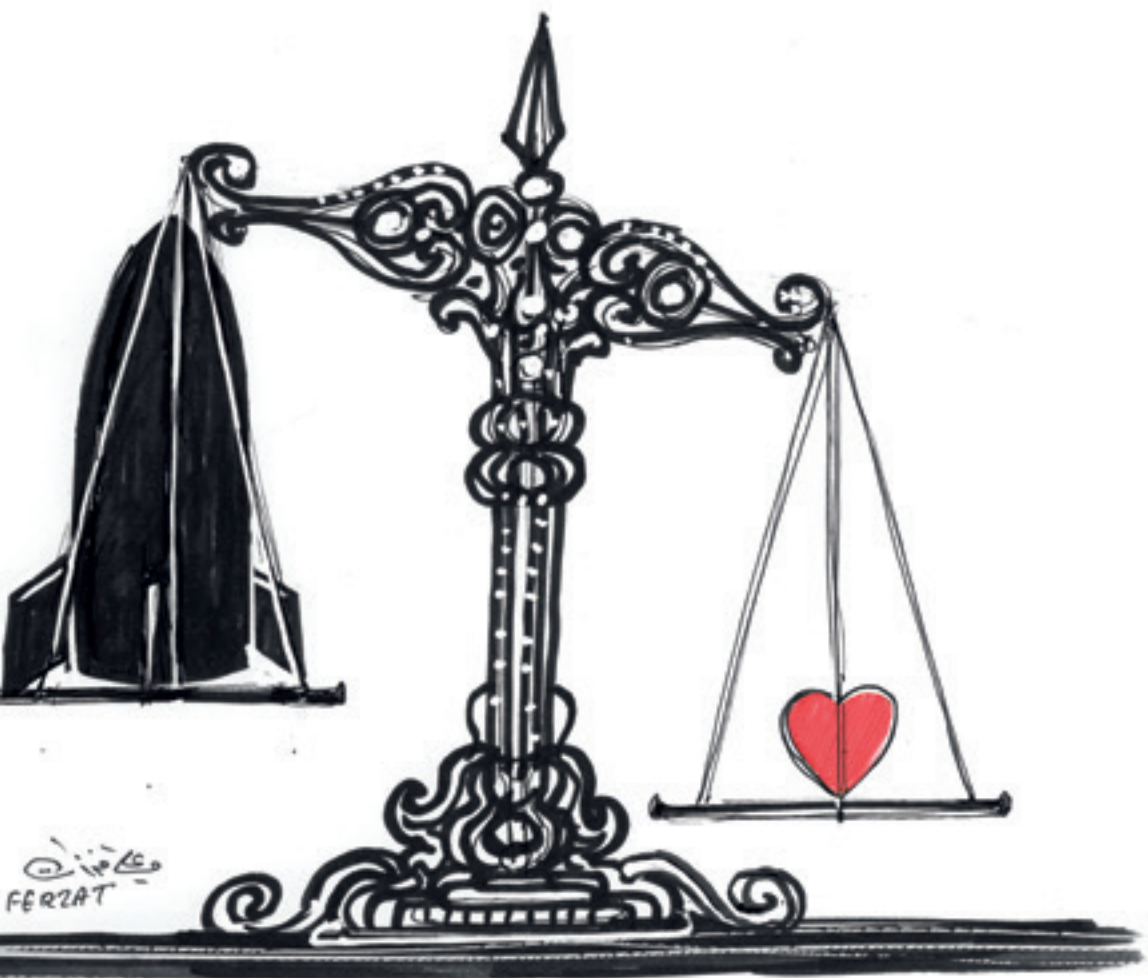
Demaçi 1998-ban politikai képviselőként csatlakozott a koszovói felszabadító hadsereghez (KLA), miután arra a meggyőződésre jutott, hogy az erőszakmentesség politikája nem hozza el a szabadságot Koszovó lakosai számára, akiknek, meggyőződése szerint, joga van ellenállni a durva elnyomással szemben.

Demaçi 1999-ben kilépett a KLA-ból, hogy tiltakozzon azon döntés ellen, hogy részt vesznek a Szerbiával való konfliktus lezárására meghirdetett rambouillet-i béketárgyalásokon. Demaçi bírálta a javasolt alkut amiatt, hogy nem garantálta Koszovó függetlenségét.

Amikor a tárgyalások 1999-es kudarca után a konfliktus kiújult, Koszovóban maradt, és bírálta a többi vezetőt, köztük Rugovát, amiért egy ilyen történelmi pillanatban elhagyják az országot. Demaçi a háború alatt úgy jellemezte Koszovót, mint „Európa legnagyobb börtönét”. A szerb hatóságok őt magát kétszer vették őrizetbe.

A háború után elsősorban az etnikai megbékélés és a menekültek hazatérése ügyének szentelte figyelmét. Demači lett a Bizottság a Kölcsönös Megértésért, Toleranciáért és Együttélésért elnöke. Ebben a testületben Koszovó minden etnikai csoportja képviselteti magát, „mert Koszovó mindenkié” és „mert mi [...] szabad, demokratikus és etnikailag sokszínű társadalmat akarunk”. Koszovóban még mindig politikai véleményformálónak számít. 2015-ben a Priština és Belgrád között újraindult tárgyalásokkal összefüggésben javasolta a koszovói választási rendszer módosítását.

Demači 2008-ban részt vett a Szaharov-díj hálózatának alakuló konferenciáján.

AUNG SZAN SZÚ CSINAK a mianmari/burmai demokratikus mozgalom vezetőjeként folytatott tevékenységét 1990-ben ismerték el Szaharov-díjjal. Személyesen azonban végül csak huszonhárom évvel később, 2013. október 22-én vehette át a gondolatszabadságért adományozott Szaharov-díjat.

Az Európai Parlamentben tartott ünnepségen a 28 tagállam választott képviselői előtt tartott beszédében a hosszú ideig fogva tartott politikai fogoly szenvedélyesen kiállt a demokratikus értékek mellett, és hangsúlyozta, hogy Mianmarban/Burmában a demokratikus átmenet még messze nem teljes. Mint elmondta, a jelenlegi alkotmány kiváltságos szerepet biztosít a katonaságnak, amit meg kell reformálni ahhoz, hogy garantálni lehessen a mianmari/burmai polgárok arra vonatkozó jogát, hogy „úgy éljenek, ahogyan azt a lelkiismeretük parancsolja” és hogy „maguk alakíthassák sorsukat”. Azt kérte a nemzetközi közösségtől, hogy továbbra is támogassák a demokrácia és az emberi jogok fejlesztését Mianmarban/Burmában, és elismerte az Európai Parlament ebben nyújtott kitaró támogatását.

Édesapja a független Mianmar/Burma nemzeti hőisének tartott Aung Szan, aki Szú Csi két éves korában gyilkosság áldozatává vált, édesanyja pedig Khin Csi, tekintélyes mianmari/burmai diplomata volt. 1988-ban a külföldön élő Szú Csi visszatért Mianmarba/Burmába, hogy haldokló édesanyját ápolja, és ekkor szemtanújává vált a Ne Vin katonai uralma ellen tiltakozókkal szembeni brutális fellépéseknek. A mészárlások arra késztették Szú Csit (ismert nevén „a Lady”-t), hogy erőszakmentes küzdelmet indítson a demokráciáért és az emberi jogokért. A Nemzeti Liga a Demokráciáért nevű párt Szú Csi vezetésével 1990-ben elsőpró többséggel megnyerte a választásokat, ám a katonai junta nemcsak

hogy nem volt hajlandó a hatalmát átadni, hanem letartóztatásokkal és véres megtorlásokkal csapott le a párt támogatóira.

Szú Csi az 1990 után következő két évtized nagy részét börtönben vagy házi őrizetben töltötte, és bár 1997-ben brit férjénél rákot állapítottak meg, a hatóságok nem adtak a férfinak beutazási vízumot, hogy meglátogathassa őt Mianmarban/Burmában. A mianmari/burmai hatóságok figyelmen kívül hagyták azokat a nemzetközi felhívásokat, hogy a férjnek adjanak beutazási vízumot, hogy meglátogathassa Szú Csit ebben a nehéz helyzetben, inkább azt szerették volna, hogy Szú Csi hagyja el az országot. Mivel attól félt, hogy nem engedik visszatérni, nem hagyta el az országot, és már nem látta viszont férjét, aki 1999-ben elhunyt. Még házi őrizetben élte meg az országban két évtizedes szünet után, 2010-ben megrendezett következő választást, de hat nappal később szabadon engedték.

Szú Csi 2012 áprilisában jelöltként indult az időközi parlamenti választáson, amelyen pártja a 45-ből 43 képviselői helyet elnyert, és ezzel ő lett a parlamenti ellenzék vezetője, ahogy az ország megindult a demokratizálódás útján. Az ellenzék vezéréként Aung San Szú Csi kampányt folytatott az ország alkotmányának módosításáért, hogy indulhasson az elnökválasztáson, mivel ebben jelenleg akadályozza egy olyan rendelkezés, amely kizárja a külföldi állampolgárokhoz szorosan kötődő jelölteket. Szú Csi fiai brit állampolgárok.

2015-ben a Nemzeti Liga a Demokráciáért többséget szerzett a mianmari/burmai választásokon. Mivel az alkotmány szerint Aung San Szú Csi nem lehetett elnök, régi szövetségese, Tin Csó vállalta el ezt a szerepet 2016 márciusában, bár Szú Csi közölte, hogy „az elnök felett fog állni”, és ő lett a külügyminiszter.

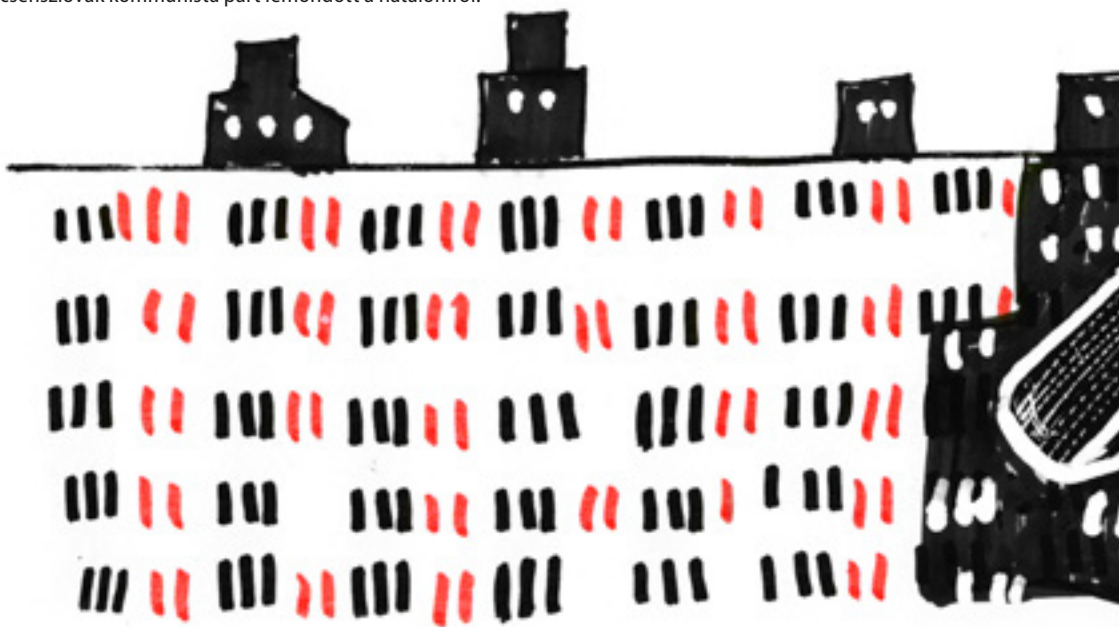
ALEXANDER DUBČEK (1921–1992) az 1968-ban Csehszlovákiában lezajlott „prágai tavasz” néven ismertté vált reformmozgalom meghatározó alakja volt.

Dubček olyan családban nőtt fel, amely elkötelezett volt a szovjetunióbeli szocializmus építése mellett, 1939-ben titokban belépett a kommunista pártba, majd a németbarát szlovák állam ellen szerveződő illegális ellenállási mozgalomhoz is csatlakozott.

Amikor 1968-ban a hithű kommunista Dubčeket kinevezték a csehszlovák kommunista párt új főtitkárává, a kommunista rendszer liberalizálását tűzte ki céljául. Számos reformot hajtott végre: biztosította a nagyobb fokú sajtószabadságot, rehabilitálta a sztálini időszak politikai tisztogatásainak áldozatait, gazdasági reformokat kezdeményezett, és elindította a csehszlovák politikai élet átfogó demokratizálását. Reformjait azonban nem nézték jó szemmel Moszkvában, és az „emberarcú” szocializmus megteremtésére irányuló törekvéseit 1968. augusztus 21-én a Varsói Szerződés tankjai söpörték el, amelyek átvették a hatalmat Prágában. Dubčeket elrabolta a KGB, majd a Kremlbe vitték, ahol rövid ideig fogva tartották.

1970-ben hazaárulással vádolták meg, megfosztották hivatalától, és kizárták a csehszlovák kommunista pártból. Tizenöt éven át hétköznapi munkásként élt, és csak 1988-ban tért vissza a közéletbe, hogy polgári jogi aktivistaként tevékenykedjen.

Amikor 1989. november 22-én kitüntették a Szaharov-díjjal, Dubček még az emberi jogaitól megfosztott állampolgár volt ⁽³⁾, de néhány nappal később, november 28-án a bársenyos forradalom megdöntötte a rendszert, és a csehszlovák kommunista párt lemondott a hatalomról.

⁽³⁾ A Szaharov-díj: 25 év – az Európai Parlament a gondolat szabadságáért, az Európai Parlament Irattára és Dokumentációs Központja, CARDOC-füzetek, 11. szám, 2013. november, 55. o.

„Meggyőződésem, hogy a szabadságnak az a »fuvallata« volt a jelenleg Kelet-Európában és magában Csehszlovákiában végbemenő békés forradalmak előzménye, amelyet a csehek és a szlovákok Dubček irányítása alatt élveztek” – írta Szaharov a Parlamenthez címzett üzenetében 1989. december 10-én, négy nappal halála előtt.

Az 1989-es csehszlovákiai forradalom után Dubčeket a Szövetségi Gyűlés elnökévé választották, ezt a tisztséget 1989 és 1992 között töltötte be. 1990 januárjában, a Szaharov-díj átvételekor az Európai Parlamentben tartott beszédében Dubček kijelentette, hogy az országát alkotó nemzeteket „még történelmük legnehezebb pillanataiban sem hagyta el az az érzés, hogy részesei az emberiség szabadságért folytatott nagy küzdelmének”, és hogy a prágai tavasztól a bársonyos forradalomig „a szabadság, a szuverenitás és a társadalmi igazságosság eszméi mindvégig életben maradtak”.

Alexander Dubček 1992-ben autóbalesetben veszítette életét.

Miként maga Mandela mondta: „Az életben nem az a pusztító tény a lényeg, hogy éltünk, hanem az, hogy hogyan változtattuk meg mások életét.”

NELSON ROLIHLAHLA MANDELA 95 éves korában, 2013. december 5-én hunyt el johannesburgi otthonában. Halála világszerte mély gyászt váltott ki, de mindenütt ünnepelték életét, melyet a szabadságnak, a demokráciának és az egyenlőségnek szentelt.

1988-ban ő volt az első – Anatolij Marcsenkóval, a szovjet ellenzéki gondolkodóval együtt –, akit az Európai Parlament a Szaharov-díjjal tüntetett ki. Díjazása idején még házi őrizetben tartotta a dél-afrikai apartheid rezsim, amely 27 évre börtönözte be a rasszizmus ellen folytatott harca miatt.

Mandela az Afrikai Nemzeti Kongresszus aktív tagja volt, és részt vett Dél-Afrika első fekete ügyvédi irodájának megnyitásában, amely a rezsim általi elnyomás növekedésével egyre harcosabbá vált. 1964-ben életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték, és végül 1990-ben engedték szabadon, ahogy a nemzetközi és belföldi nyomás hatására az apartheid rezsim elkezdett összeomlani.

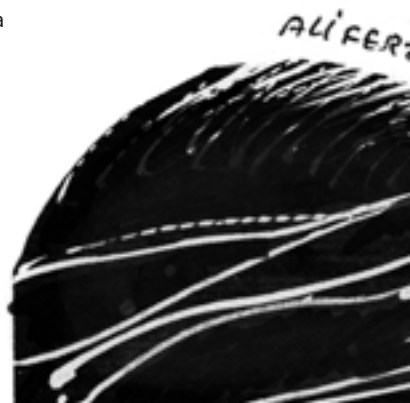
Szabadon bocsátása után nem sokkal Mandela az Európai Parlamentben arról beszélt, hogy Dél-Afrikát igazságos és tartós megoldással „egységes, demokratikus és a rasszizmustól mentes országgá” kell átalakítani. Minden, ami nem ér fel ezzel, „a számtalan dél-afrikai és régióbeli hazafi emlékének megsértését jelenti, akik életüket áldozták ezért a mai percért, amikor határozottan kijelenthetjük, hogy már látjuk az apartheid rendszer végét”.

Az 1990-es években Dél-Afrika Mandela vezetésével alakult át az apartheidből faji szempontból befogadó demokráciává. 1994–1999 között elnökként kiállt az „igazság és a megbékélés” mint a békéhez vezető út mellett.

2013-ban bekövetkezett halálakor világszerte tömegek fejezték ki Mandela iránti tiszteletüket, többek között a Szaharov-díj hálózatának tagjai is. „A mai napon Dél-Afrika atyját veszítette el, a világ pedig egy hőst. Napjaink egyik legnagyobb személyisége előtt rovom le ma tiszteletemet. Nelson Mandela ma eltávozott közülünk, de öröksége mindig velünk marad” – ezekkel a szavakkal búcsúzott Mandelától Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke és a Szaharov-díj hálózatának társelnöke.

„Megértette velünk, hogy senkit sem szabad büntetni a bőrszínéért, vagy azért, amilyen körülmények közé született. Arra is rádöbbentett minket, hogy igenis képesek vagyunk megváltoztatni a világot, képesek vagyunk megváltoztatni azzal, hogy megváltoztatjuk az emberek szemléletét és felfogását” – mondta róla Aug Szan Szú Csi.

Kofi Annan szavait idézve: „Nelson Mandela egyedülálló, áldozatkész és méltóságteljes életet élt, és politikai zseni volt, aki békés úton vetett véget a modern idők egyik legnagyobb gonoszságának.”

1988

NELSON
ROLIHLAHLA
MANDELA

„ANATOLIJ MARCSENKO” hősies életével és munkásságával rendkívüli mértékben hozzájárult a demokrácia, a humanizmus és az igazságosság ügyéhez” – írta róla maga Andrej Szaharov az Európai Parlamenthez címzett levelében, melyben kitüntetését javasolta. Anatolij Marcsenko (1938–1986) az egykori Szovjetunió egyik legismertebb ellenzéki gondolkodója volt. A csisztopoli börtönben hunyt el, miután három hónapig éhségsztrájkot folytatott az összes szovjet lelkiismereti fogoly szabadon bocsátásáért. Anatolij Marcsenko csak 48 éves volt, amikor meghalt, de életéből 20 évet börtönben vagy belső száműzetésben töltött. A halálát követő nemzetközi felháborodás jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy Mihail Gorbacsov, a kommunista párt főtitkára 1987-ben végre engedélyezte számos lelkiismereti fogoly szabadon bocsátását.

Marcsenko 1966-ban írt *Tanúvallomás* című önéletrajzi művével szerzett széles körű ismertséget, amelyben az általa a szovjet munkatáborokban és börtönben eltöltött időszakot írja le. Ez volt az első – kézzel másolt, szamizdat terjesztésű, majd később nyugaton nyomtatásban is kiadott – könyv, amely beszámolt a sztálini időszakot követő munkatáborokról és börtönökről, és ráébresztette a világot a valóságra: arra, hogy a gulágok időszaka nem ért véget Sztálin halálával.

A könyv megjelenése következtében Marcsenkót szovjetellenes propaganda miatt ismét börtönbüntetésre ítélték. Mielőtt azonban 1968-ban ismét bebörtönözték volna, ellenzékiként nyilvánosan elítélte a politikai foglyok fogva tartásának körülményeit. 1968 júliusában a médiának címzett nyílt levelében figyelmeztetett arra, hogy a Szovjetunió nem fogja hagyni, hogy a prágai tavasz folytatódjon, és jóslata be is vált, amikor augusztusban a Varsói Szerződés államainak tankjai bevonultak Csehszlovákiába, Marcsenkót pedig ezt követően újabb börtönre, majd száműzetésre ítélték.

Minél nagyobb volt azonban az elnyomás, annál erősebbé vált Marcsenko tenni akarása. Andrej Szaharovval és a csoport jelenlegi vezetőjével, Ljudmila Alekszejevával közösen megalapították a befolyásos Moszkvai Helsinki Csoportot. A csoport 1976-ban alakult azért, hogy figyelemmel kísérje, hogy a Szovjetunió betartja-e az 1975-ös Helsinki Záróokmány emberi jogi záradékait, mely az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet első okmánya volt, és azzal a céllal jött létre, hogy javítsa a kommunista tömb és a Nyugat közötti kapcsolatokat.

Utoljára 1980-ban tartóztatták le és börtönözték be *Élni, mint bárki más* című, utolsó könyve kiadásáért. A kiszabott 15 éves büntetést azonban már nem élte túl. A börtönben történt halála ügyében soha nem indult nyilvános vizsgálat.

Posztumusz díját a nevében özvegye, Larissza Bogoraz – maga is Szaharov-díjra jelölt aktivista – vette át 1988-ban, amikor az Európai Parlament megalapította a Szaharov-díjat.

1988

ANATOLIJ
MARCSSENKO

A közvélemény-kutatások szerint az uniós polgárok úgy vélik, hogy az emberi jogok olyan értéket képviselnek, amelyet az Európai Parlamentnek kiemelten védenie kell. Az emberi jogok részei az uniós szerződéseknek és az Alapjogi Chartának, ahogy az EU külkapcsolataiban, ezen belül az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó cselekvési tervben (2015–2020) is szerepet kapnak. Az Európai Unió harmadik országokkal fenntartott kapcsolataiban köteles előmozdítani a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogok és alapvető szabadságok egyetemességét és oszthatatlanságát, az emberi méltóság tiszteletben tartását, az egyenlőség és szolidaritás elvét, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmánya és a nemzetközi jog alapelveinek tiszteletben tartását. Az Európai Parlament meghatározó szerepet tölt be a demokrácia, a véleménynyilvánítás szabadsága, a tisztességes választások és az egyetemes emberi jogok védelmében és támogatásában.

Az Európai Parlament nemcsak a Szaharov-díjat ítéli oda évente, hanem a sürgős emberi jogi ügyekről szóló állásfoglalásokkal, az emberi jogok és a demokrácia világban való helyzetéről és az Európai Unió ez irányú politikájáról szóló éves jelentésével, a harmadik országok megfelelő szerveivel és hatóságaival folytatott párbeszéddel és diplomáciai kapcsolatokkal, a bizottsági keretében tartott, emberi jogi kérdésekkel foglalkozó meghallgatásokkal és a világ különböző részeire küldött választási megfigyelő missziókban való részvétellel, továbbá a Szaharov-díj hálózatával közös fellépésekkel, a nemzeti parlamentekkel és a civil társadalommal az emberi jogi jogvédők és egyéb emberi jogi fellépések számára kialakított Szaharov-ösztöndíjprogrammal támogatja és védi az emberi jogokat.

Az emberi jogi vészhelyzetekről szóló, a valamennyi strasbourgi plenáris ülésen elfogadott állásfoglalásokkal a Parlament felhívja a figyelmet és állást foglal a világ különböző részein előforduló emberi jogi visszaélések ügyében. Rendszeresen nyomatékosítja egyértelmű álláspontját a kínzás megakadályozásáról és a halálbüntetés eltörléséről, az emberi jogi jogvédők védelméről, a konfliktusmegelőzésről, a nők és gyermekek jogairól, a kisebbségek védelméről, valamint az őslakos népek és a fogyatékkal élő emberek jogairól szerte a világon. Az Európai Parlament állásfoglalásai gyakran szolgálnak alapul az Európai Unió Tanácsa, az Európai Bizottság és az Európai Külügyi Szolgálat által végrehajtott intézkedésekhez, és esetenként közvetlen hatást gyakorolhatnak az érintett kormányok intézkedéseire.

Az Európai Parlament felügyeli az uniós külkapcsolatokat, mivel jogalkotói hatáskörei lehetővé teszik az egyéb országokkal kötendő uniós megállapodások megakadályozását, ha ezek az országok súlyosan megsértik az emberi jogokat és a demokratikus elveket. A Parlament megköveteli a megállapodásokba szisztematikusan felvett emberi jogi záradékok szigorú betartását. A Parlament 2011. áprilisban arra hívta fel az EU-t, hogy függessze fel az EU és Szíria közötti társulási megállapodásról szóló tárgyalásokat, 2011 szeptemberében pedig a Szíriával való uniós együttműködési megállapodást részben felfüggesztették, „amíg a szír hatóságok véget nem vetnek az emberi jogok módszeres megsértésének”.

A közös kül- és biztonságpolitikában és a fejlesztési együttműködési politika kidolgozása során az uniós jog célkitűzése „a demokrácia és a jogállamiság fejlesztése és megerősítése, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása”. E célkitűzést – nagyrészt az Európai Parlament munkájának köszönhetően – egyértelműen beépítették az uniós jogba. A Parlament minden évben elfogadja saját jelentését az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének az Európai Parlamenthez benyújtott, az EU közös kül- és biztonságpolitikájának fő szempontjairól és alapvető választásairól szóló éves jelentéséről.

Az emberi jogokkal foglalkozó parlamenti munka fő felelőse az Emberi Jogi Albizottság (DROI), amely rendszeres fórumot biztosít, ahol az európai parlamenti képviselők, nemzetközi szereplők, szakértők és a civil társadalom tagjai emberi jogi kérdéseket vetnek fel, javaslatokat tesznek, és értékelik az ezekkel kapcsolatos uniós és nemzetközi fellépést. Az albizottság rendszeresen csatlakozik az EP más bizottságaihoz, vagy meghívja őket az ilyen vitákra. Jelentéseit és állásfoglalásait a Külügyi Bizottság (AFET) fogadja el. A Fejlesztési Bizottság szintén rendszeresen megvitatja az emberi jogok helyzetét a fejlődő országokban. A különböző országokban tett látogatások során a bizottsági küldöttségek is foglalkoznak az emberi jogi kérdésekkel.

A Parlament ezenkívül megerősítette az emberi jogok védelmezésében betöltött szerepét azáltal, hogy támogatja a parlamenti demokráciát és a parlamenti politikai párbeszédet, állandó bizottságai meghallgatásokat szerveznek harmadik országbeli civil társadalmi szervezetek képviselői számára, és eseti küldöttségeket indít, hogy azok a helyszínen mérjék fel az emberi jogok helyzetét. Az Európai Parlament és a harmadik országok közötti politikai párbeszéd legfőbb fórumai az AKCS–EU Közös Parlamenti Közgyűlés, az Unió a Mediterrán Térségért Parlamenti Közgyűlés, az Euro–Latin-amerikai Parlamenti Közgyűlés, valamint a kelet-európai partnerekkel működő Euronest Parlamenti Közgyűlés.

Az Európai Parlament költségvetési hatáskörei révén jelentős mértékben növelte a demokráciát támogató és emberi jogi programok tekintetében előirányzott forrásokat, és elérte, hogy a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (EIDHR), a civil társadalom és az emberi jogi jogvédők, különösen az életveszélyben lévők támogatásának fő pénzügyi és politikai eszköze fenntartsa működését.

Emberi jogi munkája mellett a Parlament elkötelezetten támogatja a szabad és tisztességes választásokat az EU-n kívüli országokban, mivel ez elengedhetetlen a demokrácia kialakításához, a legitimitás megteremtéséhez és az emberek intézmények iránti bizalmának növeléséhez. Az Európai Parlament képviselői rendszeresen vesznek részt – vezetőként is – az Unió választási megfigyelő misszióiban, amelyek azt hivatottak biztosítani, hogy a népnek a vezetői megválasztásához való jogát teljes mértékben tiszteletben tartsák.

ANDREJ SZAHAROV
ÉS JELENA BONNER

LÁMIA
ADZSI BASSÁR

DENIS
MUKWEGE

MALÁLA
JÚSZAFZAJ

NASZRÍN
SZOTÚDEH

DZSAAFAR
PANÁHI

فقيه الثورة
حسين بن الفالح ناجي

AHMED
ASZ-SZANÚSZI

GUILLERMO
FARIÑAS

LJUDMILA ALEKSZEJEVA
MEMORIAL

SZALIH MAHMÚD
MOHAMED OSZMAN

ALJAKSZANDR
MILINKEVICS

HAUWA
IBRAHIM

ZSANNA LITVINA
FEHÉROROSZ
ÚJSÁGÍRÓSZÖVETSÉG

KOFI
ANNAN

OSWALDO JOSÉ
PAYÁ SARDIÑAS

NURIT
PELED-ELHANAN

IZZAT
GAZZAWI

DOM ZACARIAS
KAMWENHO

FERNANDO SAVATER
¡BASTA YA!

XANANA
GUSMÃO

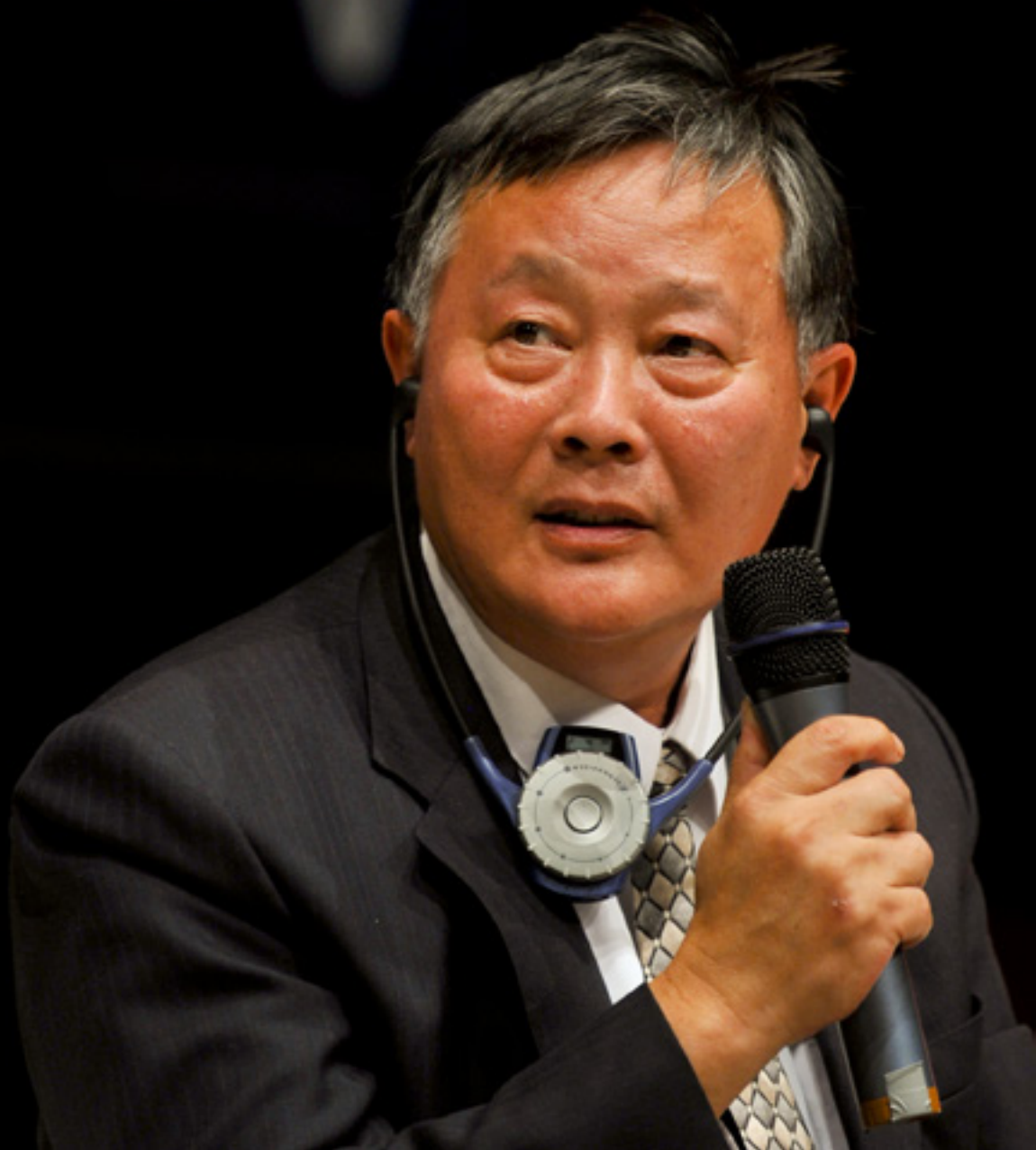
IBRAHIM
RUGOVA

SZALÍMA
GAZÁLI

PARLAMENTO EUROPEO

LEYLA
ZANA

TASZLÍMA
NASZRÍN

GOVINA NA DRAMATIČNOM ISKUŠENJU

NE MRTVIH I RANJENIH NA JNJI NA MIROVNU POVORKU

• terorista na školu MUP-a na Vracama • Pucano na demonstrante u gradu • U Mosta

● Napad terorista na školu MUP-a na Vracama ● Pucano na demonstrante u gradu ● U Mosta

Rat je zahvatio bezmalo sve krajeve Bosne i Hercegovine, teroristi polako preuzimaju dio države, teče i vitalnih

a na goloruke

Kolona se, ipak, oko 14.30 uspjela probiti do Skupštine Bosne i Hercegovine.

žrtve

Prema podacima Sarajev-
nim u Hlinoj pomoći u Saraj-
vu, do 17.45 sati bilo je šest
mrtvih i više ranjenih. Među
ranjenima je i najmanje dvoje
dijete, na koje su u ranim po-
danjima morali teo-

se. Kod Vebusja moraš ostati
je grupa građana na koje
je pomalo ograđen vatra. Po
je veliku grupu ljudi vratili
su se oni koji su već bili pred
Skupštinu, a neki su prvo
pratali iznad glava. Ljudi su
pogledali na most, pjevali i
skandirali »Ubice, ubice«. U
ovoj beznačajnoj pucnjavi u go-
lorući nared pogodna su
dva mladića, jedna djevojka i
jedan stariji čovjek.

Rat je zahvatio bezmalo sve krajeve Bosne i Hercegovine, teroristi pokušavaju prisvajati dio po dio gradova, sela i vitalnih objekata, a najtežije sukovno-
stov potpuno je blokirano, da
jedini Armiji i dalje ne pred-
stavljaju nika. Prema voma
izurim i teško potprijavim in-
formacijama, najteže je, ipak,
na Kupreskoj visoravni. U ot-
vorenim sukobima tzv. "dobro-
voljnih snaga", Hrvata i Srba,
upotrebljava se najteže
oruđe, a ima indicija da se da-
nas na ovom području dešava-
vale i vardiobolovne jedinice
Armije. Prelimne informacije
uđate čuju se čak do Bugojna.
I pored toga, niko još savim
pouzdano ne zna prave razmje-
re katastrofe, a oni

nalazost, ponova pucan i
rasti koj su blekirali Grbavicu
i, prema saopštenju iz stanice,
hitne pomoći, ima najmanje
dvije žrtve i šest ranjenih
poslanih između kojima je i dje
te djece.

U toku priprepodneva, inače, u Sarajevu je počeo pokolaj odvajanja stranaka lidera nacionalnih stranaka, jer na zakazano mjesto i u zakazano vrijeme nije došao lider SDS-a Radovan Karadžić. Obnovljeni pokolaj savijanja ovakvog sastanka, ovaj put u organizaciji evropskih posmatrača, do ranih popodnevnih sati takode nije dao rezultata. U međuvremenu, novinari "Oslobođenja" saznali su da je u stan Radovana Karadžića u Ulici Sjetjeka de-

006040

Nat

Na zaho-
rajevo da
stranaka do-
te se javno
danas kas-
tali su se
sjedalstva
Alija Izet-
SDS Rad-
sjedalstva
Bekir, ko-
ne obila-
Milutin i
the po-
rajevo
Nakon

ADEM
DEMAÇI

AUNG SZAN
SZÜ CSI

ALEXANDER
DUBČEK

NELSON
ROLIHLAHLA MANDELA

ANATOLIJ
MARCSSENKO

Valamennyi rajzot Ali Ferzat, a Szaharov-díj 2011. évi kitüntetettje készítette.

Bővebb tájékoztatást az Európai Unióról az interneten talál (europa.eu).

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016

Print ISBN 978-92-823-9606-3 doi:10.2861/758059 QA-02-16-695-HU-C

PDF ISBN 978-92-823-9584-4 doi:10.2861/17019 QA-02-16-695-HU-N

© Európai Unió, 2016

A fényképeket rendelkezésre bocsátotta:

Európai Unió

Andrej Szaharov © Jurij Roszt

Nádia Murád © Darko Vojinovic/AP

Lámia Adzsi Bassár © Enric Vives-Rubio/PÚBLICO

Ráif Badavi © Amnesty International

Denis Mukwege © Stichting Vluchteling

Razán Zajtúna © Razán Zajtúna

Riporterek Határok Nélkül © AFP/Jack Guez

„Asszonyok fehérben” © Javier Galeano/AP

Anatolij Marcsenko © Wojtek Laski/ISOPIX

A sokszorosítás a forrás megjelölésével megengedett.

Az Európai Parlament elérhetőségei:

PARLEMENT EUROPÉEN | EUROPEES PARLEMENT

Rue Wiertz 60, B-1047 BRUXELLES

Wiertzstraat 60, B-1047 BRUSSEL

Telefon: +32 2 284 2111

PARLEMENT EUROPÉEN

Plateau du Kirchberg

L-2929 LUXEMBOURG

Telefon: +352 4300 1

PARLEMENT EUROPÉEN

Avenue du Président Robert Schuman 1

F-67070 STRASBOURG CEDEX

Telefon: +33 388 17 4001

Bővebb információk a következő honlapokon állnak rendelkezésre:

europarl.europa.eu

europarl.europa.eu/sakharov

Kiadóhivatal

